



Jméno Milost Ráchel

Eda Kriseová



Jméno
Milost
Ráchel

Tři novely

Eda Kriseová

Znění tohoto textu vychází z díla [Jméno : Milost : Rachel](#) tak, jak bylo vydáno nakladatelstvím Prostor v Praze v roce 2007.



Podle [předlohy](#) z fondu [Moravské zemské knihovny v Brně](#).

§

Text díla (Eda Kriseová: Jméno / Milost / Rachel), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), je vázán autorskými právy a jeho použití je definováno [Autorským zákonem](#) č. 121/2000 Sb.



Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uveďte původ-Nevyužívejte komerčně-Zachovejte licenci 4.0 Mezinárodní](#).

Verze 1.0 z 14. 8. 2026.



OBSAH

Jméno.....	5
Milost.....	83
Ráchel	137

Jméno

Později mnohokrát a marně přemýšlel, kde tu ženu viděl poprvé a jak to, že si nepamatoval její oči. Měla oči jako koule ze skla. Když hleděla do trávy, byly zelené, když do nebe, byly modré, pluly v nich mraky, viděl v nich rozmazaně sama sebe. Stríbrnitě zářily jako krystaly nepřetržitě omývané čistou vodou. Zrcadlením odváděly pozornost od dění, uvnitř Abrakadabra. Na první pohled se zdálo, že neprozradí nic o radosti, žalu a hněvu. Ty oči by si přece musel pamatovat a rovněž tu ženu, i když obličej a postava se za léta změnily.

Musela se vyskytnout v některém shluku děvčat v šedých sukních a vínových nebo černých svetřících, v přešitých kabátech z první republiky a hranatých botách, nešikovných dívek, které přišly z venkova, varovaných maminkami a tetami před nástrahami velkoměsta. Bydlely na koleji po čtyřech v pokojích, každá jednu skříň a jednu postel. Mezi dvojitými okny mívaly klobásky a sádlo z domova, někdy i koláče. V tom shluku se zdály nedobytné. Až na ty, které se s velkou radostí hned spustily, ale o ty moc nestál. Lákaly ho vždycky ty ustrašené. Když vidí teď fotky svých kolegyně z fakulty a srovnává je se svými dcerami, nechápe, že se mohl kdy zamilovat a oženit. Když se dívá na fotografii své tehdy budoucí ženy, překvapuje ho, jak dokonale vyšla z módy. Vzal si ji snad proto, že se vydělila z houfu švitořivých děvčat a vybrala si ho. Tahle se tenkrát ještě nevydělila, ale musela už být v jeho blízkosti. Studovala také historii a byla o tři nebo čtyři roky mladší. Asi na sebe ničím neupozornila, takže si ji nepamatoval. Připomněla mu fakultu, teprve když se setkali na chodbě paneláku. Nedivil

se, že si na něho pamatovala. Býval vyhlášený krasavec, veselý chlapík, vydával svazácký časopis a organizoval majálesy. Po letech ho viděla, jak skládá pneumatiky před autoopravnou Škoda. Byly těžké, musel je zvedat, koulet a páchly. Asi by bylo lepší vozit zeleninu, ale nebyl tak šikovný, aby pronikl do mafie zelinářů. Před autoopravnou dělala, že ho nevidí. Věděla, že při prověrkách ztratil místo, protože nesouhlasil s okupací armádami Varšavské smlouvy. A on zas věděl, že jí zůstalo. Že sedí v teple a světle ve vědeckém ústavu. Už několikrát ho napadlo, že to je důvod, proč se mu ve společném družstevním domě vyhýbá. Asi zůstane za dveřmi, když slyší, že on odmyká, otvírá západku a chystá se jít ven. Raději přijde někam pozdě, než by ho potkala. Má zkratka smůlu, že jim podle pořádníku přidělili byt na stejném patře. Nevšiml si toho, když byli na seznamu. Jak by také mohl, když se provdaná jmenovala jinak.

V létě to nebylo tak zlé, ale v zimě pracoval ve studené vlhké mlze, v pachu výfuků a kouře z laciného hnědého uhlí. Vesnice se v pozdním odpoledni, když se lidé vraceli z práce domů, zahalovaly do štiplavých dýmů. Divil se, že tam lidé ještě žijí, že nevymřeli. Asi moc nechodili ven a neotvírali okna. Nákladák byl starý a pořád se rozsypával. Museli se závozníkem každou chvíli spravovat. A i když seděli uvnitř a topili, všemi škvírami sem táhlo, takže mu brzo nastydla levá polovina těla. Každou zimu dostával pravidelně ischias. Kdyby aspoň bolest nebyla tak krutá, mohl by s ní psát.

Využít času, kdy směl zůstat doma v teple. Ale bolest ho přemohla, a aby ji utlumil, musel jíst prášky, které ho omamovaly. Tak napůl prospal, napůl v jakémisi polovědomí probděl drahocenný svobodný čas. Dopracoval to až na samostatného šoféra avie. Jezdil pak konečně sám do severních a severovýchodních Čech. Znal cesty nazpaměť, znal lidi, kteří bydleli v domech těsně u silnice,

věděl, kdy rozkvétají květiny v jejich zahradách, a všiml si, když je spálil první mráz. Za celá léta si ale na tu práci nezvykl a po večerech a v sobotu a v neděli psal, aby se nezbláznil. Byl to spisek z české historie, k němuž měl sebraný materiál už předtím, než ho vyhodili z rozhlasu. Chtěl po sobě už tenkrát nechat něco podstatnějšího než naučné rozhlasové pořady, něco, co by si lidé mohli schovat a na čem by byl podepsán. Pořady se ztrácely někde v éteru, byly nesrozumitelné a nezachytitelné za hranicemi této malé země, lidé je poslouchali při jídle, ve vaně a při práci u stroje, v autě a v tramvaji, a to je znehodnocovalo. Chtěl mít své myšlenky jednou zapsané a provždy uložené. Kdyby byl zůstal v rozhlase, nikdy by se byl asi k napsání knížky nedostal. Natáčel rozhovory, stříhal, vybíral hudbu, mixoval, poučoval posluchače, zasazoval do programu jeden pořad za druhým. Posluchači mu posílali dopisy, chválili ho, zvláště v období pražského jara, kdy se pustil do zkoumání smrti Jana Masaryka. Pracovalo na tom ministerstvo vnitra a snažilo se dokázat, že Jan Masaryk spáchal sebevraždu. Historik se k archivním materiálům nedostal, ale našel svědky, kteří tehdy byli ministři zahraničí nablízku a nebáli se o události mluvit. Vypátral dokonce některé už prastaré legionáře a vůbec, otevřel témata, která byla od komunistického puče přísně zakázána. I kdyby byl souhlasil s okupací a zůstal na svém místě, musel by vysílat něco, co si nemyslel. Kdyby ho nevyhodili, šel by sám. Teď, když pracoval manuálně, přemýšlel celý den u volantu o své bitvě. Vyklouzl z dvacátého století a uchýlil se do devatenáctého. Tady se nabízela spousta témat, která by snad mohla cenzurou projít. Vybral si válku u Hradce Králové, tam se snad ještě dalo Rakousko zachránit. Kdyby se to bylo podařilo a Němci by nepřipravili světové války, mohly být Čechy dodnes součástí velké říše, ba Češi v ní mohli vládnout.

Když řídil avii, napadaly ho myšlenky, které si večer poznamenával na papír a v sobotu a v neděli je rozepisoval do odstavců a stránek. Jezdil nákladním autem po bitevních polích. U Sadové vídával v ranní mlze rakouské a pruské šiky v litém boji na palaše a šavle, muže proti muži, jak se v rozdílných přilbách a uniformách vraždí. Slýchal výstřely pušek a z návrší rachotila děla. Rakušané v bílých uniformách nabíjeli vestoje své předovky. Pruské zadovky byly, pravda, šikovnější, ale měly dostřel o padesát metrů kratší. Přesto rozhodly válku ve svůj prospěch. Milan byl spíš na straně Rakušanů. Spletli si, chudáci, posilu s Prajzi, oblečenými v pruské modři. Stejný omyl jako u Waterloo. Groebenova baterie sama sebe obětovala, legendární „baterie mrtvých“. Leželi tam dlouho, nikdo nechtěl pohřbít těla, která mokvala krví skrze bílé kabáty a rychle se rozkládala v horkém červencovém slunci. Hroby, hřbitovy, hroby.

Jak statečně se zachovala rakouská jízda u Střezetic. Zadržela nepřítelovo pronásledování a zabránila tak, s nasazením vlastních životů, aspoň zčásti úplnému zničení rakouského vojska.

A jak veliká byla nafoukanost rakouských oficírů. U Náchoda našel Milan, neboť tak se potrestaný historik jmenoval, průsmyk, kde v roce šedesátém šestém ukazoval domorodý vlastenec rakouskému oficíru branku, kudy armáda mohla vpadnout Prajzům do zad. Oficír, sedě na koni, pyšně prohlásil: „Keine branka.“ Padli tam všichni.

Služební cesty ho často zaváděly do severních Čech. Každou tu cestu využil k dalšímu průzkumu bitevních polí, která se táhnou od českých hranic přes Trutnov, Dvůr Králové až k Hradci a jsou poseta pomníky a pomníčky. Mrtvoly zabitých vojáků tam ležely v kupách. Místní lidé v hrůze před Prajzem naložili svůj majetek na káry a koňské povozy a utekli. Nezbyl tu nikdo, kdo by po-

hřbíval. V lese Svíbu leželo prý deset mrtvých vojáků na jednom čtverečním metru. Dodnes tam po deštích na polích vylézají ze země knoflíky od uniforem. Fotografoval v krajině kamenné kříže, jehlany a obelisky s rakouskými orlicemi a pruskými orly. Boje u Náchoda připomínají desítky pomníků po obou stranách silnice Náchod – Česká Skalice, nejvíc je jich v lese Branka. Miloval tu melancholickou krajinu, kde z podzimních mlh vyplouvaly kříže, jehlany a obelisky, připomínající starodávné menhiry. Pod nimi byly hroby, které už nikdo nikdy nevykope. Ani družstevní pluhy při hluboké orbě už nevyhrabávají kosti.

U obce Svijany, kde zuřily urputné boje o přechod Jizery, navštívil několikrát svůj nejoblíbenější pomník, věnovaný památce osmého mysliveckého praporu. Měl rád vousatého muže z bílého istrijského mramoru s kloboukem, z něhož splývá kohoutí peří. Stojí tam, zamyšlený, na stráži u hrobu. Vyňal ze zmrzačené české historie jednu epizodu, velikou válku u Hradce Králové, kdy se bojovalo na čtvrtině území Čech a části Moravy, a události kolem ní a pokoušel se napsat ji pravdivě. Vynechal krutou a nenávistnou pečeť třídního boje, která zmáčkne ještě nenarozenému dítěti hlavu jako vysoké kleště a ocejchuje ho. Jinak by se nenarodilo vůbec, malá deformace je vlastně milost. Historik se pokusil nepoužít vysoké kleště a dostat na svět živé dítě. Tlačilo se úzkým průchodem, prodralo se vlastní silou přes všechny záhyby a zalomení, narodilo se, ale nikdo je nechtěl. Tři nakladatelství, jedno po druhém, rukopis přijala, ale když po několika měsících mlčení nakonec po telefonu sehnal příslušného redaktora, setkal se s odmítnutím. Ba, jednali s ním, jako by měl nějakou nakažlivou nemoc, která se dá přenést po telefonu. Podařilo se mu dopátrat se jenom toho, že knížka by mohla vyjít, ale co vadí, je jeho jméno. Bylo na jakémsi seznamu lidí, kteří nesměli publikovat.

Tehdy ho poprvé napadla žena s průhlednýma očima. Někdy se jí nepodařilo vyhnout se mu a setkali se na schodech nebo před domem. Když šli spolu na autobus, hovořili o počasí, o problémech s každodenní dopravou ze sídliště do města. Kolegyně historička mívala v tu osudnou zimu na sobě kabát se špatně ušitým liščím límcem a na hlavě kulovitou beranici, která činí skoro ze všech žen hydrocefalky. Krátké nohy měla nadité do kozaček, které se shrnovaly, protože lýtka byla příliš objemná. Když se na ni podíval zblízka, vždycky ho překvapilo, že nemá skoro žádné vrásky. Oči, čisté skleněné koule, si ničila tím, že si nad ně nanášela hustou vrstvu světlemodrého líčidla, které se při pohybu víček drolilo a lehký prach padal na tmavě nabarvené řasy.

Mohla by dělat „pokrývače“? Dát své jméno na knížku někoho, kdo má zákaz publikovat? Vydržela by to? A chtěla by vůbec někomu pomoci? Bydlel vedle své dávné kolegyně tři roky a už za pár týdnů si všiml a přesvědčoval se o tom pokaždé, když byl kvečeru doma, že každý den uklízí. Za čtvrt hodiny potom, co přišla z práce, a přicházela pravidelně, se ozval lux. Vyluxovala pravděpodobně celý malý družstevní byt, a když s tím byla hotová, začala vytírat. Končila pravidelně kolem šesté na podestě mezi jejich dvěma byty. Vytírala společný prostor každý den přesně do poloviny.

Jednou byl náhodou doma kolem deváté hodiny ráno. Hledal něco ve skříni za dveřmi, když uslyšel klíč v zámku. Myslel si nejdříve, že se někdo dobývá k němu. Přistoupil ke kukátku a viděl, že protější dveře jsou otevřené.

Lekl se, že se tam vloupal zloděj, ale pak zezadu poznal souseda. Stál tam se skloněnou hlavou, v rádiovce a zimníku a hleděl na své vysoké šněrovací boty. Sehnul se, že si boty rozšněruje, ale pak si to rozmyslel. Klekl si a šoupal se po kolenou a loktech do svého bytu, proměněn v neohrabaného plazivce. Nohy v botách měl ohnuté

nad linoleem, aby se ani špičkou nedotkl umyté podlahy svého domova. Jakou mu dalo práci, než se vyšplhal s nohama ohnutýma v kolenou na dveře od pokoje a otevřel. Jestlipak tam mají nějaký koberec, a pokud mají, jak se asi posunuje po koberci, jak po něm drhne břichem, jak se mu pleš na vrcholu hlavy leskne potem, jak funí. Možná v pokoji změnil taktiku. Milan zůstal u kukátka a hleděl, jak se linoleum v předsíni oslnivě leskne. Bylo naleštěné a soused, její manžel, ho ještě lokty a koleny přeleštil. Chvilí trvalo, než se vrátil, ale Milan si počkal. A už plazivec vylézal z pokoje, opravdu, změnil taktiku. Nohy teď držel ve vzduchu, kráčel po půlkách zadnice a rukama se odstrkoval od podlahy nebo od zdí, pokud na ně dosáhl. Kolébal se jako veliká tučná kachna. V ruce držel listinu, kterou si asi předtím zapomněl. Balancoval statečně, musel mít silné břišní svaly, i když na to nevypadal. Co se to stalo s dávnými lovci? Se středověkými rytíři? S válečníky?

Neodvažoval se vyjít. Kdyby soused viděl, že ho pozoruje, musel by umřít hanbou, a kdyby neumřel, nenáviděl by Milana do konce života. Báł se dokonce, aby po schodech nahoru nebo dolů nešel někdo jiný a neviděl ho. Bylo mu ho líto, ale také v té chvíli už věděl, proč jeho ubohá žena pořád uklízí. A hned také věděl, že ona se stejně jako ke svému bytu chová ke svému pohlaví. Ani nemusel číst Freuda, kterému ostatně moc nevěřil, aby poznal, že uklízí proto, že nikdy nemilovala. A proto asi ani nemá děti, ty vznikají v nečistotě a rodí se ve výkalech. A toho svinčíku, co potom nadělají. Kdyby mohla, vydrhla by celý svět, aby nepáchl ani nevoněl, protože lidé si především voní nebo páchnou a ten, kdo čichá, umí milovat. To nám zbylo po zvířatech a intelektuální hovory vedeme jako náhražku za něco, co chybí.

A tehdy poznal Milan tajemství svého souseda, jeho neštěstí a věčný smutek. A že je ztracený, pokud neuteče, a že neuteče,

protože se bude vždycky bát. Bojí se tak, že se proměňuje v plaza a v kachnu.

Znal jednoho, který vždycky, než vylezl z vany, hodil v koupelně ručník své ženy na zem a stoupl si na něj. Pomsta. Celý život ho plísnila za mokré tápoty v koupelně. Soused je už zotročený tak, že nešvindluje, nepodvádí, ba ani se nemstí. Někdy si Milan lehl na kanape v obývací, díval se do stropu a představoval si, co se asi děje za zdí jejich ložnice, co se odehrává v jiných bytech paneláku, a bylo mu všech těch lidí líto. Jak musí být nešťastní a jak touží po špatných zprávách, aby se v neštěstí necítili tak sami.

Cítil se proti nim šťastný. Zachoval se čestně, má čisté svědomí. Manuální práce, kterou dělal za trest, mu dovozovala užívat si života tam, kde to bylo beztrestné. Ve všeobecné demoralizaci se to ostatně nabízelo. Mohl mít žen, kolik chtěl. Napíše sousedce dopis, v němž ji požádá o propůjčení jejího jména. Nabídl polovinu honoráře, to mu připadalo šlechetné. Vhodil dopis do schránky s jejich společným jménem dole v chodbě, ale pak si to rozmyslel. Dlouho hledal drát, kterým by dopis vytáhl. Tehdy se rozhodl, že s ní raději promluví. Šel do koupelny a dlouze na sebe hleděl v zrcadle. Vyklopil postranní zrcadla tak, aby se viděl z boku. Objevil tmavší skvrny na spáncích. Z nosu a z uší mu čouhaly chlupy. Pečlivě je ženinou pinzetou vytrhal. O všem se může mluvit, říkají Židé, ale nic se nemá psát.

Sousedé neměli asi žádné přátele, nikdy nepozoroval, že by k nim někdo šel. Přicházeli domů přibližně ve stejnou dobu, ona vytírala a potom bylo ticho. Neviděl, že by někde spolu večer šli. Patřili bezesporu k těm, kteří opravdu tělem a duší nemilovali, a ty považoval za zvláštní druh. Všechno, co v životě podnikají, je bez chuti a zápachu, protože bez vášně. Žijí v jakémsi mělkém, nejpříznivějším obalu Země a teplotu svého obalu vyladují podle

obalu obecného, jako se voda zasviněného plaveckého stadionu vytápí podle teploty lidských těl. Představil si, že by měl něco se sousedkou. To by, při nejlepší vůli, asi nešlo. Dotkl se jí nanejvýš, když jí pomáhal do autobusu. Podržel ji za loket a ona se na něj podívala průhlednýma očima, kde se zrcadlil on sám. Její tělo bylo dost masivní, musel ho vzít na vědomí, i když po ničem nevolalo. Bylo těžké, teplé, vydrbané a poslušné. Oddané jako domácí zvíře, naprosto závislé na vůli své paní. Svou majitelku asi nezlobilo ani nezrazovalo. Představoval si, že vaří nechutná jídla, že zajisté nepoužívá žádné koření, protože není čichací. Určitě jídlo ani neochutná a postaví ho na stůl před svého muže, který ho rovněž lhostejně pozře. Pomalu žvýká, ne proto, že by mu jídlo chutnalo, ale protože je to zdravé. Ale čím déle žvýká, tím déle s ní musí sedět u stolu. Co si s ní asi povídá, když jsou tolik let pořád jenom spolu?

Jeho žena vešla do obývacího pokoje, kde na kanapi ležel. Přicházela z práce později než on.

„Chceš něco k večeři?“ zeptala se.

„Měl jsem salám a sýr. A tvrdou housku,“ řekl vyčítavě.

Pocházel z tradiční rodiny, jeho matka nikdy nepracovala. Vystudovala gymnázium a pak trpělivě čekala, až se provdá za úředníka pod penzí. Měl rád společné rodinné večere, kde si vyprávěli, co za celý den zažili, těšil se na sobotní buchty, nedělní maso a moučník. Maminka vařila pořád stejná jídla a vynechávala ta náročná. Nefantazírovala a nehledala žádné nové recepty. Odpoledne lehávala na gauči, a dokud neusnula, četla knihu vypůjčenou z knihovny. Děj, který přečetla, zaspala. Vybírala si nenáročné knihy a nevadilo jí, že už je jednou četla.

„Byla bych ti něco uvařila,“ řekla žena a její hlas byl znavený.

„Ty bys něco uvařila? A proč?“

„Někdy ti přece uvařím. Když nejsem k smrti unavená. Můžeš mi říct, proč jsi neodnesl láhve?“

„Bylo už pozdě.“

„Je jich tu tolik. Jak jsi jezdil?“

„Byl hrozný provoz. Zas už rozkopali silnici. Víš co, nech mě trochu odpočinout.“

Přikryl se kostkovaným plédem a obrátil se čelem ke zdi.

Odešla. Slyšel, jak za zavřenými skleněnými dveřmi v kuchyni šustí papíry. Vyndává si na talířek salám a sýr. Nikdy nejí z papíru.

Milan rozděloval lidi na ty, kteří nemilovali, a na ty, kteří si láskou a utrpením vysloužili jiný přístup k životu. Těm, kteří poznali lásku, se vyhýbaly chronické nemoci, modlářství, ideologie, touha předělávat svět a lidstvo. Číchali, voněli, páchli, radovali se, plakali a všechno doopravdy.

Tihle lidé jsou prstí, z níž všechno klíčí a kvete. Ti druzí zemi vysušují, zaneřádují ji svými myšlenkami, šíří utrpení a smrt, protože jsou mrtví zaživa. Živí mrtví, říkal jim Milan, anebo upíři. Ležel na kanapi a rozděloval si podle své teorie české krále.

Žena si chtěla pustit televizi a vyhnala ho z gauče. Odebral se do ložnice a lehl si oblečený na ustlanou manželskou postel. Ani nerozsvítil, pokračoval ve svých úvahách. Proč vlastně musí být na světě takoví lidé jako jeho sousedi. Jsou snad jen vycpávkou, která je sama o sobě beztvará? Vecpe se buď kde buď. Nemají ani žádnou barvu, nechají si všechno líbit, přizpůsobí se. Opakují a rozmělnují jen to, co už řekli a udělali jiní. Anebo i tihle lidé mají stejný náboj jako ostatní, jenom je potlačený, zavřený ve skořápce, takže nemůže projevit svou sílu? Dostáváme na začátku svého života všichni stejné množství energie? Spotřebováváme ji rychle nebo pomalu, s větší nebo menší odvahou a podle toho hoří a dohoří

svíce našeho života? Anebo je kosmický vklad u některých lidí menší? Na Boha nevěřil, jeho myšlení byl bližší termín zdroj vši energie nebo pole všech polí. Byl vděčný Einsteinovi za to, že něco pochopil z vesmírného řádu.

* * *

Žili vedle sebe na stejném patře ještě snad několik měsíců, než přišlo ráno, v němž se to stalo. Když o tom Milan později přemýšlel, nevěděl, kdy se k tomu definitivně rozhodl. Nebylo to až na cestičce mezi paneláky. Jediný důvod, proč to v té chvíli řekl, zdál se být ten, že zrovna dopsal svou knížku. Osud však jako by na tu chvíli už dávno čekal. Jako ta pláň nad městem vyčkávala připravená, až se na ni snese hejno paneláků. Jak si všichni uchazeči o byty, dvanáct let seřazení v pořadníku, přáli, aby se už domy usadily na místa, aby v nich mohli žít, milovat se, rodit děti a umírat. Šedivé paneláky obsadily pláň v sevřených, uspořádaných šicích, podle urbanistického plánu, a mezi ty domy, na cestičku, kde po krajích panelů na jaře vyrážela tráva, ale teď tam nebylo nic, posadil osud začátek příběhu. Bylo kalné zimní ráno, ve vzduchu, který se téměř nehýbal, byla cítit síra, když šli vedle sebe Milan se sousedkou zase jednou na autobus. Šlapala vedle něho snaživě na krátkých nohách naditých do kozaček, od jejichž podpatků odletovaly zmrazky. Krátkými pažemi se odrážela od vzduchu, jako by pádlovala. Od úst se jí vznášel lehký, teplý obláček a povídala něco, nač si už nikdy pak nevzpomněl. Obrátil se k ní a zastavil se mezi zmrzlými pahýly růží a opadanými keři, v ránu, které se topilo v ledové mlze. Den bojoval o život a jeho ústa, chtivá hlubokého nádechu, se vynořovala a zase potápěla. Volala o pomoc. Vzduch byl hustý a jedovatý, ale možná to byl plyn ráje, který nás všechny jen dříve dovede tam, kam stejně směřujeme.

Vyrazil s tím nápadem proti ní jako s pistolí. Namířil zbraň proti jejímu měkkému tělu, naditému v kožichu, a mozku, zahřátému pod mohutnou beranicí ze sibiřské lišky na obecnou teplotu občanských mozků.

„Potřeboval bych od vás něco,“ řekl a znělo to jako výstřel.

Zůstala stát a celá se přikrčila. Bradu vystrčila dopředu, přimhouřila vyčkávavě oči. Autobus se s rachotem a funěním blížil ke stanici, ale ona se nehýbala. Z naléhavosti jeho hlasu snad poznala, že i v jejím životě nastala chvíle, kdy se má všechno změnit. Mohla ještě utéct, kdyby se rozhodla stihnout autobus. Možná ale léta čekala, až autobus ujede a pánbůh se na ni rozpomene.

„Něco bych od vás potřeboval,“ řekl a uvědomil si, že jí vyká.

Přání, které bude následovat, by se mu lépe vyslovilo, kdyby jí tykal. Jenže nic se už nedalo změnit.

„Napsal jsem knížku,“ řekl, „nic zakázaného ani protistátního z našeho oboru. Nemůže vyjít, protože se jmenuji, jak se jmenuji. Myslel jsem...“

V té chvíli se mu krev navalila do hlavy, zmocňoval se ho vztek. Chvilí s ním bojoval. Uměl přece dobře skrývat své emoce. Knižka nemůže vyjít, protože ona je taková, jaká je. Všichni jsou takoví a zasloužili by, aby jim to někdo řekl. Ruce se mu kroutily v kapsách, otvíral pěsti a zavíral. Kde se v něm vzala ta nenávist? Hleděla na něho a najednou se začala usmívat. Přátelsky, vstřícně, měkce.

„Co jste myslel?“ řekla téměř koketně.

„Že by třeba mohla vyjít pod vaším jménem.“

Viděl dívčí obličej téměř bez vrásek a jednu vrásku mezi obočím, která prozrazovala silnou vůli. Co to po ní chce? Ale on to snad ani nechce. Knižka sama a její naléhavá žádost se jen vyslovuje skrze jeho rty. Některá díla přece žijí vlastním životem a autor nemůže

jejich žití svou vůlí ovlivnit. Nikdy předtím ho nenapadlo, že by jeho dílo mělo tak velkou sílu.

mlčela, jenom oči se na chvíli rozbily, skleněné koule popraskaly a bíle se zamžily. Sklo nějakým úderem osleplelo, ale pak se začalo zevnitř čerit, průhlednělo, až se znovu ustálilo ve své čistotě, lesku a studené kráse. Přepadená ústa se pohnula a řekla:

„Ale ano, udělám pokrývače, když si to budete přát.“

Nečekal, že bude vědět přesně, oč tu běží, a že bude hned v první větě souhlasit. S neženskou věcností se zeptala:

„O čem to je?“

„Teď nemáme čas, přišli bychom oba pozdě. Ale kdybyste dovolila, abych se u vás večer zastavil...“

„Kdy večer?“

„Jak se vám to hodí.“

Tentokrát přemýšlela déle. Oči se jí zase zamžily a průhledněly velmi pomalu. Jeho otázka ji snad vrátila do každodennosti, byla tam, kde to bezpečně zná. Báł se, že teď, když je na svém, couvne.

Vyrazil na něm pot, když přesně v šest večer zazvonil u jejích dveří. Mokrý dlaně si stačil otřít o kalhoty, než otevřela. Myslel na to, aby si zul domácí pantofle za dveřmi, ještě na chodbě.

Otevřela a její bílá tvář prudce zrudla. Zul se a ona nic nenamítala. Pak vstoupil do jejího života, v ponožkách, samozřejmě, jako tam vstupoval každý večer její muž. Vešel tím do světa, který už tolik let za dveřmi tušil. Vzal si čisté ponožky a pečlivě je prohlédl, jestli na nich není díra. Její domácnost odpovídala naprosto přesně jeho teorii, podle níž rozděloval lidi na ty, kteří milovali, a ty, kteří nemilovali. Nábytek byl z kovu a dřevotřísky, sektorový, sem tam oživený banální keramickou nebo skleněnou vázou, dečkou na umakartu. Samé upomínkové předměty. Obrazy, nejspíš po nějakých příbuzných zděděné krajinky. V zařízení nebylo nic origi-

nálního, jako by si majitelé nebyli jisti, co je hezké, a tak si raději nevybírali. Žena, která nemilovala vši láskou, se pozná také podle toho, že neví, co jí sluší. Ta, která aspoň jedenkrát zahlédla sama sebe v očích toho, kterého milovala a kdo miloval ji, už navždycky ví, jak vypadá. Láska je smrtelná choroba, lidé, kteří ji přestáli, budou už navždy ochráněni před mnohým nebezpečím; k nim by Milan připojil mesianismus, pedanterii a přehnané uklízení. Nemusí už tolik trpět, protože jsou lidmi. Těmi se stali, protože se jednou dali bez nároku na přežití.

Posadil se do sektorového křesílka, dost odřeného, možná takhle vypadají věci po přílišném drhnutí a klepání. Napadlo ho, že ta žena drhne své pohlaví, až zbělá a srazí se. Ta představa ho vzrušovala.

Nabídla mu kávu. Přinesla ji v hrníčku zevnitř zlaceném, který asi běžně nepoužívá. Posadila se na pohovku naproti němu, kolena u sebe, páteř vzpřímenou. Míchala svou kávu stejnou lžičkou ve stejném hrníčku a co chvíli si utírala dlaně do sukně na stehnech. Vybavil se mu obraz tlusté, lesklé černošky, jak na vnitřních stranách stehů vále tučnými prsty tlusté doutníky. Ženský pot a pach prosakuje do suchých tabákových listů a stehno a ruka je lisuje. Slast z kouření. Netroufal si zeptat se, jestli by si mohl ke kávě zapálit. Určitě tu nikdy nikdo nekouřil. Připadalo mu, že už jen tím, že tu sedí, vzniká nepořádek. Poslouchala velmi pozorně, co jí říká. Vypověděl jí napřed, o čem knížka je, a pak jí nabídl polovinu honoráře. Doufal, že to nepřijme.

Začervenala se znovu a on se polekal. V životě neviděl ženu, která by se v jejím věku červenala. Napadlo ho, jestli vůbec umí lhát. Mnu-la si dlaně o hřbety rukou, až to šustilo. V pokoji bylo mrtvé ticho a těžký vzduch nasáklý pachem starého polstrování, knih a jídla.

„Já za to nic nechci,“ řekla a neudržela hlas ve lhostejné tónině. „Jsem ráda, že to pro vás můžu udělat.“

Bylo v ní něco měkkého a nejistého. Kdyby se to začalo uvnitř trást, neměl by se čeho chytit a vzalo by ho to možná s sebou. Sousedka se tvářila lhostejně k úspěchu i k neúspěchu, chová se stejně k penězům jako k nebezpečí. Teď, ale co bude později? Rozčilovalo ho, že ji nic nevzrušuje, že neprojevuje žádné city. Uvědomil si, že by si jí byl nikdy nevšiml, kdyby ji nepotřeboval, a cítil se bídne. Nic o ní neví a ani se raději nechce dozvědět, kde pracuje, co ji zajímá, jací jsou její kolegové.

Zeptala se, jestli by si mohla knížku přečíst, a tím ho ještě víc zahanbila. Jak to, že ho nenapadlo přinést jí rukopis napsaný na stroji? Připadal si jako koňský handlíř bez koně.

Jeho rozpaky ji zřejmě uklidňovaly, cítila se na svém koni docela bezpečně. Čím pevněji seděla, tím víc se bál, že on bude ten, který spadne. Usmívala se a on měl chuť říci něco urážlivého. Takové nutkání měl vždycky, když byl na něho někdo nezaslouženě hodný. Dobrotu vlastně nesnášel stejně jako odzbrojenost.

„Já myslím,“ řekla, „že se mi bude líbit. Totiž, vím to určitě. Četla jsem kdysi vaše články a poslouchala pořady v rozhlasu. Neznám asi lepšího stylistu.“

Kdyby se chovala aspoň trochu žensky, dostal by teď strach, že bude chtít něco, co nezná. Ale ona se držela věcnosti, schovala se za ní jako za nějakým štítem. Musí z ní vydolovat nějaký cit kromě té ztracené ochoty. Dobrota přece nemůže být opravdová a on na to musí přijít. Usvědčit ji z nějakého postranního úmyslu.

„A váš muž, nebude proti tomu?“

Mávla rukou, nehty se zaleskly a malý zásnubní briliant na prsteníku zazářil.

„Každý máme své.“

Rád by věděl, jestli mají společného ještě něco jiného než panelákový byt, naleštěné linoleum a sektorový nábytek. Vzpomněl si, jak se její muž proměňuje v plaza, a rozhodl se, že se jím dál nebude zabývat.

„Naše manželství není moc šťastné,“ řekla a Milan se té náhlé sdílnosti lekl. Teď přijde svěřování a on se promění v muže slzičku. Vypláče se mu na rameni a pak mu dá. Musí mít napřed pocit, že nedělá nic špatného. Má milá, říkal jí v duchu, tudy cesta nevede. Náš příběh je jiný a ty to musíš pochopit. Tohle nemá naději na běžný zálet, na panelákovou romanci, která by tě oživila. Vypil kávu až do dna a na rtech ucítil nahrubo rozemletá kávová zrna. Jak odporné. Zvedl se.

„Už musím, promiňte. Žena na mne čeká.“

Zastyděl se, že zase použil svou ženu. Když se chtěl zbavit některé z milenek, vyprávěl jí o své ženě. O tom, jak to s ní dělá. Milenky většinou plakaly a pak se s ním rozešly. Až do rozchodu si myslely, že jsou lepší než jeho žena. A že ho přivedou na cestu bez lži.

„Budu se na čtení těšit,“ řekla a Milanovi se zdálo, že je jí líto, že už odchází. Přejel si rukou po obličeji a pod dlaní vykouznil přátelský úsměv. Zřejmě ještě nevypadá tak zle. Stáli tam naproti sobě a oba se usmívali, protože si uvědomili, že by se na sebe měli usmívat. Jsou přece ode dneška spiklenci.

Marie zavřela za hostem dveře a musela se o ně zády opřít.

Rychle a mělce dýchala, dech se zastavoval pod hrudní kostí, nemohl překonat nějakou překážku. Položila si na to místo dlaň. Vydala se prvně v životě na cestu, poslechla vnitřní povel. Věděla hned, že čas, kdy se bude hřát na výsluní vlastního rozhodnutí, je vyměřen. Že přijde večer a noc, kdy se třeba bude bát. Šla do koupelny a vzala kbelík a hadr. Pak si všimla, že má na sobě šaty, ve kterých chodí do práce. Převlékla se do tepláků a starého svet-

ru. Uviděla přitom, že má špinavé a sešmajdané bačkory. Musí si koupit co nejdřív nové.

Vytírala pomaleji než jindy, namáčela linoleum a nemyslela na nic. Vstoupila do ní prázdnota, která je tím větší, čím větší je naše rozhodnutí. Když vytřela předsíň, otevřela dveře a plaše pohlédla k protějším. Možná se na ni dívá, ať vidí, že koná svou povinnost jako každý jiný den.

Až dodneška, a také dnes, zaplňovala svůj čas, nenechávala v něm ani škvíru, již by se mohlo protáhnout něco nečekaného a přepadnout ji nepřipravenou. Možná celý život čekala, až se někdo odváží probourat hradbu jejího hradu. Snášela kameny a vycpávala škvíry. Před chvílí otevřela bránu. Ustoupila té měkké a poddajné polovině, kterou v sobě také měla. Měkkost a oddanost vzcházela z ní pomalu jako slunce, ale padla na váhu rychle jako kus masa. Jazýček se prudce vychýlil a změnil se osud.

Milan stál za dveřmi bytu a díval se kukátkem. Měl pokrčené nohy a zadek podsazený, protože kukátko bylo ve výši očí jeho ženy. V mírném podřepu ho bolela kolena. Když se narovnal, jeho kolenní klouby zapraskaly tak hlasitě, že se lekl, aby to neslyšela. Znělo to v tichém domě jako střelba.

Pozoroval ji znovu, jak vytírá. Klidně a pomalu. Vypadala, jako by se v jejím životě nic nezměnilo, a to ho zlobilo.

* * *

„Je to pěkné,“ řekla, když si knížku přečetla. „Moc se vám to povedlo. Cítím se poctěna, že mohu téhle knížce dát své jméno.“

„Ale nesmíte to nikomu říct.“

„Řekla jsem to jenom svému muži.“ Nakrátko se odmlčela a dodala omluvně:

„Je to přece také jeho jméno.“

„A co říkal?“

„On nikdy nic neříká. Všechno nechává na mně. Ani ho nezajímá, co dělám.“

Zase se k němu přibližovala z jiné než profesionální strany, zase už ho chytala na udičku citů. Na rozdíl od jiných žen měla tu výhodu, že stačilo se na ni podívat, a zmlkla. Stáhla se okamžitě zpátky do povinnosti. Bylo to sdílené tajemství, které ji otvíralo cizímu muži, ale vždycky si sama uvědomila, že je mezi nimi pouze gentlemanská dohoda. Jsou jen spiklenci proti pravidlům, která jim vnutil politický systém, nejsou ani přátelé.

Milan se jejích citů bál. Jako by měl otevřít plechovku s něčím, o čem předem věděl, že je zkažené nebo výbušné. Dovolil jí, aby mluvila o knížce a o svých případných obavách v souvislosti s ní. O jejím muži, o jejím životě a práci nechtěl nic slyšet.

Od té doby, co nakladatelství rukopis pod jejím jménem přijalo a podepsalo smlouvu, šli spolu několikrát na autobus. Mluvili o počasí, meteorologie byla jeho koníčkem. Poslouchal každý večer zprávy o počasí a žena se mu posmívala, že ho tak napíná něco, co stejně nemůže změnit. O počasí mohli se sousedkou mluvit každý den, protože se proměňovalo. Někdy zavedla řeč na program v televizi. O tom, nač čekali, jako by to bylo dítě, které spolu počali, mlčeli. Korektury mu předávala na chodbě, dovnitř nechtěla.

„Možná se budete zlobit,“ řekla, „ale něco jsem tam musela na žádost redaktora připsat.“

Vyděsil se. Jak dlouho se jí neptal na osud knížky. Musela přece vést v nakladatelství nějaká jednání. Nenapadlo ho, že by něco chtěli změnit. A on, idiot, žvaní o počasí.

„Co chtěli?“

Mávla rukou a usmála se.

„Abych tam připsala, co řekl Lenin o bitvě u Hradce.“

Strnul. Pocítil prudkou bolest. Proklála hlavu od spánku ke spánku.

„Vy jste to udělala?“

„Lenin se vyjádřil jen v tom smyslu, že Češi bojovali proti pruské okupaci, ale postupovali i v zájmu české národní nezávislosti. Na tom snad není nic špatného. J. V. Frič přece přišel s pruským vojskem do Prahy a vydal spolu s dalšími radikálními demokraty prohlášení, v němž si od pruského vítězství sliboval, že Češi a Moravani by mohli získat pod pruskou patronací od oslabeného Rakouska nezávislost.“

„Jak to víte?“

Vypadala teď jako malá holka přistižená při nějakém nekalém činu. Chvilku mlčela, bylo na ní vidět, že přemýšlí celým tělem. Pak se její tvář rozjasnila: „Překvapilo mne, jak se zachoval Grégr a čeští politici. Báli se, že by vítězní Prusové český národ krutě poněmčili. Pruský kapitál, pruská inteligence, pruská bezohlednost by nás v krátké době pohltily, řekl Grégr. Rakušané nás nikdy nevyhladí, prohlásil pragmaticky, když volil ze dvou zel to menší.“ Odříkávala to, jako by ji vyvolal. Zkoušel ji ale z něčeho jiného.

„Připsala jste tam ještě něco marxistického?“ zeptal se přísně a zmáčkl si spánky ukazováky.

„Citát z Leninových spisů. V tom smyslu, že v bitvě u Sadové se rozhodovalo o tom, které ze dvou buržoazních monarchií, rakouské, nebo pruské, případně prvenství při vytváření národního německého kapitalistického státu.“

Viděl své ruce na jejím krku. Zavraždí ji. Zničila knihu, kterou psal deset let. Dovolila si zmrzačit to, co on stvořil. Vůbec si to neuvědomuje. A ještě ho ta drzá a bezcharakterní osoba poučuje.

mlčel a doufal, že neuhodne jeho myšlenky. Tohle je rozhodující okamžik. Klid. Musí si to rozmyslet. Dobré řešení neexistuje. Rozhodnout, které ze dvou zel zvolí. Naštěstí přijížděl autobus. Ani nepozdravil a rozběhl se za ním.

Večer u ní zazvonil a žádal, aby mu přečetla, co připsala. Nalistovala v korekturách ta místa. Opírala se o rám dveří.

Byl tak rozčilený, že si neuvědomil, že stojí na chodbě a že je kdokoliv z kteréhokoliv patra může slyšet.

Neměl brýle, a tak mu to přečetla.

„Lenin napsal, že české nezávislosti hrozilo nebezpečí, že bude zničena dravějšími a silnějšími sousedy.“

„Já to tam nechci,“ zašeptal a od úst se mu rozstříkly bílé drobné sliny.

„Redaktor si to klade jako podmínku. Jinak knížka nevyjde.“ Zajíkala se a dívala se stranou.

„Vy jste se ani nehádala?“

„Nemělo by to smysl. Je to přece kosmetická úprava.“

Vsedl na špatného koně a teď se diví, že se mu vzdává před překážkou. Je to jeho vina, ne její. Vybral si ji přece sám. A je taková, jaká je, přece by jinak nemohla sedět v ústavu.

„Dejte to sem,“ šeptal, „já se na to podívám.“

Podala mu korektury, usmála se průhlednými očima, ústa zůstala vážná a zmizela ve svém bytě. Pomalu a tichounce za sebou zavřela.

Marie žila dál svůj život, stejný jako dřív. Rozhodnutí, že někomu pomůže, život zevnitř okrášlilo a dalo mu smysl, štěstí ji zaplavovalo v krátkých rychlých vlnách a střídala ho pěna obav. Byla v očekávání změn a nesnažila se je zahlédnout předem. Nechtěla je svými představami předem ohraničit, ponechávala je v plodné, nadějeplné temnotě brzkého zrození.

Budoucí štěstí bylo jako krystal, v němž se lomí světlo a duhově zbarvuje šedý svět.

Milan seděl dlouho nad korekturami a přemýšlel nad principem morálky a Leninem. Vkládal pošetile do té ženy svou sílu a víru. Ano. Ale to nic neznamená. Bude trpět sám. Byl vždycky v životě sám. Pocítil ošklivost sám nad sebou a nakonec tam Lenina nechal. Četl přece na titulní straně s trochou štítivosti její jméno.

* * *

Poprvé spatřil jméno své knihy v Knižních novinkách. Čekal do čtvrtka a v osm hodin ráno se postavil před knihkupectví. Ve čtvrtěk vycházely nové knihy a občas se mezi nimi objevila nějaká zajímavá. Neptal se, na co tam lidé čekají, ale po chvíli z hovoru čekajících vyrozuměl, že na nějakou detektivku. Tolik se na svou knížku těšil. Chtěl ji už držet v rukou, otvírat ji a poznávat stránky, číst věty a slova, které znal. Byl zvědavý a rozčilený, skoro jako když stál před dveřmi dětského pokoje v porodnici a sestřička slíbila, že mu přinese ukázat jeho dceru. Začalo pršet a foukal ledový vítr, ale vydržel to. Konečně otevřeli a hezká slečna mu podala výtisk jeho knížky. Zdálo se mu, že je ještě teplý, ale byl sám tak zmrzlý. Měl radost, kterou nekalilo ani to, že na obalu nebylo jeho jméno. Knížka žila, ale už mu nepatřila. Byla jeho, dokud potřebovala jeho pomoc. Když byla hotová, oddělila se a šla do světa jako jeho dospělá dcery.

Hladil palcem a ukazovákem papír, prohlížel sazbu a svlékl knížku z obálky, aby se podíval na vazbu. Byla sličná, líbila se mu.

Listoval v ní a sem tam přečetl větu. Kontroloval, jestli jsou tam všechny, které napsal. Čichal vůni papíru a tiskařské barvy.

„Budete si ji přát?“ zeptala se slečna, když se za ním hromadili zákazníci, kteří si přišli pro detektivku.

Lekl se, protože zapomněl, že je v knihkupectví. Prohlédl si čekající s obavou, jestli ho některý z nich nezná. Jestli neviděl, jak se mazlí se svou knížkou. Ten člověk, potenciální závistivec nebo fízl, by ho mohl udat. Hlupák, se svou knížkou by se mazlí kdovíjak dlouho, kdyby ho byla slečna nevyrušila.

„Promiňte,“ řekl a už by jí s chutí vybrebtal, že to je jeho knížka a že si ji tak prohlíží, protože je to první knížka, kterou napsal, a je vytištěna. Jak byl teď rád, že ji nedal do samizdatového nakladatelství, jako to dělali jeho stejně postižení kolegové. Nemohla by pak vyjít v tištěné podobě a oddělit se od něho. Být dospělá, samostatná, dokončená. V duchu vzdával dík Gutenbergovi za jeho geniální vynález.

„Budete si ji přát?“ zeptala se znovu. Poručil si jich pět.

„Nemusíte je balit,“ řekl a pomalu a mazlivě spouštěl jednu za druhou do aktovky. Papír na obálce nebyl ani moc hladký, ani moc drsný. Knížka byla příjemná na omak. Je vázaná, opatřená obalem, vybavená na cestu do světa. Zapnul tašku, zaplatil a vyšel na ulici. Byl šťastný.

Celý den se těšil, až večer doma všech pět knížek vytáhne, složí je do řady a bude si je prohlížet jednu po druhé. Když s naditou aktovkou procházel kolem sousedčiných dveří, radši se na ně nedíval. Chodba byla vytřená do poloviny a ještě se leskla. To znamená, že vytírala ne déle než před půl hodinou. Už se vrátila. Je doma. Co asi dělá? Dostala autorské výtisky, jestlipak mu je přinese? Nechala mu před nějakým časem lístek za dveřmi, že odjíždí na dovolenou a že se s ním vyrovná, až se vrátí. To znamená, že mu dá aspoň polovinu autorských výtisků a že mu vyplatí aspoň polovinu honoráře, až ho dostane. Zálohu mu předala celou.

Za několik dní zazvonila a dala mu mezi dveřmi všechny peníze, které nakladatelství doplatilo. Také přinesla polovinu autorských výtisků. Omlouvala se, že si polovinu nechala, potřebuje je pro své známé. Poprvé si uvědomil, že ona má právo podepisovat knížku, a on ne. Hned tu myšlenku zahnal, ale byla tu. Usadila se někde v koutě hlavy a chystala se růst. A všiml si ještě něčeho. Marie byla jiná. Oči dostaly lesk broušeného skla. Dřív viděl v jejích očích jen to, co viděla ona. Louku, stromy, panelák, také tam viděl sebe. Teď dostaly její oči zářivou hloubku křišťálových jeskyní. I její postava jako by zjemněla a zkřehla. Díval se na ni se zalíbením a ona se pod jeho pohledem chvěla jako křišťálový lustr. Skleněné kapky jako by vydávaly svou vlastní zář a co chvíli z nich vyšlehl duhový paprsek. Stála na chodbě paneláku jako rozsvícený drahocenný lustr na královském hradě. Pozval ji dál, ale nechtěla. Je milá, říkal si, mnohem příjemnější, než jsem si myslel. A nikdy jsem si nevšiml, že je hezká.

* * *

Nechala mu za dveřmi lístek, aby večer přišel. Ne ve schránce, ale za dveřmi, kde si ho mohl kdokoliv přechíst. Taková neopatrnost. Neudala hodinu, přišel tedy po večeri. Její muž nebyl doma. Neuměl si představit, kam ho uklidila a jestli to bylo úmyslné. Pokoj byl stejný jako před rokem, když tu byl poprvé. Tatáž mírná odřenost, tentýž rozpačitý výrok, že dnes nemá uklizeno. Když přinesla kávu ve zlacených hrníčcích, posadila se naproti němu a přetáhla si pečlivě sukni přes kolena. Myslí si, že má ošklivé nohy, ale ve skutečnosti tak zlé nejsou. Pomyslel si, že žena, která celý život myslí na to, jak vypadají její nohy, když si sedá, vstává anebo jde, nemůže vykonat nic podstatného. Je odsouzena plížit se

životem na ošklivých nohou. Kdyby ji někdo někdy miloval, kdyby jí řekl: ty jsi pro mne nejkrásnější, nemusela by už nikdy na své nohy myslet. Možná že intelektuální výkony vykazují hlavně ženy, které nebyly nikdy milovány, ale potom jsou to výkony nepřírozené a v jistém smyslu choré.

„Požádali mě z televize, abych jim dala interview,“ řekla, když se pohodlně rozložil v křesle a očekával nějaké příjemné zprávy. „Chtějí, abych mluvila o knížce. Nemám k tomu žádný další materiál, a tak jsem vás chtěla poprosit, jestli byste mi něco nepůjčil. Musím se připravit.“

Hleděla na něho jako lapené zvířátko. Dvěma prsty si třela střed mezi obočím, snad doufala, že když to místo zahřeje třením, něco ji napadne. Že bude vědět, co nevěděla, ale kde by to vzala?

„Už jsem vám toho dal dost, nemyslíte?“ řekl jízlivě.

„Já vím,“ zamumlala a zrudla.

Mlčeli, ta chvíle se oběma zdála dlouhá. Pomalu se uklidňoval. Koneckonců, visí na jeho háku s propíchnutou hubou. Neví, že skrz pronikl dvojháček, a když se jednou zasekne, nejde vyndat, aniž by rybě roztrhl ústa. Venku začal zpívat kos. Ve fialovém jarním soumraku byla naděje a očekávání.

„Vy jste tam podepsaná. Vy budete v televizi,“ řekl rybě a vyhodil ji na břeh. „Udělejte si s tím, co chcete.“

„Já vím,“ zašeptala, polkla a v očích se jí zatřpytily slzy. „Udělal jste to pro mne. Dal jste mi tu knížku na starost, ale já ještě nikdy nebyla v televizi. Neumím to. Kdybych si aspoň byla jistá v oboru. Ale když si představím, že na mne budou svítit, že mi bude horko, a ty lidi, co se budou dívat.“

Neřekla, udělala jsem to pro vás, ale udělal jste to pro mne.

Nic jsem pro ni neudělal, myslel si, oni to pro ni udělali, protože dali možnost slabším a loajálním, aby vynikli nad silnějšími

v oboru i v charakteru. Ale je to vůbec pravda? Kde bere odvahu, že soudí? Jak přišel na to, že je lepší? Řekla: udělal jste to pro mne. Vzala to na sebe, tak proč ho s tím ještě otravuje? Dával jí peníze, které nechtěla, dostala slávu a ještě chce, aby jí pomáhal.

„Tak tam nechodte.“

„Šla bych tam jen kvůli vám,“ řekla a rozplakala se.

Připomínala zvířátka, která s kamarády mučili, když byl malý chlapec. Mučili je ze zvědavosti a číhali, jak a kdy přichází smrt. Sami se smrti báli, ale smrt malých zvířátek jim připadala nicotná. Dívali se, jak se střepina smrti zaráží do očí nevinných zvířat, a cítili se mocní.

Teď měl v moci ženu, s níž ho osud tak podivně spojil. Viděl, že se neumí bránit, a tak přestal. Stačilo mu, že hodil české maso na škvířící se tuk. Viděl, jak se scuklo, zmenšilo se a leknutím zbělelo. Zalil je vodou a přiklopil. Nechal je pouštět vlastní šťávu.

Mlčela a dívala se na klín. Ruce měla zaklesnuté do sebe a třáslly se. Malý zásnubní briliant se blikavě rozsvěcoval a zhasínal. Kdyby tak mohla utéct, ale nemá kam. Je tady přece doma. Utírala si oči vyžehleným pánským kapesníkem.

Přepadl ji v jejím bytě. Může si s ní teď dělat, co chce. A ona, hloupá, sama poslala muže k jeho matce. Vyklidila bitevní pole a nenechala si žádné místo k ústupu. Prokázala mu službu, a on se ji chystá zradit. Nechat ji v tom. Napadlo ji, že lhala. Lhala ve jménu dobré věci, chtěla podvodem uvolnit dobro. Ale jde to vůbec? Ještě nikdy o tom nepřemýšlela. Nedopouštěla se dosud žádných činů, a proto nemusela přemýšlet o následcích. Toto byl první pohyb proti proudu, kterého se v životě dopustila. Udělala to pro něho. A pro historii. Nic z toho nemá.

Měl jejího utrpení právě dost. Cítil, že se sousedka už brzo uvnitř roztřepe a že to bude neovladatelné jako zemětřesení. Za okamžik

nebude mít už kam šlápnout a nebude moci ani utéct. Přijde plazi-vec a zastihne ho tu. Ji v roli mučednice a jeho jako jejího mučitele. Rozhodl se, že se raději okamžitě promění v těšitele.

„Měla byste říct redaktorovi, aby vám dal napřed otázky. Pak bychom to spolu probrali,“ slíbil a ona se přes slzy usmála.

* * *

Napsal dobrou knížku. Řekli mu to dva kamarádi, kterým se svěřil, ale věděl to sám. Potřeboval, aby o tajemství věděl ještě někdo jiný. Pořád ještě věřil, že se časy změní a že třeba jednou bude někoho zajímat, kdo doopravdy napsal o bitvě u Hradce. Jestli se toho nedožije, jeho dva kamarádi, rovněž historici, to dosvědčí. To se přece stalo více lidem, že se nedočkali. Může se aspoň ohřívat u úspěchu, který má knížka teď. Podařilo se mu vytrhnout ze zfalšované české historie jednu část, která není falzem. Historie má přece svou morálku. Táhne se kontinuálně skrz všechny časy, někde lze vždycky na ni navázat, připojit se k ní. Podařilo se mu snad pokračovat ve slušném prvorepublikovém dějepisectví a správně umístit jednu cihlu do budoucí zdi. Možná k ní někdo časem přidá další.

Myslel na to, když se chystal, že si pustí televizi a bude se dívat na sousedku. Podíval se do špajzu a našel tam jenom tuzemský rum, který žena používala do těsta. Nalil si panáka a přinesl si ho k televizi. Nohy si dal na protější křeslo. Prohlížel si svoje otřepané a pokecané pantofle. Ano, zpustl. Zapálil si a překvapilo ho, že se mu neudělalo špatně. Nemusí mít strach. Proč by ho měl mít, když v televizi sám nevystupuje, proč by se měl bát, když to ani není jeho knížka. Když to sousedka zkazí, jeho ostuda to nebude. Nikdo se nedozví, že on s tím má něco společného. Je to jenom sousedka,

nic víc. Pocítil horkost okolo žaludku, žhavá vlna stoupala, letěla hrdlem jako komínem a roztržila se v hlavě do mnoha vlasečnic. Zdalo se mu, že mu z hlavy roste obráceně strom. Musel uhasit cigaretu. Už nemůžu ani kouřit, říkal si. Zač stojím, když nesnesu ani trochu dýmu. Jak rychle jsem zestárl. Stárnutí je, když je to každý den stejné. Dřív přišel domů, navečeřel se a po hodinové relaxaci byl schopen pracovat do půlnoci i do jedné. Vymýšlel, tvořil. Teď, když večer pracoval, překročil hranici únavy, a mozek jako by nastartoval vyšší obrátky. Po určité době začal mlít naprázdno. Slova, slova, slova. Věty. Mezi mozkem a tělem se přerušilo spojení. Hlava a tělo vibrovaly v jiném rytmu. Vnímal to jako olověnou únavu smíšenou s podivným a zničujícím rozčilením. Nemohl se utiřit a usnout. Ráno vstával do tmy k smrti unaven. Začínal nový strašný den. Když chtěl usnout, musel si brát prášek na spaní. Ještě že knížku dokončil, dokud byl trochu dobrý.

Otevřel dveře na balkon, aby na něj táhlo. Za chvilku to bude. Znovu se usadil v křesle a zkusil to s novou cigaretou. Byl rád, že je sám doma. Na obrazovce se objevila redaktorka. Zapnul zvuk. Ohlásila jméno knížky a popsala ji jako zajímavý pokus o interpretaci části české historie. Napadlo ho, že teď se na obrazovce objeví on sám. Bude mluvit sám k sobě. Zpotil se. V hlavě pocítil prudkou bolest. Mohl by utéct, zabouchnout za sebou dveře, schovat se ve sklepě. Dýchal rychle jako lapené zvíře a třel si prsty spánky a čelo. A pak už Marie vyplula z nitra obrazovky a zírala na něho. Byla jiná, než ji znal. Ostříhané rovné vlasy jí hladce přiléhaly k ušlechtilé vytvarované lebce. Nic teď nerušilo klidnou tvář ve tvaru srdce, z níž zíraly průhledné oči. Tvář obstála bez vlasů, naopak, teď vynikala, zatímco kudrny z ní činily tuctovou ženu. Obličej byl ohraničený, přesně umístěný v prostoru, a nejen tvář, ale i krk a celá horní část těla. Rysy v obličejí jako by se konečně

rozhodly, odkud kam mají směřovat, a našly svá správná místa. Milan pocítil v celém těle, že je to žena a že ji chce. Bolest v hlavě pominula.

Redaktorka se ptala, co bylo příčinou války u Hradce Králové, těch tří osudových bitev. Marie odpověděla celkem logicky, že příčinou byly vážné rozpory mezi Rakouskem a sílícím a militarizujícím se Pruskem. Prusko chtělo sjednotit německé země a získat rozhodující vliv ve střední Evropě. Bolest v hlavě pominula.

Mariin obličej byl jako jasný podzimní den, když se náhle vynoří z mlhy. Slunce rozzáří barvy a jejich odstíny, vymodeluje pahorky, zlatem vylije údolí a znovu stvoří krajinu, která byla předtím jako špatně vyvolaná černobílá fotografie.

Redaktorka se zeptala na celkový stav armád a počty mrtvých. Marie vyňala z kabelky lísteček. Na pruské straně bojovalo 669 000 mužů, na rakouské 646 000. Pruská armáda ztratila celkem 21 504 mužů, rakouská 71 264. V celkovém počtu jsou započítáni i ranění a pohřešovaní.

Měla na sobě azurově modré šaty s malým bílým límečkem a vypadala seversky svěže a zdravě. Přiřadila se skokem k těm, kdo vědí, co je láska? Stal se zázrak, anebo se předtím mýlil? Nevěděl. Jeho překvapení bylo příliš velké a nedokázal ho zpracovat. Mariin hlas zněl hluboce a výrazně, mluvila pomalu a to, co říkala, byly jeho myšlenky, přesně je reprodukovala a samostatně rozvíjela. Jeho myšlenky ji oživily. Její zjev ho zaujal natolik, že si musel dávat pozor, aby vnímal, co mluví. Najednou pocítil, jak do něho vstupuje pýcha stvořitele. Zdálo se mu, že jeho tělo pění a zároveň tuhne, zabírá v prostoru čím dál víc místa. Je velký a mocný a umí všechno, protože se vším splývá ve velikou a všemocnou všudypřítomnost. Byl na okamžik šťastný, ale musel se vrátit a lidskýma ušima poslouchat, co ta žena, která byla z jeho žebra, na obrazovce

říká. Zdálo se to v tom velkém prostoru malicherné, ale musel to slyšet.

Redaktorka se teď ptala, v čem se lišily pruské zadovky a rakouské předovky. Milan se vyděsil. Ještě nikdy nepotkal ženu, která by se zajímala o zbraně. Na chvíli se odmlčela, byl v pokušení jí napovídat. Na stránce třicet tři je to přece rozebráno, jsou tam i obrázky pušek, vzpomeň si. A ona začala a řekla všechno, co věděl, ale co do knížky tak podrobně nenapsal.

„Rakouské pušky se ládují zepředu. Voják se postaví, opře pušku o zem, vytáhne nabíják, ladstock, nasype z prachovnice do hlavní dávku střelného prachu. Na ústí hlavní položí ucpávku, která je větší než vývrt hlavní, a na tu olověnou střelu. Ladstockem voják napěchuje střelu až dolů na dno vývrtu hlavní. Prach se musí dostat až do úzké zátravky v prostoru pod kladívkem kohoutku. Pak se kohoutek palcem odklopí, nasadí se kapsl a kohoutek se dotáhne. Teprve tehdy střelec zmáčkne spoušť. To se jmenuje perkusní puška.“

„Bravo, Marie.“

Sousedka, jejíž náhlou ženskost pociťoval jako tlak v bedrech, teď vysvětlovala princip zadovek, s nimiž bojovali Prusové. Díky nim válku také vyhráli. Prajz mohl ležet nebo sedět ukrytý, nemusel u nabíjení stát. Útvary myslivců měly dokonce kratinké flinty zvané štucy, aby se mohly prodírat lesem. Náboj, plátěný pytlík naplněný střelným prachem, se vkládá do nabíjecího otvoru na dně hlavní. Za nábojem je v hlavní válec, v němž je pružina a v ní jehla. Proto se puškám říkalo také jehlovky.

„Dobře, výborně,“ přitakával Milan. To známe, to umíme, a to také stačí. Ale Marie vykládala dál. Vynálezce zadovky si z nějakého důvodu myslel, že bude puška účinnější, když dá kapsli dopředu. Jehla pak musí projet celým pytlíkem, plným střelného prachu, a to

se stane ve vteřině. Jehly se ale při zážehu v explozi ohřívaly, měkly a lámaly se. Zadovky byly mnohem poruchovější než předovky a měly kratší dostřel. Kdyby byla rakouská armáda volila defenzivní, zákopovou taktiku, byla by nepochybně vyhrála. Navíc císař pán soudil, že stojící voják se při nabíjení vestoje uklidní. Opak byl pravdou. Vyděšené potenciální terče dělaly strašlivé chyby.

Kde to vzala? Seděl strnule v křesle a proměňoval se teď ve vodou promočené české maso, které ona hodila do škvířícího se tuku.

Je to jeho knížka. A nepřejí si, aby věděla víc než on.

V té chvíli vešla do pokoje žena. Vrátila se dřív, než předpokládal, a přišla nevhod. Většinou teď nebyvala večer doma. Neptal se jí, kam chodí, byl rád sám. Nasadila si brýle na dálku a sedla si vedle něho.

„Pospíchala jsem, abych to stihla. Ale vidím, že jsem nepřišla včas. Jak jí to jde?“

„Dobře.“

Sledovala jeho ponížení a určitě jí to dělalo dobře. Báł se, že ho pohladí anebo vezme za ruku. Marie teď citovala výroky Marxe a Engelse o prusko-rakouské válce:

„V prusko-rakouské válce porazilo Rakousko samo sebe.“ Nebo: „V prusko-rakouské válce zvítězil pruský kantor nad kantorem rakouským.“

Vplula do marxismu jako ryba do vody. A vypočítávala příčiny pádu Rakouska-Uherska. V jeho znovu zmenšeném lidském těle se teď všechno rozpadalo na kousky. Byl jako pytlík kůže, v němž chřestily úlomky a navzájem se odpuzovaly. Nesnesitelný odpor jedné částice ke druhé. Rozbila celou jeho minulost a vnutila se drze do přítomnosti. Neexistoval. Pokoušel se vši silou doplazít v proudu, který si ho bral, na nějaký břeh. Jestli se nechytne něčeho pozitivního, bude navždy ztracen.

Takhle bych dopadl, kdybych byl zůstal v rádiu. Je dobře, že tam nejsem. Zachoval jsem se čestně, ale ne až do konce. Když jsem na silnici, za volantem, jsem svým pánem. Můžu si myslet, co chci. Udělal jsem jen jedinou chybu. Vybral jsem si zbabělou polovici, která poskvřnila a ještě poskvřní mou knížku.

Její odpovědi ho mučily, protože se ani jednou nepokusila říct něco, co mohlo působit aspoň dvojznačně.

Všichni jsme sluhové a i vnitřní svoboda je možná zdánlivá, mysl si. Rozhodl jsem se svobodně, že budu sluhou, a proto jezdím s nákladákem. Sloužil jsem jim tělem a teď i duší. Dostali mne. Prodal jsem to poslední, co mi ještě zbylo, a tím jsem znehodnotil všechno, co bylo předtím.

Prál si teď hned umřít.

Žena ho pohladila po hlavě. Je tu s ním, chápe to a nic neříká. Najednou mu začalo být líto ženy, která tu vedle něho sedí. Jeho ponížení bylo i jejím ponížením. Sdílela s ním léta neštěstí a neprotestovala. Nikdy mu nevyčítala, že se dcery kvůli němu nedostaly na školy. Chodila trpělivě do práce a nosila domů výplatu. Bývala mnohem hezčí než Marie. Něžná, plachá a zoufale pravdomluvná. Chtěl natáhnout ruku a pohladit svou ženu. Učinit z ní spojenkyni proti té, která ho okradla.

„Tys s ní něco měl?“ zeptala se žena.

„Neměl. Přece to víš.“

„Nikdy jsem nic nevěděla, až teprve když to prasklo.“

„Nech toho. Poslouchám, co říká.“

„Aby ses z ní nezbláznil. A jak se vystrojila. Je to úplně jiná ženská.“

Připadal si jako myš, kterou chytili na poli, když byli malí. Kluci jí strčili slámku do řítky a foukali do strívka, až myš pošla.

„Asi se na stará kolena, chudák, zamilovala.“

„Má úspěch,“ řekl z posledních sil.

„Tím to není,“ odporovala žena. „U ženských jsou vždycky důležitější city než kariéra. Láska dělá zázraky, ne úspěch. Do koho jiného se mohla zamilovat než do tebe. Proč by jinak na sebe brala tvou knížku? Proč by riskovala? Ty to přece s ženskými umíš.“

„Přestaň. Prosím tě.“

Když mohl stvořit Marii, mohl by svou ženu umrtvit. Ne zabít, ale umrtvit.

Pohládila ho po rameni, zvedla se a odcházela do ložnice. Pořád už stejně končil. Anebo možná cítila, že je mrtvá, a zachtělo se jí spát. Třeba se už nikdy neprobudí.

Odešla a odnesla s sebou všechnu jeho nechuť. Osvobodila tím Marii. Redaktorka se ptala, jestli Marie nemá pro diváky na závěr nějaké překvapení. Objev. Marie se zapýřila, ano, má něco takového. Našla totiž autentický dopis jednoho účastníka. Když dopsala knížku, ještě ho neměla. Teď ho přinesla ukázat divákům.

Co to zas je?

Na obrazovce se objevil dopis psaný v Bivonku u Dvora Králové 30. července 1866.

„Milý příteli,“ psal Eduard Pivnička, syn inspektora panství Zámuky správci velkostatku hraběte Šternberka v Ličně, „málem bylo mi nemožno Tobě a Tvé rozmilé ženušce za Vaše laskavé přijetí svůj hluboce cítěný dík Vám vyslovit, neboť již v půl deváté ráno 27. t. m. stál jsem u Skalice v nejhustším dešti kulí až do večera půl šesté. Byl jsem oddělen a kanony Prušákům jsem notně zatápěl. Jmenovitě z jednoho husarského pluku, který mne třikrátě atakoval, velmi málo zbylo.

Dobrý Bůh mne ochraňoval, neboť ztratil jsem nejen svého koně Kupidu, který byl pode mnou zastřelen, nýbrž také 14 mužů a 18 koní.

Modrokabátníci ustupují, vyhnali jsme je z Králova Dvora s krvavými hlavami.

I můj věrný Bednin (pisatelův pes) je pryč, pravděpodobně zastřelený.

Žijte blaze, milí přátelé, a buďte ujištěni, že Vaše přátelství nezapomenu, co živ budu, tak jako Vás prosím, abyste nezapomněli na svého upřímně oddaného Eduarda Pivničku.“

Kde to vzala? Dát na konec relace autentický dopis nebyl špatný nápad. Je možná chytřejší, než se mu zdálo. Mohl by s ní možná dál spolupracovat. Byla jediný člověk, který mu kdy pomohl. Kvůli němu riskovala. Začal se o ni strachovat. Hlupák, přál jí předtím to nejhorší. Přitom vystoupila statečně v televizi a dělala reklamu jeho knížce. Dělala to, jak uměla, ale hlavně, jak oni chtěli. Vzala na sebe i to, co by on nikdy nedokázal. Obětovala se. Je mnohem šlechetnější, než si připustil. Knížka se bude prodávat, lidé si přečtou, co napsal. Zase vysoké kleště, ale když je použijí šikovné ruce, narodí se dítě skoro nepoškozené.

Najednou ho napadlo, že Marie možná sedí za zdí ve svém obýváku a dívá se na barevnou televizi stejné značky Tesla. Všechno je natočeno, sestříháno, schváleno. Proč se o ni tak bojí? Vedle ní se hřeje plazivec a hlídá ji. Nestvořil si ji a má ji, kdykoliv bude chtít.

Vstal, pomalu se šoural do špajzu a uvědomil si přitom, že šoupe nohama po zemi jako stařec. Přinesl láhev rumu a nalil si deci. Propast se rozevřela. Jestliže dříve bylo ještě možné přeskočit trhlínu, nyní už byla druhá strana pouhým skokem nedosažitelná. Do trhlíny nevstoupila Marie, ale prázdnota. Nic ho už nečekalo. Knížka je na světě. Byla ohnivým semenem jeho života, ukládal do ní svou energii. Kdyby žila dál v šupletí jeho psacího stolu, měl by ještě naději. Mohl by se těšit, že poměry se změní a že po nějakém velkém zemětřesení spatří jeho kniha světlo světa. Když ji psal, byl šťastný. Mohl na ni myslet na dlouhých, rovných silnicích. Těšil se na spícího lva nad hromadným hrobem třiceti devíti rakouských

a pruských vojáků, zemřelých na následky zranění v polním lazaretu v Poříčí. Na pomníku jsou jejich jména. Postál tam a přál si, aby už nebyly žádné bitvy. Věděl, že je to marné, protože v lidech je potřeba mít nepřátele a vraždit je a ta čas od času musí být uspokojena. Hroby pruských a rakouských vojáků lemovaly jeho cesty avíí. Po těchto silnicích, k nimž patřily zplanělé jabloně a švestky, táhlo před více než stoletím obyvatelstvo z celého kraje, stěhovalo se úprkem na jih. Vozy s nábytkem, s prádlem a peřinami, stáda dobytka hovězího a drobného, zástupy žen a dětí, *„kvílících pláčem hlasitým, nepřetržitě hrnou se od Kuří Vody, od Jablonného, od Dubu, Turnova a Hrubé Skály hlavními silnicemi a postranními stezkami a úvozem kolem Mnichova Hradiště na jih. Jest to obraz rozrývající srdce. Pohled nanejvýš žalostný. Plné vozy raněných hrdin a nepřehledné zástupy těch, kteří s uzlíčkem prádla a s bochníčkem chleba na zádech jdou za krávou nebo za kozou, plačící a ohlížejíce se s usazeným okem co krok za opuštěnou chatkou svou, které snad nikdy již nespatří!“*. Tak referoval časopis Hlas 29. 6. 1866.

Není to jenom historická knížka, ale paralela jeho života. Žádný historik není objektivní, z nabídky zjistitelných faktů vybírá ta, která považuje za důležitá, a povyšuje je do kategorie významných událostí. Dějiny tvoří každý historik sám: své vlastní. Objektivní dějiny neexistují, historik poměřuje historii mírou své osobnosti a mírou pravdivosti svého života.

Když byly dcerky malé, chodíval s nimi na procházku na Letnou. Kdykoli šli nahoru od tramvaje Kostelní ulicí podle zdi hřbitova, nikdy bez povšimnutí neminuli malou železnou branku. Jeho dcery znaly odmalička bílou sochu rakouského myslivce. Ten chlap vyhodil po příměří, které podepsalo Rakousko s Pruskem v Praze, pontonový most přes Vltavu do povětří. Most s ustupujícími pruskými jednotkami a sebe.

Udělal to z vlastenectví, o němž je na hrdinově hrobě svědectví:
Prusové bojovali za žrádlo a chlast, Rakušani za císaře a vlast.

Možná bude už do smrti panákem, který se směje, pláče, tančí a pracuje, ale bez chuti a smyslu, jako ti, co nemilují. Také on něco přidá k neštěstí světa. Dokud měl knížku, mohl se k ní vracet, byla jako jeho milenka. Tu světlou bytost nazýval odjakživa láskou, ale mohl by ji jmenovat také tvorbou. Stvořil nový svět, kus české historie. Našel východisko, tedy přežil. Přežil až do dnešního dne, ale co bude dál? Cítil, že udělal málo a že tím málem slábne.

V televizi běžel už možná dlouho nějaký film. Marie už tam nebyla. Žena se objevila ve dveřích. Měla vykartáčované vlasy a obličej namazaný mastným krémem.

„Jdu si lehnout,“ řekla. „Nepůjdeš už spát?“

Chtělo se mu spát už navždycky, ale neposlechl ji. Se svým spánkem si může dělat, co chce. Žena si své spaní vždycky hlídala, dodržovala usínací rituál. Patřil jí odjakživa den a Milanovi noc. Dokud měl knížku, nechodil nikdy spát zároveň se ženou.

* * *

Nešel do postele, lehl si oblečený na gauč v obývací místnosti a přikryl se vlněným plédem. Musel být sám. Měl by tam možná zajít. Zazvonit u sousedních dveří a vlézt jim do bytu, ne v pantoflích, ani v ponožkách, ale v botách. Přinesl by do jejich mírné, klidné domácnosti život. Měl by to udělat už proto, aby se přihlásil ke své knížce. Možná si teď otevřeli láhev šampaňského a oslavují Mariino vítězství. Měl by jejich oslavu přerušit a připomenout jim, že knížku napsal on. Kdyby měli trochu slušnosti, pozvali by ho. Pochopitelně by jejich pozvání nepřijal. Přišel by tam jedině jako nezvaný, jako jejich špatné svědomí. Přinejmenším je mohlo

napadnout, že si o tom třeba něco myslí. Zeptat se, co tomu říká. Uznat, že Marie suplovala jeho roli a že by se do televize nikdy nedostala, nebýt jeho knížky a jeho úspěchu. Mohli by se zeptat, jestli souhlasí s tím, co Marie povídala. A jak se mu celé to vystoupení líbilo.

Ležel na gauči a zábly ho nohy. V pokoji ale bylo teplo, díval se přece na teploměr. Možná na něho něco leze. Vstal a našel si teplé ponožky. Pletla mu je ještě jeho maminka. Natáhl si s hekáním ponožky a opět si lehl. Představoval si, že je v mazlavě vlhkém hrobě, zasypaný hlínou. Hnije, kvasí, bublá, poskytuje potravu malým živočichům. Raději postoupí své hříšné tělo plamenům. Obrátí se v popel. Nešel do postele, pořád ještě čekal, že třeba Marie zazvoní. Dokonce ho napadlo, že by se měl upravit, kdyby se to náhodou stalo. Zároveň věděl, že se to nestane, a proto se nehýbal. Představoval si raději znovu, že by tam šel. Nejlépe s psím výkalem na botě. Ukájel se jejich zděšením. Čím detailněji si vstup do vedlejšího bytu představoval, tím si byl jistější, že tam nepůjde. I tuto část života si odžije v představách. Stárnutí se projevuje také tím, že si čím dál víc svých činů v duchu přehráváme a nikdy se neodvážíme je uskutečnit. Otázka stojí, jestli by tam šel zamlada. Věděl o sobě, že nerad čelí konfliktům, a že kdykoli může, raději se jim vyhne. Žena mu jednou za čas spočítala jeho malé sladké lži.

Zapnul televizi. Byl tam pořad o chovu koní, ale nedokázal se na koně soustředit. Myslel na Marii a na plazivce. Za chvíli si půjdou lehnout. Mají určité postele vedle sebe. Plazivec natáhne ruku a Marie se k němu přivine. Bude měkká, teplá a bude horoucně vrnět. Pak jí to udělá a ona jemu. Určitě ve tmě, která se sladce a lepkavě bude rozplývat, až si usnou v objetí. A on, stvořitel jejich lásky, buditel života a zaháněč smrti, leží v obýváku sám. Gauč je nepohodlný, musí se každou chvíli obracet, protože ho tlačí bok

a brní nohy. Mohl by si jít lehnout do ložnice, ale tam je jeho žena. Možná by natáhla ruku a on by se musel přivínout.

K jeho velké lítosti mu to šlo všude líp než doma. Když se tenkrát jeho žena vydělila z hloučku děvčat a začali spolu chodit, byla úplně nezkušená. Styděla se a vždycky v poslední chvíli ucukla. Byla tak čistá a nevinná, že ho to v záplavě vlastní hříšnosti okouzlovalo. Nechtěla mu dát své panenství, dokud jí neslíbil, že se s ní ožení. Bylo to plačtivé štěstí, které mu nakonec darovala. Vzali se, protože spolu chtěli jet na dovolenou. Vůbec si tenkrát neuvědomil, že je to na celý život.

Možná z ní mohl později vykřesat vášeň, ale bylo mu líto času. I na svatební cestu si s sebou vzal plno knih, dělal tehdy doktorát, byl pilný a ctižádostivý. Je pravda, že s jinými ženami si dal víc práce než se svou vlastní. Možná šlo všechno moc banálně a jednoduše, nečelili spolu žádnému odporu. Jejich vztah byl klidný. Po všech svých avantýrách si to tak přál, zároveň ho to však nudilo. Manželství si vždycky představoval jako nudu, aspoň tak to viděl všude kolem sebe. Byl by se možná neoženil, kdyby ho byli příbuzní jeho ženy k tomu nedonutili.

Žena začala být brzo po svatbě pořád unavená. Chodila večer časně spát a často ji bolela hlava. Potom začaly migrény. Když se narodily děti, sexuální život se téměř vytratil. Zpočátku se chtěl zavděčit: vařil, nakupoval, uklízel. Když všechno udělal, spala s ním za odměnu. A za deset let po svatbě si našel první milenkou. Objevil znovu, co dávno zapomněl, a nikdy potom už neměl jen jednu ženu. Nevěděl, proč by nemělo být lepší mít dvě anebo i tři. Všechny ho chtěly. Lezly za ním do jeho malého zchátralého nákladáku, kde smrděla nafta a škvírami táhlo. Přikrývaly nahotu spodní části těl kousavou dekou umazanou od šmíru. Šlo jim to asi líp než doma v posteli. Vsadil na hřích, na zakázanou lásku

a vyhrával. Měl, pravda, výčitky svědomí, vždyť byl vychován jako evangelík a bylo by velmi smutné, kdyby se za své činy ani nestyděl. Ale co měl dělat, když chtěl ušetřit svou jemnou, citlivou ženu před svým zvířectvím? Miloval a tvořil. Jeho milenky byly šťastné. To byl triumf jeho života, jeho vítězství nad režimem, který ho pohřbil zaživa. Snažil se vybírat si vdané, aby nebyly potíže. Věděl, že by se kvůli dětem nerozvedl a že by manželku nemohl nechat opuštěnou a bezmocnou.

Nikdy na manžely svých milenek nežárnil, dělil se s nimi a nemohl pochopit, proč jeho milenky žárlí na jeho ubohou ženu.

Teď se přistihl, že žárlí na plazivce. Byl tím novým citem překvapen, objevoval ho, pohrával si s ním a zkoumal ho. Uvítal trochu utrpení s radostí, žárlivost ho oživovala.

Přišel by k nim v botách. Hlavně nemluvit a nic nevysvětlovat. Vstoupil by k ní do ložnice a nechal by svítit světlo. Chce vidět, jak ji jeho nevychovanost a brutalita vyděsí. Jenom ne žádné intelektuální hovory, žádné přibližování se, lyrika, sliby. Dal jí knížku, úspěch a krásu. Stane se jeho milenkou a dopřeje mu, aby měl na jejím novém životě svůj podíl. Je na něm přece závislá.

Usnul nakonec oblečený na kanapi v obýváku a zdálo se mu o Marii. Ve snu, oba mladí, byli spolu na studentské brigádě na Šumavě a sklízeli seno. V bledě fialovém letním podvečeru šli spolu na procházku. Marie byla měkká, z jejího těla sálalo slunce. Měla připálený nos a jasné, průhledné oči. V lese bylo vlhké a těžké voňavo, smrčky měly na koncích větví jasně zelené šošolky a borovice vztyčily proti nebi lepkavé svíce v barvě sliznic. Daleko nedošli. Svalili se spolu do jasně zelené hebké trávy, která bude v srpnu růžová. Najednou, kde se vzala tu se vzala, přišla jeho žena a odvedla si ho, aniž k něčemu došlo.

Byl to ranní sen, nakrojená touha, která nás pak provází celý den. Jeho první myšlenka byla, že se zamiloval. Uvítal lásku jako jediný lék proti umírání.

* * *

Druhý den a pak každý další čekal odpoledne v pět hodin u kukátka. Viděl její ostržíhanou hlavu, vlasy jako lesklou přílbu, na níž se lehce chvělo stropní světlo. Vzpomněl si, že jednou v teplém dni pozoroval takové zlatavé chvění nad zoraným podzimním polem. Když se podíval zblízka, viděl, že pavouci natáhli nitky od hroudy k hroudě. Nestačilo jim, že protkali celý les, vrhli se ještě na pole. Všiml si lehkého koženého kabátu, který koupila asi v tuzexu. Lodičky na podpatku ji dělaly vyšší, prodlužovaly nohy. Zamžikal. Nohy měla docela pěkné. Odložila tašku s nákupem a hledala klíče. Měla je v kabelce na řetízku. Odemkla byt a zavřela za sebou dveře. Chodil po předsíni a čekal, až se ozve lux. Byl připraven, že se podívá, až se vyhrne s hadrem a kýblem z bytu a bude mýt podestu. Věděl, že za hodinu a čtvrt po tom, co uslyší vysavač, vysune sousedka oblý zadek v teplácích proti jeho dveřím a bude jím pohupovat ze strany na stranu.

Dbal na to, aby byl doma před pátou hodinou, protože po páté chodívala domů. Její příchod se nezměnil. Když uslyšel chrastění klíčů, přiskočil ke kukátku tak rychle, až se zadýchal. Chytil se za hrudník a dlaní přimáčkl místo, pod nímž tlouklo srdce. Dýchal zblízka do studeného kukátka, až se sklo opotilo; musel ho prstem očistit. Někdy tam stál její muž, plešatý, šedivý úředník. Díval se na jeho bílý zátylek, pozoroval, jak se shýbá, aby si rozšněroval boty. Na chodbě se zul a v ponožkách vstoupil do bytu. Nevěděl, že není vytřeno. Zabouchl a přede dveřmi zůstaly stát jeho boty.

Milanovi se zdálo, že jsou velmi smutné. Slouží člověku celý den a pak je jako něco špinavého odloží. Nesmí s ním do jeho domova. Bylo mu bot líto, protože on tam také nesměl.

Chodil po bytě, který byl malý jako klec a byl v něm nepořádek. Mohl by navštívit nějaké přátele, věděl, v které hospodě se scházejí, ale neměl chuť tam jít. Co by si s nimi vykládal, když tajemství měl jenom s Marií?

Uklízel ve špajzu, kde vždycky našel nějaké červy, z nichž se později vylíhnou moli. Spravil několik rozbitých věcí. Na čtení se nedokázal soustředit, nevydržel ani sedět na místě. Myšlenky mu pořád utíkaly k tomu, co dělá ona. Nechával dveře z obýváku do předsíně otevřené, aby slyšel. Když zaslechl otvírání protějších dveří, potichu, několika rychlými skoky zaujal své postavení u kukátka. Někdy se spletl, zvuk přicházel z jiného patra. Jindy si soused obouval na chodbě boty a balancoval na jedné noze. Proč si tam nedají lavičku? Někdy se dočkal. Když se soused obul, vynořila se za ním Marie. Byl pokaždé překvapen. Zatímco on chřádl, šedivěl a hubnul, sousedka byla čím dál mladší a svěžejší. Nevěděl, jestli jsou to šminky nebo přirozené vybarvení, které osvobozeně vyplouvalo odněkud zevnitř. Nejspíš se někde poradila, jak by se měla malovat, řekli jí, jak se má dát ostříhat. Proč se o to nestarala už před dvaceti lety? A proč ji to zajímá zrovna teď? Zeštíhlela a zdrobněla, i kroky dělala menší a chůze nebyla už neohrabaná, ale lehká a frivolní. Byla to chůze ženy, která touží, aby se po ní muži ohlíželi. Milan pozoroval proměnu s úžasem. Když byl sám doma, přesunul se ještě k oknu v obýváku a díval se za ní, jak se sotva dotýká betonové cestičky (dřív cupala, zabodávala se každým krokem do země), pozoroval ji, dokud s manželem nezmizela mezi paneláky a nerozplynula se v šedi. Kam zase šli? Dřív necho-dili nikam, a teď odcházeli snad každý druhý večer. Někdy slyšel,

jak se vracejí. Měli nejspíš ložnici za stěnou, představoval si, jak se tam svlékají, jak spolu uléhají do manželské postele. Převaloval se a nemohl spát. V poslední době se v noci pořád budil, jednou mu bylo moc horko, podruhé chladno. Také měl neklidné nohy. Chvilku třeba byly v klidu, ale sotva na ně pomyslel, rozešly se. Přemlouval je, ale čím víc si jich všímal, tím byly neposednější. Jako by se v nich shromáždil nadržovaný život, všechny kroky, které neudělal, místa, kde nebyl a už nikdy nebude. Nohy byly v příkrém rozporu s únavou zbytku těla. Jindy ho celé tělo svědilo, škrábal se a převaloval, třel kůži o prostěradlo, ale tím to bylo horší. Někdy si se špatným svědomím bral prášek na spaní. Ten uklidnil i nohy. Vnímal to slastně, i když věděl, že je to umělé.

Některý večer, když nemohl usnout a bojoval s možností vzít si prášek, se mu zdálo, že vedle slyší výkřiky. Plazivec tam asi miluje svou ženu a ona přitom křičí. Kdo to kdy slyšel po tolika letech mlčení. Byl by svému sluchu nevěřil, kdyby i ve dne necítil, že něco změnilo pořádek na podlaží. Nějaká nová neznámá váha se položila na miskou a porušila až doteď bídou rovnováhu.

Žena mu řekla, že si spolu musí promluvit. Prý se s ním něco děje. Povídala, že sebou v noci hází na posteli tak, až ji budí. Když mu chce pomoci, probudit ho ze zlého snu, lekne se jí, jako by byla strašidlo. Zdá se, že s jejich vzájemným vztahem není něco v pořádku. Ve dne je Milan duchem nepřítomný. Nevnímá ji. Poradila mu, aby se zklidnil, a oznámila, že večer přijde zase pozdě, ať na ni nečeká.

Po televizních novinách číhal v předsíni a dočkal se. Zase někam odcházeli. Mohl by otevřít dveře a dát se s nimi do řeči. Marie byla ozářená stropním světlem, obličej měla ruměný a brilantové oči. Dřív vypadala jako vymáchaná v odbarvovači, teď byla jako růže na podzim. Ví, že už brzo zmrzne, a tak vytáhne všechnu

barvu do květu. Naposled se vybarví, jako by chtěla říct: takhle si přeji, abyste si mne zapamatovali, abyste se na mne celou zimu těšili a trnuli v nejistotě, jestli příští rok znovu vykvetu a budu zas tak krásná.

„Máš lístky, miláčku?“ zeptal se soused.

„To víš, že jo,“ řekla a zatrylkovala jako pták na jaře.

„Vypnula jsi plotýnku?“

„Nebud' tak starostlivý,“ řekla konejšivě, a jak se sehnul, aby si zašněroval boty, lehce ho líbla na bílý zátylek. Vytrěno nebylo. Opět.

Pohlédl na hodinky. Asi jdou do kina. Jak si to představují, pořád někam chodit? Ze spodního patra uslyšel její perlivý smích. Takhle se smála poprvé v televizi a už jí to zůstalo. Smích byl doprovázen spokojeným mužským brumláním. Možná ji na schodech lechtal. Milan se přesunul k balkonovým dveřím. V pokoji zhasl, aby ho přes záclonu neviděli, kdyby se ohlédl. Jenže je to ani nenapadlo. Potkávají lidi a nevidí je a nepoznávají, protože jsou příliš zaujati sami sebou. Před domem se vzali za ruce a vykročili stejnou nohou. Zřejmě se na něco těšili. Milan se nemohl dočkat, až bude jedenáct, vezme si prášek a půjde spát. Ráno se probouzel s bolestí v hlavě a s jedinou myšlenkou, že nastává nový strašný den.

* * *

V ten den měl náhradní volno za sobotu, kdy musel odvézt nějaký náklad na Moravu. Umínil si, že bude něco psát. Mohl by zkusit napsat esej a dát ho Marii, aby ho nabídla, opět pod svým jménem, literárnímu týdeníku.

Uvařil si silnou kávu a sedl si k psacímu stolu. Musel na stole napřed utřít prach a udělat pořádek. Srovnal tužky v pravém

šuplíku, vyhodil dopisy, které dávno nevyřídil a odpověď na ně už nebyla nutná. Položil před sebe štůsek kancelářských papírů. Přemýšlel o tématech, ale žádné mu nepřipadalo dost důležité. Když psal o válce v roce 1866, šlo to samo. Dřív večer, anebo spíš v noci, když chodil spát, věděl vždycky, o čem bude psát zítra. Končil a zároveň už pokračoval. Teď se mu v mysli místo kloudného nápadu objevovala pořád Marie. Chtěl to nějak spojit. Marii a esej. Bude psát pro ni. Aby viděla, že na ni myslí a že ji miluje. Dokáže jí, že je lepší než plazivec, kterého si vybrala.

Vypil během dne, kdy se mučil tvorbou, tři kávy. Při třetím hrnku se mu udělalo špatně, asi od srdce. Musel otevřít okno a lehnout si na gauč. Zhluboka dýchal, ale bolest na levé straně hrudníku nepřestávala. Potil se studeným potem, poslouchal, jak se srdce zastavuje, vynechá a pak najednou buch buch buch, snaží se dopumpovat, co zmeškalo. Dohání možná ztracená léta, skáče mezi lidským a kosmickým časem. Vdech a výdech. Konečně usnul.

Probudil se ve tři čtvrtě na čtyři. Ležel na tvrdém gauči a bolela ho krční páteř. Procházel pozorně celé tělo a zkoumal, co ho ještě bolí. Ohnul nohy v kolenou a pomalu je spustil na zem. Kolena ho bolela z nákladáku. Když se postavil, pocítil v levé kyčli ostrou bolest, jako by tamtudy projel rozžhavený drát. Prošel se po pokoji, odhrnul záclonu a díval se z okna. Venku bylo šedivo, smradlavo. Sám je takový. Lhostejný, zanedbaný jako většina Čechů. Dostali ho, ale on se ještě vidí. Především vytáhl oběma palci gumu od tepláků a švihl se do břicha. Tepláky, velký český vynález, si svlékl a rozhodl se, že už je nikdy neoblékne. Osprchoval se a oholil. Tváře a krk si potřel kolínskou vodou, ani se už nepamatoval, kdy to udělal naposledy. Svému psacímu stolu a prázdným listům papíru, které na něm ve štůsku ležely, se vyhýbal. Bylo už jasné, že toto není cesta. Dobrá, začne tedy z jiného konce. Počká, až Marie

půjde domů. Vyjde na chodbu a osloví ji. Pozve ji na procházku nebo do kina. Kdyby se byl od začátku nevyhýbal citům, nemusel by takhle dopadnout. Měl přece šanci předběhnout plazivce a mít ji, jenže tenkrát ještě nebyla taková, jaká je teď. Co ho na ní přitahovalo nejvíc, byla svěžest a čistota. V tom připomínala jeho ženu, když byla mladá. V ženě se mu vášeň probudit nepodařilo, ale tady má naději. Marie už bude vědět, že je to možná poprvé a naposled. Bude toužit poznat, co nepoznala anebo co už dávno zapomněla. Někdo tomu říká poslední zvonění a propadá panice. Na poslední zvonění Milan nevěřil. Někdo ho může mít ve třiceti, druhý v sedmdesáti a někdo ho nezaslechne vůbec.

Připouštěl, že tohle by mohla být poslední láska jeho života. Láska sladká, otevřená zadní vrátka. Měl na ni právo, vždyť si tu ženu udělal. Vložil už do ní příliš mnoho na to, aby ji teď mohl přenechat plazivci.

V půl páté byl připraven. Ustrojil se s velikou pečlivostí. Měl na sobě sportovní svetr, který mu daly jeho dcery k Ježíšku, a dlouho k němu vybíral kalhoty. Našel šedé z vlněného flanelu. Oblékl si je a zjistil, že hodně zhubl. Chvilí přemýšlel o tom, co mu všechno v poslední době bylo a jestli neobjeví příznaky nějaké zhoubné nemoci. Stál potom za záclonou v obývacím pokoji a díval se na cestičku mezi paneláky. Tudy musela přijít. Doufal, že bude sama. Uslyší její kroky na schodech. Budou se přibližovat. Otevře dveře dřív, než ona odemkne, a osloví ji. Řekne... v tom bodě vždycky přípravy přerušil. Takhle se naposledy chystal oslovit nějakou ženu jako gymnazista. Dávno přece věděl, že člověk se chystá, a pak je všechno jinak. Že čím víc se člověk připravuje na budoucnost, tím je budoucnost úskočnější. Baví ji pohrát si s námi a potrápit ty, kteří si myslí, že mohou nad ní získat moc. Těm, kteří vědí, co bude, se směje nejvíc.

Tříkrát si ji spletl s nějakou jinou ženou. Vždycky, když se vynořila zpoza rohu, myslel si, že je to ona. To svědčilo o dvou možnostech. Buď ji dobře nezná... Vždycky, když se mu dřív chtěla svěřovat, zarazil ji. Anebo je tak zamilovaný, že ji vidí ve všech ženách... Když dřív býval zamilovaný a šel po ulici, pořád se rozhlížel. Jeho nejdražší jako by se skládala ze všech žen, které ho mýjely, anebo z každé z nich něco měla. Jeho milenky, vlastně to byly jen epizody. Na začátku si vždycky přál je milovat, ale když se mu to nepodařilo, nenechal toho. Stačilo mu, když byl milován. Aspoň neobtěžoval svou ženu. Proč by měl obtěžovat ji, když je na světě tolik žen, které to baví.

Když spatřil Marii, jak rychle a lehounce kráčí po cestičce mezi keři, nahrnula se mu krev do slabin. Pocítil velikou tíži v těle i v nohou, svět venku se zhoupł, ulice se potopila a ona vyplavala. Byla tu, samojediná.

Běžela malými krůčky k domu, jako by se nemohla dočkat, až vběhne do jeho náruče. Několikrát přešlápnul a zatnul ruce v pěst. Brněly ho nohy a ruce. Po dlouhé době cítí, že má krev, tělo, ruce, nohy a že má pohlaví, které ho opět zrazuje.

Přistoupil pomalu a mátožně ke dveřím. Slyšel, jak dole odmyká schránku na dopisy a zase zamyká. Slyšel její kroky na schodech. Jeho rozechvění stoupalo. Přesto otevřel dveře a vyšel na chodbu.

Stála před ním a zdálo se mu, že září. Toužil se u té záře ohřát, kousek si jí vzít. Vzrušovala ho tak, že nemohl najít slova, jimiž by ji oslovil.

„Co můžu pro vás udělat?“ zeptala se laskavě a usmála se tak, že spatřil nejmíň polovinu jejích zubů.

„Myslel jsem,“ zachraptěl, „že bychom se spolu mohli trochu projít. Anebo jít do kina. Rád bych s vámi mluvil, vlastně vás neznám a chtěl bych se o vás něco dozvědět.“

Ke konci promluvy už nepoznával svůj hlas. Sklouzl do prosebné plačtivosti. Byl by nejraději utekl do svého bytu a zabouchl za sebou dveře. Zůstal však stát, hleděl na ni a napadlo ho, že možná rozrušením omdlí.

Opřela se o zavřené dveře svého bytu a zírala na něho průhlednými očima. Viděla jeho úsměv, který se bortil, jako by se otáčel v křivém zrcadle. Viděla jeho ruce a nohy a zdálo se jí, že ho vidí celého najednou a přitom zároveň v každé jeho části. Spatřila jasnozřivými očima, které má pod svými pozemskými očima každá žena, jenže některá se o tom do smrti nedozví, někdejšího krasavce, nešťastnou lásku tolika svých kolegyní, úspěšného rozhlasového redaktora. Zaplavila ji vlna lítosti. Jak to, že se tak lehko míváme? Že se tak málokdy chtějí dva ve stejné chvíli? A mezitím samé omyly. Málem by se byla rozplakala, a proto řekla:

„Odpusťte, ale dnes nemám ani chvilku času. Strašně pospíchám.“

„Ale já s vámi potřebuju mluvit.“

„Dnes to nejde. Snad jindy,“ řekla a její hlas byl tvrdší, než sama chtěla.

Rychle odemkla, zula si lodičky a vklouzla do předsíně.

* * *

Zavřela za sebou prudce dveře. Pustila kabelku na botník a rozeznula si u krku kabát. Neměla sílu se z kabátu hned vysvléknout. Potila se a rychle dýchala. Co si počnu, co si jen počnu? Jeho blízkost, přítomnost za dvojími dveřmi houstla, svírala ji, lapala po ní. Byla zaskočena marností věčného míjení. Znovu, jako už tolikrát, jí bylo líto, jak to nejde. Dvě vlny se mohou slít v jednu možná jedinkrát za celý lidský život a možná ani jednou. Jsou z těžké vody,

ale formou zůstanou každá sama a zvlášť. V nekonečně rozvlněném moři se už nikdy nesetkají. Co by byla dala za to, kdyby si jí Milan všiml už tenkrát na fakultě nebo když se nastěhovali do jednoho podlaží v paneláku. Přehlížel ji až do té doby, dokud ji nepotřeboval. Udělala to pro něj z lásky, ne pro peníze, ty mu všechny odevzdala, ani pro slávu, ta ji spíš obtěžovala. Chtěla mu pomoci. Dala mu své jméno, část sebe sama, ale ani to je nesblížilo. Místo něho si jí povšiml její vlastní muž. Dostala víc, než si přála. Nechtěla přece nic.

Neměla chuť uklízet. Posadila se na lavici u kuchyňského stolu a dívala se z okna. Neviděla šedivé bloky sídlištních domů, holé větve neudržovaných, přerostlých keřů, protože byla teď na chvíli šťastná. Jak to, že se o ni muži začali ucházet až teprve ve čtyřiceti? Dokud byla mladá, nikdo si jí nevšiml. Byla sousedovi vděčná za všechno a nechtěla ho žádným způsobem urazit nebo ponížit. Bude na něho hodná. Ale on musí pochopit, že není jako jiné ženy. Že láska si ji bere celou a že by nedokázala žít se dvěma muži. Její muž na ni tak dlouho čekal a ona čekala na něho. Konečně se setkali. Litovala jen, že už nebudou mít žádné děti, je na to pozdě. Poprvé v životě teď zatoužila po dítěti. Oplodnění chtělo proklouznout rozkoší, přesáhnout její malinkou smrt a rozprostřít ji do věčnosti. Zdávalo se jí, že ji někdo zevnitř volá, touží skrze ni do života, chce jí působit velikou radost a bolest. Neměla odvahu pomoci tomu dítěti mezi ostatní živé, i když věděla, že jeho dech by dal světu život. Neviděla v Milanovi člověka, který pohnul jejím osudem, vnímala ho spíš jako příznivý vítr poslaný z neznáma a ten vítr všechno rozhýbal. Ona zůstávala nehybná.

Postavila se v ložnici před zrcadlo. Na naleštěném linoleu zůstávaly stopy po jejích zpocených šlápotech. Pomalu, velmi pomalu si svlékla blůzu a spustila na zem sukni. Teď ještě punčocháče. Stála

pak před zrcadlem a kolem jejího drobného těla se kadeřilo krajkové bílé kombiné. Prohlížela si svou tvář, krk a uši. Ještě nikdy se sama sobě nelíbila. Tělu se její pohled vyhnul, protože sama sebe vzrušovala a trochu se za to styděla.

„Já jsem,“ řekla si do zrcadla tak zblízka, až se slastí omžilo, a pohladila se oběma rukama po tvářích a po vlasech, jako by ji hladil někdo jiný.

„Napsala jsem knížku. Všichni tomu věří. Proč bych tomu já sama nemohla uvěřit?“

„Všem se líbí,“ zazpívala. „Všem se líbí a já se také líbím.“

* * *

Povečeřel chleba a sýr. Uvařil si k tomu čaj, ale ne moc silný, protože by neusnul. Sotva dokončil pití vlažného čaje, přišla jeho žena. Od té doby, co se spolu dívali na sousedku v televizi, se o ní nezmínila. Snad se rozhodla, že na to zapomene. Jeho žena uměla krásně zapomínat, nebo to aspoň předstírala. Co nechtěla, to nebylo ani v současnosti.

Čekal, jestli si všimne, že je čerstvě oholený a navoněný kolínskou vodou. Při příchodu do kuchyně ho sice letmo políbila, ale neřekla nic. Nedivil se tomu, nebyla čichací. Bylo mu vždycky líto, že ji úplně nedostal. Měl ji rád, vlastně nikdy neuvažoval o tom, že by se s ní rozvedl. Nemohl za to, že byl proti ní příliš náruživý. Kdyby si byla vzala někoho jiného, byla by chudinka šťastnější.

Přistoupil k ní a objal ji. Zavřel oči a ponořil obličej do jejích vlasů. Žádného jiného tak blízkého svědka toho, že byl, na světě neměl. Že žil, že jezdil s nákladákem, že upadl do nemilosti a zachoval se statečně. Udržovala kontinuitu jeho života, bez ní by se mu možná rozpadl. Žádná z žen mu nedokázala dát pocit stálosti

a bezpečí. Měl vždycky kam jít, díky ní se měl kam vracet. Ona představovala jeho domov, ať už byl jakýkoliv.

„Máš mne ještě ráda?“ zeptal se své ženy. Lekla se. Cítil to v celém jejím těle.

„Proč se ptáš?“ odpověděla a odtáhla se od něho.

„Jen tak.“

Její tělo mu změklo v rukou a vydechlo teplo. Usmála se a odhrnula si rozpačitě vlasy. Když se smála, vypadala pořád jako mladá dívka. Její tvář, když se podíval zblízka, byla mírně rozmazaná, protože neměl brýle. Neviděl žádné vrásky. To, že to byla pořád ona, mu dělalo radost. Držel se toho jako jediné jistoty, kterou v životě měl. Všechno ostatní bylo přechodné.

„Nechceš se milovat?“

Chvilku zaváhala, ale pak se otočila a zamířila k ložnici. Tam ji pomalu svlékl. Za zdí ležela asi Marie vedle svého plazivce. Zhasl. Když skončili, všiml si, že pláče.

„Proč pláčeš?“ zeptal se a pohládl ji.

„Bylo to tak krásné,“ řekla vděčně.

Potom usnula. Ležel vedle ní a přemýšlel. Bylo to proto tak krásné, že přitom myslel na tu druhou za tenkou panelákovou zdí? Náhradní oběť, myslel si, ale je také jiná, než bývala. Dokonce mnohem lepší. Možná by mohli začít spolu znovu.

Je pozdě, varovalo ho něco v druhém plánu jeho mysli. Mohl bych svou ženu milovat snad tělem, kdybych přitom myslel na tu druhou. Prostor, v němž kdysi sídlila jeho duše, vnímal jako velikou prázdnotu. Dřív pociťoval duši v hlavě, tělo bylo jejím partnerem, jejím sluhou. Jogíni prý cítí duši tam, kde je srdce. Duši je třeba přemístit do hrudi a srdce do hlavy, pak se člověk může stát realizovanou bytostí. Milanovo tělo mohlo jíst, dýchat, vyměšovat, řídit více méně automaticky nákladní auto. Pohlaví

mohlo také žít svým životem. Všechny orgány vykonávaly své funkce, ale chyběl společný střed, vnitřní důvod, šestý společný smysl. Anebo tu střed byl, ale on ho necítil, ani neovládal. Nemohl zpívat, radovat se, plakat, nenávidět, tvořit. Nemohl dokonce ani nenávidět tu, která mu všechno vzala. Byl rád, že ji chce a že může aspoň žárlit. Byl vděčný za každý projev citu. I za lásku a touhu po Marii. Tušil však, že cit nemá s duší nic společného, že duše je za tím vším, zavřená. Že nemá naději setkat se s ní.

Musí se dostat nazpátek k sobě, jinak už nikdy nebude tvořivý. A to se může stát jedině tím, že přinutí Marii, aby ho milovala.

* * *

Posunul si pracovní dobu. Chodil ráno na šestou, stejně od čtyř hodin nemohl spát. Vracel se domů po třetí hodině a měl čas až do noci pro sebe. Teď na jaře nemusel vozit avii do garáže, mohl s ní parkovat na parkovišti v blízkosti domu, kde bydlel.

Vyhovovalo mu to, protože mohl čekat na Marii. Každý den stával u okna v obývacím pokoji a vyhlížel ji. Jakmile vešla do domu, přidřepl si u kukátka a čekal, až otevře schránku, vyndá korespondenci a vyjde dvě patra. Těšil se každý den na okamžik, kdy zardělá a udýchaná zůstane stát přede dveřmi do svého bytu. Svaly na lýtkách a na stehnech měl už tak vycvičené, že by vydržel v pozici u kukátka hodiny. Naneštěstí se Marie na podestě dlouho nezdržovala. Bývala tam déle, když vytírala, ale toho se někdy nedočkal i dva týdny.

Jednou, když jaro už hodně pokročilo, přijela taxíkem s neznámým mužem. Zavěsila se do něho a kráčela s ním po cestičce k domu. Smála se tak nahlas, až vrkala a zalykala se. Bylo to slyšet do druhého patra i přes zavřené okno. Hovoru nerozuměl. Šel se

podívat kukátkem na muže zblízka. Asi vysloužilý sportovec, zá-
tylek opálený a svalnatý, tmavomodré sako a světlé kalhoty. Panák,
pomyslel si. Bavili se hlučně spolu, na jeho dveře ani nepohlédli.
Vešli do bytu a Milan za chvíli neodolal pokušení jít do ložnice
a přitisknout ucho ke zdi. Nic. Přinesl si z kuchyně hrnec a přitiskl
ho k druhému uchu. Neslyšel zase nic. Takhle daleko ho dohnali.
Musel se sám sobě smát. Nechal toho. Asi za půl hodiny uslyšel
dveřmi, otevřenými do předsíně, chrastění klíčů. Někdo přicházel.
Přiskočil ke kukátku a přidřep. Byl to plazivec. Napadlo ho, že ti
dva jsou nejspíš uvnitř zamčeni, ale plazivec lehce vsunul klíč do
zámku a otevřel. Zouval se a hekal. Marie vyběhla z obývacího
pokoje do předsíně a tolik se smála. Popadla plazivce kolem krku
a políbila ho na tvarohový zátylek. Vypadala trošku opile a byla
rozkošná.

Milanovi bylo líto, že je nepřistihl. Vlastně by byl rád, kdyby
byla plazivcovi nevěrná. Přál ji každému, jenom ne jemu. Možná
také doufal, že když Marie jednou poruší svou věrnost, dá se po-
druhé snadněji obměkčit.

Od té doby chodily k sousedům návštěvy často. Milanovi se zdá-
lo, že Marie a plazivec objevují dosud nepoznané, sladké stránky
života. Jim život začínal a jemu končil. Nic z toho, co si oni užívali,
už ho nebavilo. Mládli, zatímco on prudce stárnul. Cítil, že jediné
láska by ho mohla oživit. Bohužel se všechna jeho touha vztaho-
vala jen k jedné ženě.

Počíhal si na ni znovu. Když se mu podařilo navázat s ní hovor
a už to vypadalo, že ji pozve dál a ona pozvání přijme, přišla ne-
čekaně jeho žena.

Když někdy pozoroval své počínání, připadal si jako pastička
na myši. Měl návnadu, to byla jeho knížka. Připevnil návnadu
na prkýnko a natáhl péro. Cvak. Drát dopadl, ale myš vyklouzla

a odnesla si špek. Teď se mu někde směje, jenže on to nevzdal. Bude líčit pořád znovu, až ji dostane.

* * *

Jednoho dne kvečeru zazvonila u jeho dveří. Byl opět sám doma.

„Pojďte dál,“ řekl a odkopl boty, které se válely všude v předsíni.

Žena pořád nebyla doma a jeho byt nezajímal. Neměl proč uklízet, nikdo za ním nechodil. Když začal jezdit s nákladákem, přestali ho lidé navštěvovat. Bylo to určitě i tím, že bydlel na sídlišti.

Zahlédl v předsínovém světle její oči, velké průhledné koule, natuknuté zmatkem, který rozbíjel sklo na jemné mléčně bílé střepy. Vyjasnily se, sklo se vyčeřilo do průhledna, ale znovu přiletěl odněkud zevnitř kámen a oči se na okamžik zamžily. Její ruce se třepaly na prsou. Držely jedna druhou, aby se nerozlétly. Brada a plný dolní ret se chvěly.

„Stalo se něco?“ Sklopila oči jako malé dítě, které se chystá lhát, a zavrtěla hlavou.

Zavřel dveře na schodiště. Dnes vůbec neměl chuť s někým mluvit. Je rozčilená, musí ji pozvat dál. Ale možná by se to dalo odbýt v předsíni. Stála tu jako provinilá školačka. Měla na sobě lahově zelené šaty, ušité podle poslední módy. Vlasy, vždycky tak pečlivě ulízané k hlavě, byly rozhrabané, jako by se prala s medvědem. Na nohou měla lodičky a nervózně přešlapovala.

„Tak co je?“ vybafl na ni.

Spustila ruce podle těla a ramena se jí začala třást.

„Chtěla jsem vás pozvat na kávu.“

Uvědomil si, že ji má v pasti. Cvak. Na tu chvíli přece čekal celé měsíce. Představoval si, jak přijde. Jak ji dovede do obýváku a jak ji svede. Jenže ho nikdy nenapadlo, že přijde předem neohlášena.

Že v bytě nebude uklizeno a on nebude vykoupán a navoněn. Klid, poručil si. Improvizace byla vždycky jeho slabá stránka, a tak pokračoval podle tolikrát vymyšleného plánu.

„Pojďte snad vy ke mně,“ řekl a vzal ji za ramena. Třásla se, zvlhla strachem.

„Já si jen zabouchnu dveře,“ zakňourala.

Vešla do svého bytu, jak byla, v lodičkách. Zmizela v obývacíku a za okamžik se vracela, ozářená stropním světlem. Rozhodoval se, jestli momentálně zná nějakou ženu, která je hezcí. Nemohl si vzpomenout. Tak oni už chodí doma v botách.

„Máte to tu hezké,“ řekla plaše mezi dveřmi.

„Je tu nepořádek.“

„To máte jedno, na světě jsou důležitější věci.“

„Trochu hudby?“ zeptal se a hned se za tu banální otázku nenáviděl.

„Ráda,“ odpověděla.

Nevěděl, jestli mu to vrátila, anebo jí to takhle vyhovuje. Šel postavit vodu na kávu. Přitom zaskočil do koupelny a podíval se, jak vypadá. Prohrábl si rukama mastné vlasy a načechrál je. V poslední době vypadávaly. Pelichal jako slepice v srpnu, to nesou a ztrácejí brka. Pak je jednou natáhnou. Zašklebil se na sebe, vrásky vyjely vzhůru a ještě jich přibýlo. Přejel si palcem a ukazovákem po bradě. Ještě že se ráno oholil. Z nosu mu vyčuhovaly chlupy, ale neměl čas teď hledat pinzetu, v uších jsou zřejmě také. Pod očima měl šedé, nafouklé pytlíky, bude lepší, když si vezme brýle a jiný svetr místo pokecaného s otřepanými rukávy. To také stačil udělat, než se voda začala vařit. Podařilo se mu nenápadně odstranit z gauče smotek kapesníku, ztvrdlého od smrkání.

„Nemám k tomu ani žádné sušenky,“ omlouval se, když přinášel kávu.

„Jsem celá šťastná, že jsem zhubla.“

Sedl si do křesla naproti ní a podíval se jí zblízka do tváře. Poprvé od té doby, co ji viděl v televizi. Nebyla to líčidla. Anebo byla nalíčená tak, že to nebylo poznat.

„Na sladké jsou lidé, kteří nemají žádné jiné potěšení. Vždycky, když jsem byl zamilovaný, tak jsem zhubnul.“

Nastalo ticho, v němž si Marie šustivě přejížděla dlaněmi po stehnech, jako by rovnala lahvově zelené šaty. Byl tu zvuk ještěrky, šelestící v suché a voňavé letní trávě někde na vyhřáté mezi. Ještě nevěděl, co po něm bude chtít, ale měl ji tady. Když šel do kuchyně zalít kávu, zamkl neslyšně domovní dveře a klíč ponechal v zámku.

„Jste krásná,“ řekl, aby zvýšil její rozpaky.

Z jejího malého trojúhelníkového výstřihu vychrstl pod světlou kůží vzhůru ruměnec. Šířil se po obličejí a pleť se zaleskla potem. Přejížděla si špičkou jazyka po horním rtu, ruka se lžičkou zavadila o hrníček a vydala cinkavý zvuk. To mu připomnělo, že jí slíbil hudbu.

Byl jako pavouk, který už má mouchu chycenou v síti a pase se na jejím strachu. A Marie, jako by cítila, že bude mít nožky čím dál zapletenější, řekla:

„Chtějí po mně druhou knihu. Říkají, že jsem expert na bitvy. Tahle by měla být o legiích. Napsal byste to?“

Tak proto zazvonila. Nebyla by přišla, kdyby něco nepotřebovala. Napila se jeho krve a teď chce ještě. Neměla na něho čas, když ji před dvěma měsíci, nebo jak to je dlouho, zval na procházku nebo do kina. Teď si čas udělá, protože je v úzkých.

Obyčejně býval smířlivý. Všechno v sobě strádal: hněv, lítost, starost, radost, lásku. Jen málokteré ženě řekl, že ji miluje. A čím víc toužily, aby jim to řekl, tím bylo jejich přání nesplnitelnější.

Obvykle své city neprojevoval, jenom někdy, po dlouhém čase, se v něm nastrádaly a vybuchly.

„Vám to nestačí,“ křičel, až mu z úst stříkaly malinké kapky bílých slin. „Udělala jste si jméno a slávu. Vzala jste mi všechno. Víte, co jste? Netvor. Klíště! Chcíplo by, kdyby nemělo koho vysávat.“

Seděla na jeho kanapi v jeho obývacím pokoji. Takhle si to přece přál. Ruce tiskla k sobě, až zbělely. Potahovala jako dívka. Neměla kapesník, a tak ruce zvedla k očím a mnula si oční důlky, zachytávala slzy na špičkách bílých prstů, aby jí nekapaly na klín. Napadlo ho, že si tam přál jiné mokro. Slyšel, jak podzimní moucha naráží zběsile na okno a chce ven. Někdy tyhle pozdní mouchy zabíjel a jindy otvíral a pouštěl je ven. Stejně zahynou, ale proč má být vrahem on? Jako chlapec z venkova byl na mouchy zvyklý, ale tentokrát ho muší zápas o život ještě víc rozzuřoval.

„Odpusťte,“ řekla tiše, „já to tak nemyslela.“

Zaútočil znovu: „Copak v sobě nemáte kapku hrdosti? To, co se chystáte udělat, je obludné, nedůstojné, ponižující.“

Zvedla se. Chtěla odejít z pokoje, zastoupil jí však cestu. Měl krátký dech zvířete. Přece ji takhle nepustí. Má času dost, počká si, až se uklidní. A až se on sám stane pánem situace. Cítil, jak samolibost začíná přemáhat vztek.

„Stůjte!“ řval.

Popošla ke knihovně a chytila se nábytku. Zůstala stát. Její tělo prudce zestárla, záda se vyboulila, břicho vystouplo. Vzal ji za ruku a táhl ji zpátky ke gauči. Ani se moc nevzpírala. Za okamžik seděla zas na svém místě. Tam ji chtěl mít.

„Psal jsem to po nocích. Vy jste mi to ukradla. Ani se nestydíte.“

„Já nevěděla,“ řekla a pohlédla na něho s úžasem.

Dokonce se jí přestaly koulet slzy. Donutil ji vstát. Popadl ji za ramena a otočil k sobě. Byla měkká a vláčná, taková, jak si ji

představoval. Tváře měla mokré a třásla se jako mučené zvířátko. Přitiskl ji k sobě a ona se změnila v jediné dlouhé a vytrvalé štkání. Plakala mu v náruči, potila se a voněla jako mokrá louka, když na ni v létě praží slunce.

„Já vás miluju,“ šeptal jí do ucha.

Propadla mu objetím až na dno a zkroutila se na koberci. Ležela na boku uprostřed pokoje. Nechal ji chvíli plakat, nevěděl, jak dál. Potom chtěla přestat. Utřela si oči, vysmrkala se do čistého kapesníku, který jí podal, a klekla si. Vkleče položila čelo na koberec. Klekl si také a donutil ji, aby zvedla hlavu a trup ze země. Klečeli pak naproti sobě. Přisunul se k ní. Vzal ji za zápěstí a rozepjal jí paže jako na kříži. Tiskl je k zemi, aby ho nemohla odstrčit. Políbil ji. Tiskla rty těsně k sobě, nedovolila mu proniknout jazykem do úst.

„Udělám pro vás cokoliv,“ mumlal jí do ucha, které bylo horké a mokré, „ale musíte mne milovat.“

Vykroutila mu ruce ze sevření a opřela se zase čelem o koberec. Zakryla si tvář. Plakala teď tichounce, slzy vytvářely na koberci mokrou skvrnu. Seděla na patách a držela si oběma rukama hlavu.

„Nic vám nemůžu dát,“ šeptala. „Nic nemám.“

„Jak to nemůžete?“ zeptal se s převahou muže, který se vždycky líbil ženám a věděl, jak to s nimi udělat.

Bolela ho kolena, zvedl se a usedl na kraj křesla. Lokty se v předklonu opíral o stehna, na tváři konejšivý úsměv. Marie pořád seděla na patách, podpatky trčely nad zemí. Oči už měla suché a mnula si dvěma prsty nos.

Tušil, jaký obraz o něm si odnese. Přál si ten obraz rychle vymazat, zamluvit to. Musí ho vidět mocného, vznešeného, nesobec-kého, aby ho mohla milovat.

„Před chvílí jste chtěla, abych vám napsal knížku. Mohl bych ji napsat jediné s vámi a pro vás. Tamtu jsem napsal, abych se nezbláznil, ale tuhle bych napsal pro vás. Muži nejspíš udělali všechno, co za něco stojí, kvůli ženám. Janáček se přece na stará kolena tak zamiloval, že běhal po lese, až se uštval, dostal zápal plic a umřel. Napsal pro svou lásku své dva nejlepší kvartety. A ona si prý, prosím vás, odkládala florenták na Beethovenovu bustu.“

mlčela. Její tělo se tišilo. Rozhodl se mluvit dál, pořád mluvit, až ji umluví.

Obyčejně býval mlčenlivý, ale v přítomnosti ženy, kterou chtěl, se mu někdy pusa rozjela a žvanil a žvanil, až se sám musel zastavit. Většinou to snášely dobře, zdálo se jim, že se uvolnil ze své strnulosti, že vyšel ze své osamělosti, na niž si často stěžoval. Považovaly to za svou zásluhu. Jen s nimi mohl být uvolněný a šťastný.

Nevěděla, jak dál, všechno bylo tak nečekané. Přišla sem jako kolegyně, spiklenkyně proti režimu. A teď tu klečela jako žena. Neměla nic, za co by se mohla schovat, nemohla ani utéct. Měla jenom hezké lahvově zelené šaty. Stačilo je svléknout. Bylo v tom něco lákavého, zakázaného. Jak jednoduché, jak lehce řešitelné. Měli by spolu jen jedno tajemství navíc. Nikdo se to nedozví.

Sedl si vedle Marie, položil jí ruku na záda a hladil ji. Záda měla horká, látka se lepila ke kůži. Pořád ještě voněla jako letní bažinatá louka.

„Tu novou knížku bychom mohli napsat spolu. Bylo by to jako naše dítě.“

Záda se pod jeho rukou napjala a svaly se smrskly, jako by položil maso namočené ve vodě, aby víc vážilo, na škvířící se tuk. Tála opět do louže svých slz. Zdálo se mu, že to trvá nekonečně dlouho. Ještě že žena ohlásila, že má dnes schůzi a přijde pozdě. Napadlo

ho, že má v sekretáři půl láhve vodky. Nabídl jí panáka. Zavrtěla hlavou a pravou rukou potvrdila odmítavé gesto. Nalil si tedy sám. Pořád ještě neměl tušení, jak to dopadne.

Proč hrdost, napadlo ji. Co má s tím co dělat hrdost? Udělala jsem, co po mně chtěl. Pomohla jsem mu.

Kolena přitáhla k bradě a rychle si stáhla sukni. Překvapilo ho, že i v téhle situaci myslí na své nohy. Vlasy měla přilepené k čelu a šaty na prsou mokré.

„Já nemůžu mít děti,“ řekla, „a je mi zima, strašná zima.“

„Tak si na chvilku lehněte.“

Poslušně si zula lodičky a položila se na gauč. Přikryl ji dekou, do níž se balila jeho žena, když se večer dívala na televizi. Sedl si jí k nohám, vzal je na klín. Studily ho v klíně. Vzpomněl si, že mu jednou maminka vyprávěla, jak jí umíral pes. Měl už nožičky tuhé a studené a ona si k němu sedla a třela mu je, až zase zteplaly a pes ožil. Třel Marii oběma rukama nohy. Když zteplaly, řekla:

„Připadám si někdy jako prokletá. Celý život jsem měla smůlu. Moje práce byla nezajímavá, manželství nešťastné.“

Kývl, že rozumí. Teď ji musel nechat mluvit. Možná se léta nikomu nesvěřovala. Neměla nikoho, komu by to mohla říct, až přišel on. Čekala na něho celý život, ale nevěděla o tom. Bylo mu čím dál tím líp. Zdálo se, že se vrací to, co na začátku vyplašil.

„Vy jste se mi vždycky líbil,“ pokračovala. „Představovala jsem si, že tady je to všechno úplně jinak. Že si rozumíte. Že se máte rádi.“

Každým slovem se k němu přibližuje, čím dál víc mu patří. Jeho chvíle se blíží.

„Od té doby, co jste mi svěřil tu knížku, se všechno změnilo. Přinesla mi štěstí. Vy jste mi přinesl štěstí. Vy asi víte, co to je, ale já to nevěděla. Taky jsem nevěděla, co je to láska.“

„Láska je nemoc,“ řekl. „Myslel jsem, že už to mám za sebou. Že se mi už nemůže nic stát. A vidíte. Nepamatuji si přesně, kdy jsem se do vás zamiloval, ale bylo to asi ve chvíli, kdy jsem vás nejvíc nenáviděl.“

„Kdy to bylo?“

„Když jsem vás viděl v televizi.“

„Ale já tam v té chvíli nebyla. Byla jsem doma, tady vedle.“

„To mi taky došlo, ale až za hodnou dobu. Měl jsem chuť jít k vám, vykopnout dveře a vyhodit vašeho muže. Unést vás. Možná bych ho zabil, kdyby se bránil. Možná bych ale zabil vás. Nevím, jak by to dopadlo, protože jsem to neudělal. Nikam jsem nakonec nešel. Jsem zbabělec.“

Třel jí teď konečky prstů nártu. Musí se jí zeptat na rodiče a sourozence. Tím jí dodá odvalu. Měla nohy už úplně teplé. Krev začala proudit a on ji teď rozpumpuje, až se jí krev zpotí. Škytnutí, vzpomínka na pláč. Jel teď oběma rukama po nártách vzhůru, zajel pod sukni a v té chvíli se vzepjala, stáhla nohy pod sebe a zběhla v obličej. Jak to dokázala, když byla před malou chvilkou tak červená?

„To nejde,“ řekla zkřivenými ústy. „Víte, stalo se něco nečekaného. Můj muž mne předtím asi nemiloval. Náš vztah byl vlažný, tvrdil, že nejsem vášnivá a že je rád, že nejsem. Chtěl mít klid, tak ho měl. Žili jsme spolu víc jako bratr a sestra. A teď, po dvaceti letech, jsme se do sebe zamilovali. Věřil byste tomu? Říká, že mne miluje od té doby, co jsem napsala tu knížku. Že se ze mě stala úplně jiná žena.“

Usmívala se teď, jako by vzpomínala na něco krásného.

„Vy jste napsala knihu?“

Přikývla šťastně a dívala se na něho široce rozevřenýma očima.

Viděl tam svůj deformovaný obličej, sám sobě nepodobný. Tak ona tomu věří. Zatmělo se mu před očima, jako by dostal palicí. Chvilku byla tma. Studená a hluboká jako hrob. Přál si, aby zemřel. Propadl se ze svého těla někam dolů, ale nesměl tam zůstat. Musel se vrátit nahoru a zamést po sobě smetí, které svým životem na světě udělal.

Vracel se zpátky do svého těla, navlékal si ho jako odhozenou rukavici. Bylo mu těsné a příliš teplé. Bylo vůbec jeho? Prsty jezdil napřed kolem rtů, palcem a ukazovákem nahmatl nos a zmáčkl špičku, pěstmi si promnul oči a znovu prohlédl. Byla tu a vůbec se nezměnila. Něco říká, protože rty se jí otvírají a zavírají, nějaké zvuky mu narážejí do bubínků. Slově nerozumí. Když se mu konečně podařilo zapnout opět sluch anebo propojit ho s mozkiem, uslyšel, jak povídá, že od té doby, co napsala knížku, jí nastal nový život. Muž se do ní zamiloval, váží si jí. Dřív s ní skoro nemluvil, teď jí nosí dárky, dokonce i květiny, a každou chvíli jí řekne něco lichotivého. Zvláště se mu líbila v televizi. Zamiloval se prý do ní, když byla v televizi, a hned potom jí to řekl.

Proč tady poslouchá holčičí svěřování? Tohle měla říkat dávno nějaké své osmnáctileté přítelkyni na lavičce na Petříně.

Ukradla mu jeho knížku, a vůbec se za to nestydí. Ani nepovažuje za důležité o tom mluvit. Žije z jeho síly. Parazituje na jeho mozku. Zkrásněla jeho krví. A co víc, ukradla mu jeho duši. Má všechno a on nemá nic.

Zavalila ho vlna sebelítosti. Tenkrát při prověrkách se zachoval slušně, odmítl lhát, a co z toho má? Jednu lež odmítl a na druhou ho dostali. Ona ho dostala. Pase se na jeho bezmoci. Ví, že si může říkat, co chce, protože on je v bezprávném postavení. Nikde není napsáno, že je to jeho knížka. Kdyby tu ženu žaloval, soud ho odsoudí pro podvod. Musí se sebrat. A jestliže musí dál žít, tedy

proto, aby ji potrestal. Především nesmí dát najevo, že jí nevěří. Že s jejím tvrzením nesouhlasí. Musí ji dostat. Až se bude pod ním svíjet, až bude křičet rozkoší, bude pomstěn. Vezme si zpátky svou duši a dostane i její. Je tak prostomyslná, že to nebude těžké. Vezme si, co mu patří, a pak ji opustí.

„Už ani moc neuklízíte,“ řekl lstivě.

Začervenala se, jako by o ní věděl něco důvěrného. Vrtěla udiveně hlavou.

„Ani nevím, kde jsem dřív brala tolik času.“

Chtěl jí říct, že dřív pořád někam nechodili, ale raději mlčel.

„Je mi to moc líto,“ řekla, „nevím, proč jsme se takhle minuli, když jste se mi líbil už na fakultě. Udělala jsem pro vás, co jsem mohla. Když odmítáte se mnou psát tu druhou knížku, musím ji napsat sama. Nechtěla jsem jenom, abyste si myslel, že jsem vás nějakým způsobem využila nebo snad zneužila.“

Její obličej se rozzářil, jako když se dubnové slunce zaleskne na ještě mokré chodníku. April is the cruellest month, napadlo ho, rodí šeríky z mrtvé země, mísí vzpomínku s touhou...

„Jste krutá, ale dobře mi tak.“

„Já že jsem krutá?“ usmála se a měla obličej dívky z časů, kdy ji potkala první láska. Stvořil osmnáctiletou a daroval jí možnost začít znovu tam, kde se nestalo, co se mělo stát. Ještě nevěděla, že za to bude platit. Ale možná to už zaplatil on. Vyměnili si místa. Vstoupila do skupiny živých a on se přesunul mezi panáky, které už nic nečeká. Ale třeba to tak není. Musí se ještě jednou přesvědčit, jak to je. I kdyby ji měl zabít, musí z ní vynutit pravdu. Pravda, ta je teď nejdůležitější.

Usmívala se zjihle do prázdna, jako by ji čekal jinoch s bílým koněm u černého jezera, a ne plešatý úředník s bílým tučným zátylkem.

Dopustil se lži, aby uvolnil cestu pravdě. Je to vůbec mravné? Zvolit ze dvou zel menší a zůstat spravedlivý? Tím se teď nemůže zabývat, protože ona se chystá k odchodu. Když ji teď nechá odejít, už nikdy nepřijde. Bude si pořád myslet, že bitvu u Hradce napsala sama a začne psát knihu o legiích. A on tu zůstane okradený, sám a ještě k tomu mrtvý. Kolikrát se pokoušel uvěřit ve vlastní nesmrtnost, ale nedostávalo se důkazů. Zbývala jen jedna možnost. Na chvíli zapomenout, že je smrtelný.

„Musím jít,“ řekla a zvedla se. Štěstí z její tváře zmizelo. Lahvové zelená látka na prsou a v klíně uschla. Byla jen trochu rozcuchaná a oči měla oteklé. Sehnula se a hledala pod gaučem svoje lodičky. Klekla si na kolena a vyšpulila kulatý zadek. Klekl si za ni a vyhrnul jí sukni. Strnula. Stahoval jí kalhotky a páčil jí nohy od sebe. Nehýbala se, ani se nebránila. Převalil ji na záda, byla ještě pořád v kozelci. Oči měla zavřené. Vystoupil najednou z kalhot i z trenýrek a znovu jí páčil nohy od sebe. Tiskla kolena k sobě a plakala. Ještě nikdy žádnou ženu neznásilnil, ba nevyvíjel na ně ani žádný nátlak. Svlékly se vždycky samy. Neměl rád svlékání ani první milování, protože nevěděl, jak dopadne. Věděl, že ženu nedostane napoprvé, že jí to bude nějakou dobu trvat, než se úplně dá. Pak už ho vlastně přestala zajímat. Tuhle ženu chtěl ale poprvé a naposled. Zmocnit se jí, zabít v ní plazu, který už ji nikdy nebude mít sám. Vyhrnul jí sukni přes obličej. Chtěl ji mít bez hlavy, toužil jenom po průniku do cizího těla. Bylo tuhé, chladné a nepřístupné. Chvilku se pokoušel dostat se dovnitř. Měl ji pod sebou a nechtěl se vzdát. Nakonec se jí po marném zápase vylil na břicho a semeno zateklo někam k prsům. Když se odvalil, zůstala ještě chvíli ležet. Oči měla otevřené, dívala se upřeně do stropu.

Uměl vstoupit najednou do obojích kalhot, tak jako z nich vystoupil. Nohy se mu však třásly tak, že když stál na jedné, málem

upadl. Posadil se do křesla a díval se na ni. Pak přinesl ručník a utřel semeno z jejího břicha a z koberce. Bylo to, jako by umýval břicho sochy. Posadila se, a tak jako předtím hleděla rozostřeně do stropu, dívala se teď před sebe. Podle toho, jak štítivě se chovala k jeho semeni, poznal, že ho nemiluje ani teď, když zažila jeho zoufalství.

„Už musím jít,“ řekla chraptivě, „Milan na mne čeká.“

Také Milan! Jak to, že si toho nikdy nevšiml. Ten člověk mu připadal tak bezvýznamný, že se za několik let, kdy vedle sebe bydleli, ani nepodíval na vizitku na dveřích nebo na schránce. Vůbec ho nenapadlo, že by plaz mohl mít nějaké křestní jméno. Vzbudilo v něm pocit další nepříjemné zdvojenosti. Stačilo by na něj šlápnout a jeho placatá hlava by praskla. Ale proč by to dělal? Proč by měl svět zbavovat takových lidí, proč by to měl vůbec nějak řešit? Nikdo to po něm nechce. Žádá se po něm jenom, aby jezdil s avií a vydržel svůj život do konce. Aby mlčel.

„Napište si to o legiích sama,“ řekl jízlivě. „A hlavně tam nezapomeňte napsat, že legie byly drženy na sibiřské magistrále co nejdéle, protože Angličané se báli, aby se jim revoluce nepřesunula do jejich kolonií. Že tam spojencům dělali čínskou zeď.“

„Interpretace mohou být různé,“ řekla. „Je to horké téma.“

„A vy samozřejmě napíšete, že legie byly nástrojem světového imperialismu, který chtěl zlomit mladou a nadějnou sovětskou moc.“

„To je pravda.“

„Není. A vy to víte. Rusové se přece paktovali s Němci. Zradili spojence, jako to udělali vždycky. Co jiného bylo uzavření brestlitevského míru? Legie odevzdaly zbraně, že pojedou domů. Vojáci nemohli přes Ukrajinu, protože tam by je Němci zabili. Rudá armáda po nich začala střílet po tom, co odzbrojili, s věrolomností sobě vlastní. Lenin byl přece německý agent. A to tam budete psát?“

„To ne,“ špitla u dveří.

„Samozřejmě, tomu se vyhnete. Jako jste v osmašedesátém neřekla, že Rusové jsou zrádci. A že je to okupace. A proto jste mi mohla půjčit své jméno. Jméno, které jste sama předtím zprznila. Nemá už vůbec žádnou cenu. Je použitelné jenom služebně. Může posloužit k podvodu, který se vydává za spravedlivý čin.“

Teď by ji mohl vzít oběma rukama za krk a vnutit jí pravdu. Aby si už navždycky pamatovala, že knížku napsal on, že Lenin byl agent, že legie bojovaly za spravedlivou věc. Aby se už neodvážila lhát. Viděl ji, jak chroptí, jak její obličej rudne a fialoví, jak nakonec zmodrá a jazyk vyleze z úst. Může zabít sebe nebo ji, sobě stejně nepomůže. Ale o jednu lež víc nebo méně, není to jedno? Žít v pravdě se mu stejně nemůže nikdy podařit.

Šel do předsíně a odemkl dveře od bytu. Udělal to tentokrát tak, aby si toho všimla. Aby viděla, že byla uvězněná, ale že s ním byla v bezpečí. Že ztrácí, právě teď, svou poslední šanci. Hrdlo měl sevřené a mělce dýchal, srdce se chvilkami zastavilo a pak se rozeběhlo, jako by chtělo dohnat ztracený rytmus. Aha, tachykardie. Možná ho to za chvíli klepne. Modré zablýsknutí a prudká, palčivá bolest do levé ruky. Odjakživa si přál, aby ho hned napoprvé blesk rozčísł vejpůl. Ve vichru, který potom zavane a bude plný číhajících démonů, padne jako strom.

Zůstala stát ve dveřích, asi netušila, že riskuje svůj život. Možná to věděla a chtěla se s ním za každou cenu rozejít po dobrém. Chystal se jí říct, že byl krutý a pošetilý, že ji miluje, ale musela by se mu napřed přiblížit. Projevit mu důvěru, vydat se mu. Potom by se před ní pokořil. Právě teď stiskla kliku od dveří jeho bytu.

Popadl ji za ruku a zkroutil ji, až sykla bolestí. Zvedla druhou a chtěla ho udeřit, ale popadl i druhou a pevně ji držel. Je v jeho moci. Dívá se na něho s hlubokým pohrdáním. Musí ji zadržet,

protože nechce, aby na něho myslela s nenávistí. Musí obhájit svou čest. Působit jí bolest, aby ji později mohl laskat.

Mírně předkloněna, s hlavou schýlenou rychle dýchala a pokoušela se paže vykroutit. Proč ho nepraštila, když se do ní dobýval? Mohla ho žalovat pro pokus o znásilnění. Neutekla ani mu nevynadala. Prohrál. Všechno je ztraceno. Ten obraz, který v ní vytvořil, ho děsil. Uvědomil si, že jediný způsob, jak by ho mohl vymazat, je ji zabít. Zničit jí i obraz i budoucí knížku. V té chvíli, kdy toho byl schopen, ji raději pustil. Odcházela od něho beze spěchu, jako by tušila, že se jí už nemůže nic stát. Přihlazovala si oběma rukama rozčuchané vlasy. Hrdě vztyčená, bez ohlednutí. Přestal pro ni existovat.

Ještě jednou ji před svými dveřmi zadržel.

„Řekněte něco!“ křičel na ni v předsíni, takže to mohl slyšet kdokoli v domě.

Její obličej byl bledý a klidný. Dívala se do země. Snad ji ani nenapadlo, že před chvílí mohla být mrtvá.

„Že mne nenávidíte. Že jsem primitiv. Hlupák. Zvíře.“

V té chvíli na něho pohlédla už bez pohrdání. Rukou si přeje-la čelo. Přesvědčila se, že dveře za jejími zády jsou zavřené. Pak, skoro šeptem, řekla:

„Už to nebude dlouho trvat a všechno se změní. Budete zase redaktorem v rozhlasu, budete psát a publikovat. Vystupovat v televizi.“

„Jak jste na to přišla?“

„Cítím, že už jsme skoro na řadě.“

„Na jaké řadě?“ řval a jeho hlas se potácel panelákem.

„Jsou malé dějiny a velké. Velké se pohybují ve skocích. Čekáme už skoro dvacet let. Jednou nám přece řeknou, že si už můžeme dělat, co chceme. Jenom by disidenti neměli tolik provokovat, aby

se přirozený proces nezpomalil. Nevím, jestli pak budeme vědět, co máme dělat. Jestli jsme na ten dějinný okamžik dobře připraveni.“

Vypadala teď, jako když mu říká velké tajemství, něco, nač sama přišla. Svěsil ruce a najednou neměl žádnou energii, nemohl se už ani hádat. Zaplavila ho marnost všeho konání. Smrtná únava.

Pochopil, že to je úkol. Žít v této zemi a neutéct.

* * *

Probudil ho nějaký zvuk. Anebo první, co se v něm probudilo, byla myšlenka, že někdo nebo něco klepe. Pak teprve poslouchal. Strach procitne jako první, teprve pak čich a sluch. Zrak se probouzí poslední. Stejně nic neviděl. V pokoji byla tma. Žena večer zavřela okno a stáhla přes něj roletu, aby dovnitř nesvítlo světlo pouliční svítilny.

Uslyšel klepání do stěny za svou postelí. Ona. Tichounce odkryl pokrývku, aby se žena nevzbudila. Vzepřel se na rukou a zadkem se sunul po posteli tak opatrně, aby se jeho matrace nedotkla té sousední. Přitiskl hlavu ke zdi a poslouchal. Zeď příjemně chladila. Ucho bylo tak horké, že se přesto potilo. Možná mu něco za zdí říká, ale on neslyší. Možná mu chce říct, že nespí, myslí na něho, miluje ho. A že knížka je jeho. Seděl dlouho skrčený, s koleny u brady, a poslouchal. Neslyšel nic. V tichu ložnice oddychovala pravidelně jeho žena. Začala ho bolet záda, a tak si lehl a přikryl se.

Myslel na svou knížku. Vzpomínal na ni jako na silnou a teď ztracenou lásku. S jakou radostí ji psal, s jakou pečlivostí. Měl dost času, nikdo na něj nepospíchal. Když si promýšlel, jak bude psát o ústupu rakouské armády, zjistil, že časové údaje v literatuře nehrají. Vojska nemohla ustupovat tak rychle. Šel tedy o víkendu

pěšky z Náchoda do Mnichova Hradiště, měl věčně v botách písek a jehličí, šel, co mu síly stačily, ale nestihl to. A to netáhl výzbroj a výstroj. Připustil by, že takové věci zahazovali, když utíkali v děsu před Prajzem, ale určitě příležitostně kradli u sedláků vozy a koně. O tom problému uvažoval několik dní.

Nevěděl, jestli usnul, ale znovu ho vyburcovalo ťukání. Klekl si na polštář, který měl předtím pod hlavou. Přitiskl ucho na zeď.

Uslyšel vzrušený šepot: „Lásko, má největší a jediná. Zasil jsi semeno a sklízíš plod. My dva se už nikdy nerozloučíme. Do smrti tě neopustím. Jsi jediná pravda mého života. Jsi mé pokání a budeš můj hřích. Skrze tebe jsem se osvěžila, stala se opět nevinnou, jako jsem byla na počátku. Na vrcholu hory, na skále jsem spatřila satana a řekla mu ne. Har har har. Odstoupil ode mne. Poznala jsem, že jsem se ve všem mýlila. Toužím po tobě jako poušť po kapkách deště...“

Poslouchal a jeho tělo tálo rozkoší, záda už ho nebolela. Tělo zmizelo, protože se prolulo zdí k ní.

Přistihl se, jak dře horké ucho o drsnou zeď a šeptá do dusna manželské ložnice.

„Slyším tě. Slyšíš ty mne? Jsi můj život a moje smrt. Skrze tebe můžu dál žít. Jsi moje duše, sdílená.“

Vracel se zpátky do svého těla, byl zase v ložnici, která se podobala duté krychli, z níž byl vypumpován vzduch. Vedle něho spala jeho žena. Bylo mu líto usnout, protože dosud cítil slast předchozího splnutí. Čichal její vůni. Vzpomněl si, že někde četl příběh o indiánech v Andách. Turisté je používají jako nosiče svých zavazadel a stanů. Výprava měla podle plánu dorazit na Machu Picchu v určitý den a určitou hodinu. Indiánští nosiči se náhle zastavili a odmítli jít dál. Utábořili se u horské stezky a odpočívali. Když na ně průvodce naléhal, aby pokračovali v cestě, neposlechli, ani

se nepohnuli. Turisté, hnaní touhou co nejdřív dojít do cíle a vyfotografovat se na cílové metě, se rozčilovali a křičeli na průvodce. Přece si indiány zaplatili, tak jim musí sloužit. Indiáni vysvětlili svou zastávku tak, že při rychlé chůzi ztratili své duše. Musí na ně počkat.

Odešel do kuchyně a otevřel ledničku. Našel tam zpola vyjednou sklenici kyselých okurek. Dojedl je s vědomím, že mu bude ještě hůř. Doufal, že dostane žlučnickový záchvat, a proto si dal navrch ještě kus česnekového salámu. Tělo si salám žádalo, toužilo po nemoci. Všiml si, že vždycky, když tělo potřebuje žlučnickový nebo jiný záchvat, donutí ho, aby snědl kus kachny nebo bramborový salát. Žena ho bude muset odvézt do nemocnice. Vypadne odtud aspoň na pár dní. Všechno je lepší než být tady za zdí.

Záchvat se kupodivu nedostavil. Vzal si prášek na spaní a lehl si na gauč v obýváku. V ložnici se dusil. Zdál se mu sen, že se Marie topí v jezeře. Voda byla špinavá, ale skočil do ní a vylovil ji. Ležela mu v náručí bezvládná, čistá a velmi krásná. Odnesl ji na břeh a položil vedle keře, na němž zrála granátová jablka. Byla studená a bledá. Lehl si vedle ní a zahříval ji svým teplem, až se její tělo ohřálo a probrala se k životu. Usmála se na něj. Díval se do jejích průhledných očí, zrcadlil se v nich a za jeho hlavou bylo modré nebe. A tu se její oči začaly propadat, zanořovaly se do důlků, kůže na obličeji vysychala, vrásnila, napínala a trhala se a trhliny se rozchlipovaly. Maso odpadávalo a vystupovaly holé lícni kosti, pokryté cáry kůže, která vypadala jako potrhaná látka. Zíral na odhalené dásně, ale úsměv se nerozplynul. Šklebila se na něj lebka s přilepenými zbytky vlasů a kůže. Zuby měla všechny, všech zdravých třicet dva zubů se na něj cenilo. Zařval a probudil se.

Vzal si do podpaží polštář a deku a vrátil se do ložnice. Postel je pohodlnější než tvrdý gauč. Ležel dlouho, ale usnout nemohl.

Žena vedle něho pravidelně oddechovala. Záviděl jí. Zaslechl zvuk otvírajícího se okna. Marie. Možná také nespí a chce mu něco říct. Vyskočil z postele a plížil se k oknu. Snažil se ho otevřít, ale těsnění drželo pevně a musel trhnout kličkou. Do pokoje vnikl chlad.

„Co je?“ zeptala se žena.

„Je mi nějak divně,“ odpověděl.

* * *

Uběhlo několik měsíců. Rozvázal dohodou pracovní poměr a nechodil už nikam. Ležel celý den na kanapi v obýváku a díval se do stropu, dveře do předsíně měl vždy otevřené. Vždycky když uslyšel na podestě její kroky, myslel si, že zazvoní. Také příchod jejího muže poznal. Někdy, nepravidelně, se ozval lux. Když neslyšel, že přišla domů, zkoušel jí telefonovat. Vytočil číslo sousedního bytu a čekal. Když se ozval její hlas, poslouchal ho tak dlouho, dokud měla trpělivost volat do telefonu haló. Sluchátko se mu potilo na uchu i v dlani. Dny plynuly, nedělo se nic. Asi na něho zapomněla. Ženě tvrdil, že přes den shání zaměstnání, odepisuje na inzeráty, ale nedělal nic.

Kdykoliv zaslechl na chodbě nějaký nezvyklý zvuk, přinutil se vstát a přidřepł ke kukátku. Před třemi dny slyšel poprvé odvedle psací stroj. Nazítří opět a včera znovu. Píše. Začala psát knížku o legiích. Napíše tam všechny ty hlouposti a jednou, třeba dlouho po jeho smrti, někdo objeví, že její první knížku napsal on. Svědkové dosvědčí, že publikoval pod jejím jménem. Jsou už navždy spojeni. Na jeho jméno padne stín zrady. Co bude platné, že se zachoval při prověrkách čestně, že tolik let jezdil s nákladákem.

Večer, když nebyla žena doma, tiskl ucho ke zdi a poslouchal. Slýchal teď psací stroj i v noci, když nemohl spát. Ani ji nenapad-

ne, že by jí mohl pomoci. Že tady tráví celé dny v nečinnosti jako starý pařez, trouchniví, zarůstá mechem a lišejníkem. Kdykoliv uslyšel psací stroj, sevřel se mu žaludek a kyselé šťávy stoupaly jícnem vzhůru. Běžel k telefonu a vytočil sousedovo číslo. Zvedla sluchátko. Slyšel její dech. Zavolala několikrát haló. Mlčel. Aspoň chvíli si byl jist, že nepíše ty hlouposti. Za několik minut, sotva napsala pár vět, vytočil číslo znovu. A tak pořád. Točil tak dlouho, až byl vyčerpaný a musel si lehnout. Ležel na kanapi a vymýšlel pomstu. Vyleje na podestu nějakou žiravinu, která by nešla smýt. Sousedka bude skvrnu drbat rejžákem a on se bude kukátkem dívat. Hledal něco ve skřínce na záchodě, ale nic nenašel. Byl by musel do drogerie, a nechtělo se mu ven. Jednou stejně bude muset a pak to koupí.

Odmítl jet se ženou na dovolenou. Jela sama k moři. Vzala si s sebou své nejlepší letní šaty a nechala si obarvit vlasy na barvu staré whisky, jak říkala. Byl rád, že je pryč. Aspoň ho nikdo nevyrušuje. Lux slýchal teď jenom jedenkrát týdně. Každý den, pokud někam nešli, slyšel psací stroj. Musí mít už aspoň padesát stránek. Jsou to jeho stránky, ukradla mu je. Jsou lživé, ale nemůže to nijak dokázat. Nemůže vůbec nic. Mohl by ji zabít kuchyňským nožem. Rozpárat ji. Pak už by ani nemluvila, ani nepsala.

* * *

V noci se pravidelně budil mezi třetí a čtvrtou hodinou. Musí vědět, co sousedka píše. Přemýšlel o vloupání do jejich bytu, pohrával si s tím plánem, ale věděl, že ho neuskuteční. Léta se snažil, aby ho státní policie nepřistihla při něčem nezákonném. Stačilo, že léta musel za trest jezdit s avií. Byl by obviněn jako opravdový zločinec. Použili by jeho činu k výpadu proti opozici. Vždycky byli

nejšťastnější, když mohli spojit protistátní postoj s nějakým jiným druhem kriminality, s opravdovým zločinem.

Nařídil si budíka na sedmou hodinu, kdyby se náhodou neprobudil už mnohem dřív. Časná rána, tma, šramoty v domě, způsobované nespavostí družstevníků, žízeň, ranní, anebo spíš ještě noční strach ze stárnutí, z nemoci, z černé vlhké díry, která na něho někde čeká. V autobuse se často přistihl, jak pozoruje staré muže a ženy. Jak nemotorně se pohybují, jak sykají bolestí, když vstávají, jak si někteří ani nechtějí sednout, aby nemuseli vstát. Všímal si, jak zevnitř vysychají a jak se na jejich pleti sráží zakyslost ve stříbrných šupinách. Bolely ho jejich vrásky, jejich řídké vlasy, pociťoval ve svých očích jejich vyhaslost a jejich vzteklost bezmoc. To všechno mu v nočních hodinách přicházelo na mysl.

Jaký dřív býval spavec! Jaké krásné sny sníval! Převaloval se v posteli, dokud se nerozednilo. Okna zbledla, vzduch venku vypadal jako voda v akváriu.

Dnes vstávání neodkládal. Pocit bezmoci a prázdnoty zmizel. Osprchoval se studenou vodou, dokonce udělal několik cviků, aby byl při smyslech. Uvařil si kávu. V půl osmé byl připraven na své pozorovatelně u dveří na chodbu. Přemístil si tam z kuchyně stoličku. Bylo pondělí, časné ráno. Už musí každou chvilku jít, jinak přijdou pozdě do práce. Asi se jim nechce vstávat, bodejť, když Marie psala až do půl jedné v noci na stroji. Dveře přes chodbu se otevřely přesně v sedm třicet. Přiskočil ke kukátku. Plazivec zamýkal a položil si k noze pytlík se smetím. Marie měla na sobě béžový flaušový kabát a umyté vlasy se jí leskly na hezky tvarované hlavě. Vypadala čerstvě, přestože spala jen několik hodin. Slyšel, jak scházejí ze schodů. Dole bouchly domovní dveře. Přesunul se k balkonovým dveřím. Plazivec zahrnul k popelnici a pak svou ženu dohonil. Teď musí chvíli počkat, než bude jisté, že se nevrátí.

Autobus odjíždí v sedm čtyřicet pět. Když nepřijde jeden z nich do osmi, je jisté, že odjeli. Usadil se v kuchyni a zapálil si cigaretu. Několikrát potáhl a udělalo se mu zle. Uvědomil si, že ani nesnídal a že jeho starý kamarád, kuřák, vypije před první ranní cigaretou aspoň sklenici vlažné vody. Zamáčkl nenávistně cigaretu a otevřel okno. V kuchyni se držel cigaretový pach. Nehodil zbytek cigarety do odpadků, ale odnesl ho na záchod. Spláchl. Nedopalek se točil ve vodním víru, ale nezmizel. Nádržka se znovu napouštěla. Utíkal se podívat na hodiny v kuchyni. Ještě je brzo. Počkal, až se nádržka naplní, a znovu spláchl. Nedopalek se točil, točil a točil. Ponořil štitivě ruku do vody a vytáhl ho. Hodil ho do pytlíku na odpadky. Za deset minut půjde přece do popelnice. Roztřásla ho zima. Zavřel okno a skrčil se na umakartovou židli. Potom se narovnal. Žaludek, stlačený hrudníkem a lokty, ho rozbolel. Narovnal se a zhluboka dýchal. Udělal opět pár cviků.

Když seděl na lavičce u dveří a nazouval si boty, napadlo ho, že celý život spěchal. Nikdy neměl čas na to, aby si obouval boty pět minut. Potom si pomalu oblékl zimní bundu, sejmul klíče z věšáku a zamkl za sebou. Bude už vždycky chodit pomalu, pořád pomaleji, až jednou přestane chodit vůbec. Sakra, zapomněl si brýle. Musí se vrátit. Zrychlil, protože ho napadlo, že by mohli přijet popeláři.

Nadechl se studeného vzduchu a rozkašlal se. Popelnice tu byly čtyři. Otevřel první z nich a vítr se mu chystal víko přibouchnout. Shora uletělo několik lehkých papírů a slupky z cibule. Posbíral smetí a vrátil do nádoby. Ve třetí popelnici našel navrchu pytlík zavázaný na uzel. Byl si téměř jist, že je totožný s pytlíkem, který nesl plazivec. Trvalo mu několik minut, než se mu podařilo rozvázat dva uzly. Pomalu vyndával sáček od mléka, tři nahnílá jablka..., ani ho nenapadlo podívat se, jestli ho někdo nesleduje.

Mohli jeho počínání pozorovat nejen ze země, ale z nesčíslného množství oken. Na dně pytlíku našel několik přeložených kancelářských papírů. Byly slepené nějakou štávou. Pomalu a opatrně odchlípoval vlhké listy od sebe a rozkládal je na vedlejší popelnici. Kysele páchly, to znamená, že byly na dně pytle už dlouho. Dlaní je vyhlazoval, a když ležely jako přilepené, nasadil si brýle. Ani jeden z papírů nebyl součástí rukopisu. Byly to jakési účty a výpočty, bezpochyby patřily plazivci.

Nacpal odpadky zpátky do popelnice a zabouchl víko. Vydal se k domovu. Tam si dlouho a pečlivě umýval ruce. Lehl si na gauč a přemýšlel. Mohl by zazvonit, až bude sousedka sama doma. Pod nějakou záminkou se jí vnutit do bytu, odlákat její pozornost a ukrást jí rukopis. Jenže jak se dostane do bytu? Mohl by volat o pomoc. Předstírat, že umírá. Přes tu nemoc s ní naváže znovu přátelství. Vypůjčí si od ní rukopis a zničí ho. Jenže jak, když v panelovém bytě nejsou žádná kamna? Musel by odjet autobusem někam za město a tam rukopis spálit. Co by mu mohla udělat? Nic. Ale možná píše přes kopírák.

Uslyšel psací stroj, vyskočil a běžel se podívat do kuchyně, kolik je hodin. Půl jedenácté. Jak to, že je doma? Vždyť přece oba dva odešli na autobus. Co to zas je? Kdy se vrátila? Co když ho viděla, jak se, zarostlý a špinavý, hrabe v popelnici? Prožíval to jako čistou hrůzu. Co kdyby si ale uvědomila, že je to všechno její vina? Ona a jí podobní ho dohnali takhle daleko. Co kdyby jí ho bylo líto? Přišla by a řekla: Odpusťte mi. Jsem vám vděčná za to, že jste mi půjčil svou knížku. Pochopila jsem, že jsem se k vám zachovala nespravedlivě. Byla jsem hloupá. Lituji toho a už nikdy nebudu lhát. Rozumíte mi? Nikdy.

Co by jí na to řekl? Odpustil by jí. Nejde přece o něho, ale o tu další knížku. Čtenářům není nic po tom, jak spatřila světlo světa.

Lidé mají právo se dozvědět aspoň částečnou pravdu o legiích. Leccos se dá v textu mazaně propašovat, když si s tím člověk dá práci. Češi jsou chytrí, umějí číst mezi řádky.

Nazítří, v temném lednovém dni, si přisníval mnohem víc. Kdyby přišla, vzal by ji do náručí a odnesl na postel. Ne na gauč jako tenkrát. Postel by předtím čerstvě povlékl do bílého damašku. V okamžiku by se změnil osud. Jejich duše by splynuly. Její jméno by se stalo jeho jménem. Dal by jí všechno, jen kdyby ho vylíbala z té hrůzyplné prázdnoty, která se tolik podobá smrti. Podobnoství o Sněhurce, jenom role jsou obrácené. Ale kdo vlastně byli trpaslíci?

Když se odpoledne probudil, otevřel si konzervu s fazolemi. Nevěřil v Boha, ale věřil ve vesmírnou touhu po harmonii. Ve vyrovnávání.

* * *

A Marie? Smířila se s vítězstvím. Udělala přece dobrý skutek a vybírala si za to odměnu.

Chudák, říkala si, když ji přece jen zaskočil soucit. Tolik let ztratil, kde už dnes mohl být ve své profesi. Ale věděl přece, co dělá, když před komisi položil stranickou legitimaci a prohlásil, že nesouhlasí s takzvaným vstupem vojsk. Byl historik a musel předpokládat, že mocní nikdy neodpouštějí těm, kdo se k nim jednou dali, a pak je zradili. Že se jim budou mstít i v příštích generacích. Udělal si nepřijemnost. Místo aby pracoval ve svém oboru a vykonal kus užitečné práce, jezdí léta s nákladákem. Kdo by se z toho nezbláznil? Pokoušel se ji znásilnit, ale copak všechno, co se čtyřicet let dělo v této zemi, nebylo násilí? Vydržela to. Zachovala se k němu slušně, protože pochopila jeho zoufalství.

Potkávala někdy vpozdvečer na schodech jeho ženu. Zdravily se, ale nezačínaly nikdy žádný hovor. Mohla se jí s klidem podívat do očí. Nic si s ním nezačala a nemá se zač stydět. Nespala by s ním, ani kdyby ho milovala, protože nevěru neuměla omluvit nikdy a ničím.

Pokoušela se na něho nemyslet. Nevěděla, jestli žije dál v sousedním bytě, nebo někam odjel. Ostatně, sám si přál ukončit jejich trapnou společnou historii. Odmítl účastnit se psaní o legiích. Určitě ke škodě knihy a ke škodě své vlastní. Každý den se těšila, až přijde domů, osprchuje ze sebe svůj osmihodinový pobyt v ústavu, rozpustí pod proudem vody síť kolegiálních vztahů, převlékne se do domácích šatů a posadí se k psacímu stroji. Přinášela si stohy knih z různých knihoven. Když nepsala, četla. Její muž její novou vášeň respektoval, byl milý a pozorný. Dokonce jí pomáhal s domácími pracemi.

* * *

Příští pondělí se Milan znovu vypravil do popelnice. Zase nic nenašel. Nemohl uvěřit, že by žádné popsané papíry nevyhodila. V noci se mu zdálo, že někdo otvírá dveře od bytu. Vstal a popoběhl do předsíně. Ve tmě viděl postavu, která mířila do kuchyně. Vrhla se za ní, ale hmatl prázdnýma rukama ve vzduchu. Zmizela ve stínu u spížové skříně.

Slyšel kdysi o pomstě, která se jmenuje cibulíčka. Ta by je odtud mohla vypudit. Vyměnili by byt, odstěhovali se a byl by pokoj. Když pomyslel na cibulíčku poprvé, zavrhl ji, připadala mu krutá. Ale myšlenka se vracela každý den, přicházela v noci, kdykoliv se probudil. Ještě počkám, říkal si. Třeba se všechno změní. Jednou zazvoní a řekne, že to byl omyl, nedorozumění. Padne mu do

náruče. Odpustí jí. Budou spolu psát novou knihu. Možná sama přijde s nějakým pro dnešní dobu rozumnějším tématem.

Ne, musí se pomstít, aby se toho zbavil. Musí to provést, dokud se žena nevrátí od moře. Dokud si všichni myslí, že i on je pryč. Jaký geniální úskok vyhlásit, že odjíždím na dovolenou, a nikam nejít. Telefon nezvoní, dcerunky si ani nevzpomenou. A co peněz ušetřil. Musí to provést ještě v tomto týdnu. Středa je ten den, protože plazi-vec přichází domů až po osmé. Už si nikdy nebude jistá. Bude vědět, že má nepřítele. Nedožví se, kdo to je, a tím hůř. Svinstvo, které udělala, jistě nebylo první. Kdoví, kolik lidí už v ústavu zlikvidovala, na čí židli sedí. Ach ano, boží mlýny melou pomalu, ale jistě.

Promýšlel plán celé dny, myslel na něj v noci. Zdál se mu ve své jednoduchosti dokonalý, přesto si hrál s každým detailem. Jednou z velkých výhod bylo, že vůbec nemusí ven. Všechno, co potřeboval, měl doma. Představoval si, jak ona, vždycky tak čistotná, šlape v lejně, jak v něm zmateně hopsá. Za to, jak štítivě se chovala k jeho semení, se jí dostane něčeho daleko horšího.

Někdy se mu zdálo, i v bdělém stavu, že už je po všem. Zvítězil. Potupil ji. Odstěhovali se. Jindy pomstu odkládal, aby mohl lépe promyslet jednotlivé varianty. A někdy ztrácel odvahu a měl pocit, že neudělá nic. Tehdy toužil odpustit jim i sobě a zbavit se pokušení. A před příchodem další, poslední vhodné středy se přistihl, jak podniká přípravy. Potřebuje aspoň jeden deník. Nejlepší se hodí Rudé právo, protože je největší a nejčtenější.

* * *

Tu středu přišla domů jako obvykle. Místo psaní luxovala a potom umyla podestu do poloviny. Tím líp, tím líp. Pozoroval ji kukátkem. Všechno bylo jako dříve, jako by se bylo nic nestalo. Jenom už ne-

nosila doma tepláky a vytaháný svetr. Kalhoty ji těsně obepínaly bedra a zadek. Když se k němu otočila zády, vzpomněl si na tu trapnou scénu v obýváku a musel se podržet dveří. Až tam ho dostala. Udělala z něho násilníka. Nenávidí její věrnost a čistotnost. Její proľhanost. Napadlo ho, že už je od sebe nic neoddělí. Patřili k sobě jako vrah a jeho oběť.

Odnesla kbelík se špinavou vodou a zavřela dveře. Chodil po bytě, kouřil a díval se na hodinky. Čas se zpomalil. Rozhodl se počkat ještě půl hodiny. Potom provede svůj plán. Když uběhlo půl hodiny, šel na záchod, kde měl připravenou cibuličku. Své vlastní lejno v novinách, které byly nahoře smotané v jakýsi stvol. Postavil cibuličku za její dveře na sotva oschlou podestu a zapalovačem zapálil okraj novin. Když se rozhořely, zazvonil a utekl. Tiše zavřel a postavil se ke kukátku.

Noviny hořely. Kouř stoupal po schodech vzhůru a měl tvar postavy, šedý duch za sebou táhl dlouhý plášť. Čas se vlekl pomalu jako dým. Přece je doma. Viděl ji vcházet s kbelíkem. Neslyšel, že by byla odešla. Hlídal za dveřmi, nemohl ji propásnout. Za okamžik musí ucítit kouř. Neodvážil se vyjít ven a znovu zazvonit. Zkroucená část novin prohořívala pomaleji, ale oheň už se blížil k lejnu. Teď otevře. Je nejvyšší čas, aby otevřela a lekla se. Uvidí hořící noviny. Začne po nich šlapat, aby oheň udusila. Nikdy se už neumyje. Nikdy se nezbaví jeho pachu.

Protější dveře zůstaly zavřené. Papír dohoříval a v chodbě bylo tolik kouře, že sotva viděl protější dveře. Kouř už pronikl jeho dveřmi a nutil ho ke kašli. Noviny prohořely až k obsahu. Držel se dveří a pomalu se po nich sunul, až dosedl na zem. Neměl sílu vstát. Ozval se psací stroj. Musel před ním utéct. Před její tvorbou, před jejím úspěchem. Po zadku se plazil ke dveřím do ložnice. Odstrkoval se rukama, protože nohy mu ochrnuly.

Když se položil na postel, zabalil si hlavu do polštáře, jenom nos a ústa nechal volná. Dlouho jen mělce dýchal. Potom se dech prohloubil a pochopil, že bude dál žít. Hukot v hlavě pomalu ustával a v tichu se mu před očima objevil barevný obraz: letní podvečer v rodné vsi. Nad obzorem, tam, kde na vrcholcích hor končila jeho rodná země, se rozlévala bledě zelená záře. Barva prvních letních jablek. Ucítil jejich vůni. Také vůni letních mezí, které se přes den ohřály na slunci a teď vydechovaly. Matčin dech, jak je vlahý. Kozy okusovaly nízké keře. Ležel na zemi s rozhozenýma rukama a nohama a bylo mu blaze. Cítil, jak na něj z nebe padá klid a jak se spojuje s čímsi nezměrným v něm. Jak spolu splývá duše a duch, jak se v něm probouzí sladká síla, proudí tělem a oživuje všechny buňky. Není už sám, je lidskou bytostí, která je spojena se vším. Vždycky byla. Po modrém nebi pomalu pluly růžovějící a zlátnoucí mraky. Kobylky cvrkaly v trávě. Tak tohle je tedy smrt, byla jeho poslední myšlenka.

Nevěděl, jak dlouho spal, jestli vůbec spal. Byl v noci ve svém bytě a ve své posteli. Na nočním stolku spatřil vrstvu prachu, nakreslil do něj prstem kolečko. Pak se teprve rozpomněl, co se stalo. Pomalu vstal. Ústa měl plná lepkavého, páchnoucího šlemu jako po několikadenním půstu. Neměl hlad, jen žízeň. Opíral se o stěny a šel. V kuchyni vypil sklenici vody. Ještě než došel na svou pozorovatelnu ke kukátku, uviděl na podlaze v předsíni ohořelý kus novin. Někdo je podstrčil pode dveřmi.

Seděl na zemi a četl si svou úplnou adresu včetně poštovního směrovacího čísla. Okamžitě pochopil, co se stalo. Zapomněl na novinách poštovní nálepku. Provlhlá neshořela a zůstalo na ní jeho jméno.

Milost

„Vážená paní doktorko,“ psal katolický kněz, „dovolte, abych se přimluvil za vyšetření případu potrestaného Jana Moravy... Pan Morava je na tom zdravotně velmi špatně a nedostává léky, které mu předepsali v nemocnici. Prosil jsem několikrát ředitelství, aby chybu napravilo, ale nestalo se tak. Je mi Jana Moravy líto, protože je to zbožný člověk. Kaje se z hrozného činu a celým srdcem touží stát se dobrým člověkem. Myslím, že je naší povinností mu v tom pomáhat.

Když jsem přišel v lednu roku 1990 do věznice, rozdál jsem některým vězňům dopisy od křesťanských žen, které si chtěly s nimi dopisovat. Panu Moravovi jsem dal dopis od paní Nekolové. Od té doby si pravidelně dopisují a paní Nekolová byla ve věznici už několikrát na návštěvě. Tyto návštěvy mají na pana Moravu dobrý vliv. Posílám Vám na jeho žádost některé dopisy. Mám za to, že hovoří samy za sebe.

Zdravím Vás a přeji Boží požehnání ve všem Vašem konání...”

Za oknem kanceláře Helsinského výboru se snášel fialový vlhký soumrak. Svítily v něm bílé svíce kaštanových květů. Straka, která měla v koruně hnízdo sestavené z klacíků, stále ještě krmila. Pohledem z okna se doktorka práv často vracela do světa, v němž každodenní drobné příjemnosti a zvyky činí naše bytí přijatelným. Někdy, když celý den vyřizovala stížnosti a žádosti o milost, se jí stalo, že zapomněla úplně na sebe. Její problémy zmizely, utonuly v bouřlivém moři emocí, které se na ni valily z dopisů. V mládí si nikdy nemyslela, že je na světě tolik neštěstí. Nové a nové dopisy

pokrývaly desku jejího psacího stolu, obálky nafouklé stížnostmi, křivdami a obžalobami. Hněv, nenávist, sebelítost, vydírání a ani špetka radosti, to byla její práce. Když se po pracovní době náhodou zahlédla v zrcadle na chodbě, zděsila se. Obličej propadlý, bledý, dopředu nachýlená postava s kulatými zády. Za těch deset hodin, kdy na sebe brala cizí osudy, sama sobě odvykla. V metru se jí pak zdáli všichni, mladí i staří, oškliví. Po večeři se někdy odvážila znovu se na sebe v koupelnovém zrcadle podívat. Tehdy se už poznávala. Ano, připodobňuje se zase sama sobě. Ráno bude už stejná jako každý den. Tyhle proměny v ní vzbuzovaly děs.

Jedna kamarádka jí vyprávěla, že na Filipínách jsou léčitelé, kteří operují rukama a neprolévají žádnou krev. Scházejí prý z hor do chrámů a tam v kostelních lavicích provádějí své zákroky. Vyjímají nádory a slepá střeva a pacient bez bolesti odchází domů. Každý den prý léčitelé zestárnou o několik let, a když jsou vyčerpaní, odcházejí zpátky do hor, aby tam z přírody nabrali nové síly.

Kde má ona obnovovat své síly? Má na to jen noc. Často se jí teď stává, že s rostoucí nervozitou sleduje, jak se noc pomalu a v bolestech dopracovává k půlnoci, kdy začne rodit nový hrozný den. Stížnosti na porušování lidských práv se na ni lepily, lidské neštěstí jí ucpávalo póry, takže kůže nemohla dýchat. Otékala. Když se poškrábala, zůstaly na pleti červené vystupující rýhy. Jak dlouho to ještě vydrží? Přijímat samé špatné zprávy? Smiřovat se dennodenně se svou bezmocí, s tím, že většina problémů je neřešitelných a ona je nemůže odložit.

* * *

Kněz přijížděl do věznice svou starou škodovkou každou neděli a přinášel si v odřené aktovce z hnědé kůže láhev od sodovky se

starodávným uzávěrem, kterou vyráběl za první republiky majitel sodovkáren Zátka. Měl v ní svěcenou vodu a v malé bakelitové krabičce od mýdla lesklé krystalky kadidla. Monstranci, kterou si vypůjčoval z farního kostela, vyňal z koženého pouzdra, vybalil z měkkého flanelového hadříku a postavil na umakartový stůl v jedné z cel. Naposledy vyndával z aktovky hostie v krabičce od sušenek. Dozorci mu nabízeli při mši ochranu, ale on žádnou nechtěl. Nadporučík Vaněček, který sloužil na nejtěžším oddělení, se té odvaze podívoval a považoval ji za bláznovství. Jeho zkušenost byla taková, že nemohl libovolně shromáždit vězně v místnosti, kde byla televize. Musel je vybírat do skupin tak, aby se mezi sebou snesli, jinak riskoval rvačku a možná i zabití. V těžkých celách musel dávat pozor, kdy napětí začne neúnosně růst, a okamžitě vězně rozstěhovat. Bachař kreslí každý den po ránu na kancelářský papír časový rozvrh a vymýšlí a zaznamenává sestavy, v nichž se potrestaní budou smět večer koukat na zprávy. V souhvězdí dvanácti vězňů musí nacházet pořád jiné konstelace, přičemž některé jsou předem a navždy vyloučené. Nesmí ještě víc rozdráždit jejich chorobně přepjatou nervovou soustavu. Neznají nic než hněv, zlobu a násilí, všechny ostatní city považují za slabost.

Pan farář přicházel pravidelně každou neděli odpoledne, když předtím celebroidal mše ve všech svých šesti farních kostelech, do čistě umetené cely, kterou vysvětil na kapli. Oknem, umístěným vysoko u stropu, dopadaly v nedělních odpoledních do cely šikmé paprsky slunce. Zimní slunce bylo tak nízké, že se paprsky prodraly mezi širokým přewisem střechy a zamřížovanými malými okny v třímetrových zdech. Jako by Bůh jasným okem shlížel do chudé kaple a žehnal službě ke své slávě.

Nadporučík kněze varoval, ale když si přesto nedával pozor a nepřistoupil na pravidla hry, která, ač nepsaná a neschválená,

ve věznici platila, nepřál jeho dílu a čekal, až na svou hloupost doplatí. Nadporučík už takových viděl víc. Přišli a chtěli být lepší a spravedlivější, pustili si vězně k tělu, mazali se s nimi. Vězni se ocitli na koni, a protože jich bylo víc a mohli tolik času věnovat vymýšlení lumpáren, dostali je. Za každý dobrý skutek následuje spravedlivá odplata, to bylo nadporučíkovo krédo. Jel na vycvičeném, na kost vypráskaném úředním šimlovi. Jiskřil silou a zdravím, zatímco ti, kteří zkoušeli pořád něco nového, byli už dávno nemocní. Byl vysoký, zdatný, trochu tučný, měl jasné modré oči, plavé vlasy a hustý nazrzlý knír, vždýcky trochu ohořelý od velkého množství cigaret, které denně vykouřil.

Kněz si pořád opakoval, že nadporučíkovi nebude a nesmí nic zazlívát. Jsou na světě lidé, kteří jsou zdraví a silní, protože o sobě nikdy nepochybují. Znal je a bylo mu jich líto. Kolik viděl už takových, kterým se zhroutila jejich pozemská jistota a nezůstalo jim nic. Vůbec žádná naděje. Člověk bez víry je slabý, i kdyby se, v některých fázích života, zdál silný. Hleděl na nadporučíka očima plným jasu a pokory, ale dělal si své. Pořád se usmíval a tím ho popuzoval nejvíc. Nechtěl uznat pravidla světa, do něhož se vloudil a vnutil, protože tu vládla číhavost, nedůvěra a nenávist. A on sem přinášel důvěru, víru, naději a lásku. Na nadporučíka a na řadové bachaře se nezlobil. Dozorci, jak vypožoroval, nevěří ve smysl své práce, to jest v polepšení zločinců. Jaký to musí být smutný život. Rozhodl se, že bude hrát s nadporučíkem i s dozorcí pravdivou hru, bude je informovat o všem, co s vězni dělá. Vaněčka pozval na mši. Nepřál si jenom, aby byl přítomný u zpovědi, protože by tím porušoval zpovědní tajemství. Oznámil mu také, že přinesl adresy několika věřících žen, které si chtějí dopisovat s vězni, a že je předá potrestaným podle svého uvážení. Díval se na Vaněčka svým klidným pohledem a pozorně sledoval, co s ním

zpráva udělá. Celé nadporučíkovo tělo, už tak dost tuhé, ještě víc ztuhlo. Každá buňka byla proti výmyslům, ať s nimi přišli psychologové nebo faráři. Vždycky s tím totiž bylo plno práce navíc. Bude muset dopisy kontrolovat, vysedávat u návštěv a prohlížet je. Ve vězení se zase objeví prášky, drogy a bodné předměty. Kdoví, co ty zamilované ženské ještě přinesou. Bude muset pouštět vězně na propustku, když se budou slušně chovat, což je vždycky riziko. Vydávat povolení k sňatku. A ještě se z toho narodí další nešťastné děti. Nemělo smysl říkat to knězi. Ten je spokojený, že mu chodí vězni na mši a předstírají, že věří v Boha. Vaněček pozoroval kněze při mších a nevycházel z údivu. Proč ten člověk tak září, když na světě nic nemá. Po podepsání Charty 77 mu vzali souhlas a pracoval dvanáct let v lese. Má svaly, pracovitě velké ruce, na kněze příliš hrubé. Pleť má zdravou a lesklou, musí se líbit ženám. Jsou do něho zamilované, a proto mu chodí na mše. Kdoví, co mu šeptají přes mřížku zpovědnice. Vězně má nadporučík přečtené a ví, proč se dali na víru. Jsou rádi, že se něco děje, a myslí si, že by jim kněz mohl pomoci k nějakým výhodám. Chvilku to vydrží, ale dlouho ne. Co už tu nadporučík zažil všelijakých novot. A všechno po čase, a snad i ze setrvačnosti, zapadá do starých, pohodlně vyjetých kolejí. Tak je to i s úřady v této zemi. Noví úředníci se dívají na věci jinak, anebo se spíš chtějí dívat jinak. Touží reformovat, co je vyzkoušené, aby se nějak uplatnili. Jenže věci jsou tak, jak jsou, a dá se s nimi zacházet jen jediným způsobem. Nováčci zkusí něco nového a pak se přizpůsobí těm, kteří tam sedí už mnoho let a přežili různé režimy. Vidí, že je to pro ně nejlepší. Vězení, to bylo nadporučíkovo krédo, musí běžet jako dobře namazaný švýcarský hodinový stroječek. Měl o tom svou představu a rád si kreslil plánky svých oddělení a s rozkoší na potřebná místa v pláncích dosazoval lidi. Plánky sestavoval podle toho, jak se měnili jeho

oblíbenci. Ti, kteří ho zklamali, propadali se v grafech dolů, ti, kteří se mu zalíbili, mířili vzhůru.

* * *

Paní doktorka práv seděla ve své kanceláři nad štůskem dopisů převázaným bleděmodrou stužkou. To kněz! Nechtělo se jí začít číst. Neměla chuť zaplétat se do cizího a ještě k tomu milostného příběhu. Těch citů, které do ní naskáču, obsadí ji a budou s ní cloumat. Strach, láska, nenávist, nesplněná přání, iluze, vyhrožování, vydírání, polopravdy, lži, to všechno je v balíčku, který vypadá tak nevinně. Dokud byla mladá, vždycky znovu doufala, že dobro zvítězí. Teď byla zápasem o dobro unavena. Vždycky milovala svou práci, a teď ji najednou přestávala bavit. Co ale bude dělat po celý dlouhý zbytek svého produktivního věku? Všimla si, že ztrácí trpělivost při jednání s lidmi. Otázky a odpovědi se nesnesitelně opakují. Když jim něco radí, stejně ji neposlouchají. Měla by jít dělat něco jiného. Anebo nedělat už vůbec nic. Ale dokázala by to? Na konci marných a tolikrát opakovaných úvah bleděmodrou stužku rozvázala a začala číst.

„Vážený pane,“ psala v prvním dopise paní Eva trestanému Moravovi, „odvážuji se vám odpovědět na Váš dopis. Trochu se bojím, abych za svou opovážlivost nebyla potrestána. Modlím se k Bohu, aby mi dal čistou lásku, aby mi dal trpělivost, s níž bych překonala všechny Vaše i své nesnáze. Nebude to lehké, to mi věřte. Nic v mém životě nebylo lehké. Myslím na Vás od probuzení až do usnutí, jsem stále s Vámi. Chodívám dvakrát v týdnu do našeho kostelíčka. Naše vesnice se rozprostírá na svazích vršku a kostel stojí až nahoře. Je zdaleka vidět a podle jeho věžičky se pozná naše

ves. Kolem kostelíka je hřbitov, kde jsou pohřbeni moji prarodiče a moje maminka. Tatínka ještě mám, ale je už hodně starý a vyžaduje velkou péči. Starám se o něho, nakupuji, pracuji na zahradě, která je na jedny ženské ruce moc velká. Jinak jsem sama. Chodím do kostela, ale můj život je prázdný. Ráda bych někoho, kdo by za to stál, vpustila na první místo do svého srdce. Pomáhali bychom si navzájem na cestě slzavým údolím. Často se cítím utrmácená a bojím se jít sama dál. Muži, s nimiž jsem se v životě setkala, mne zklamali. Všechno, co jsem vydělala a nashromáždila, si ponechali. Když mne opustil třetí, odešla jsem zpátky k tatínkovi, který zatím ovdověl. Nepřinesla jsem si domů nic, začala jsem hospodařit tam, kde místo opustila moje maminka. Váš dopis, milý pane, mne hluboce dojal. Nikdy jsem si nepomyslela, že bych mohla dostat od někoho tak krásný a pro duchovnělý dopis. Modlím se za Vás, je mi Vás velice líto. Chci Vám říci, milý pane, že žádná lidská vina není neodčinitelná. Bůh je milostiv ke každému, kdo upřímně lituje svých činů, nikoho nezapudí. Bůh je láska a každý si může z té lásky vzít, kolik sám potřebuje a nakolik je té lásky hoden. Napište mi, co byste potřeboval, a sdělte mi podrobné instrukce, jak má vypadat balíček. Nikdy jsem nebyla ve vězení a neumím si představit, jaké to tam je. Musí to být strašné. Tím větší je můj soucit s Vámi a má touha Vám pomoci. Viděla jsem v televizi vzpouru ve věznici, a když jsem si představila, že tam jste s takovými grázly, srdce se mi sevřelo úzkostí o Vás. Vždyť ti lidé se neštítí ničeho. Mohli by Vás i zabít. Prosím Vás, napište mi co nejdříve. Budu každý den v půl jedenácté vyhlížet listonošku a těšit se, že mi od Vás přinese dopis...

Složila dopis, zasunula ho do obálky a dívala se před sebe. Byl to pohled, jímž nic neviděla. Vlastně už nechce nic vidět, ani vědět.

Je zavalena lidským sobectvím a nároky na život. Touhou po štěstí a po úspěchu. Všemi těmi ušmudlanými plány do budoucnosti, upocenou snahou někoho obelstít a zvítězit. Aspoň na chvilku být král. Velké plány malých lidí nejsou nikdy větší než oni sami, ale směřují vždycky co nejvýš. Nikdo za nic nemůže. Nezpůsobil si své neštěstí sám, způsobili mu ho jiní.

Copak může dělat sociální práci, když už lidem nevěří? A může jim věřit, když ji tolikrát podvedli, zneužili její důvěry? Musela by být hloupější, než je. Kdyby byla hloupější anebo lhostejnější, mohla by snad pokračovat. Ale na světě jsou přece nevinní a spravedliví, kterým je třeba pomoci. A ona? Není tu proto, aby lidi hodnotila, ale aby jim pomáhala. Kapky milosrdenství do moře krutosti, to je její úkol.

* * *

Cukr zvítězil lehce nad bičem. Kněz byl viditelně úspěšnější než nadporučík. Ten předpovídal katastrofu, ale ta pořád nepřicházela. Vězni se zpovídali a přijímali tělo Páně ještě v půli března. Kněz přicházel každý čtvrtek po obědě a hovořil s nimi jednotlivě až do pozdního večera. V neděli odpoledne celebroid mši, ovšem bez hudby a zpívání. Nemohl počítat s tím, že by mu někdo v místnosti odpovídal, jako to dělali farníci, ale cítil, že vězni jeho slova poslouchají, a doufal, že aspoň někteří o nich i přemýšlejí. A největší radost mu dělal Jan Morava. Upřímně se mu vyznal z násilné vraždy. Rozplakal se a prosil o rozhřešení. Bylo to jako zázrak. Kde se vzalo tolik síly v poničeném těle, tolik lásky v zatemnělé duši, myslel si kněz. Věnoval se všem bez rozdílu, zvláště těm, kteří si každou chvíli podřezávali žíly a polykali předměty. Chirurgoři už neměli na jejich tělech kam říznout, aniž by zasáhli nějakou z jizev.

A tak řezali přes jizvy. Jizvy se všelijak kříží, některé jsou zarostlé, jiné ještě čerstvě rudé jako okoralé maso, některé jsou zafačované, protože krvácejí. Prosakující krev mu připomínala rány Kristovy. Duše v těch tělech úpí, duše, žena v mužském těle, původně holubice, kterou později předělali na muže, Ducha svatého. Kněz věřil, že každá duše má ženskou podobu. Rozřezané tělo ho dojímalo, připomínalo mu rozbitou duši, která bydlí v těle, v každém okamžiku smrtelném, a musí se o něj pořád strachovat.

Nejsmutnější pohled byl na devětadvacetiletého vraha, tady i kněz skoro ztrácel naději. Mladík byl tak zesláblý, že nemohl pracovat, a tak nervózní, že nevydržel ani sedět na místě.

„Proč bych se měl kát?“ křičel na kněze. „Rodiče mě odložili, vyrostl jsem v dětském domově, tak co byste po mně chtěli?“

Štván neviditelnými běsy, běhal po cele ode zdi ke zdi. Mastné dlouhé vlasy mu poletovaly kolem malé ptačí hlavy. I oči měl jako dravec zapíchnuté do hubeného obličeje, který se leskl potem. Uhry svědčily o jeho mládí, přední zuby mu scházely a tváře se stařecky propadávaly.

Kněz čelil jeho výkladu a nenacházel v něm chyby. Ten člověk strávil většinu svého dospělého života ve vězení, neuměl žít. Nedokázal být sám ani s lidmi. Měl dokonalou obranu proti celému světu, proti svým blízkým, měl svůj zločinný život dobře zdůvodněný. Kde tedy hledat vinu a na čem postavit pokání? Všichni kolem něho by se měli kát. Co se kněz o mladíkovi napřemýšlel. Pořezaný ho strašil i ve spaní. V noci se někdy kněz probudil a napadaly ho skvělé myšlenky, které však do rána zase zaspal. Když si je zaznamenal, nepřipadaly mu už ráno tak geniální. Minulý týden se přistihl, že pořezaného nadporučíkovi přeje. Utekl mu a vylezl na střechu. Zůstal tam tři dny a tři noci a pozoroval shora, jak se ho dozorci pokoušejí zachraňovat. Raději by zmrzl, než by

slezl dolů, tak ho těšila a hřála jejich bezmoc. Pohyboval se po střeše jako pardál, jeho vychrtlé tělo, na němž se v podzimním větru hojily poslední jizvy, číhalo vždy znovu, kudy by mohlo uniknout. Na výsledku hry moc nezáleželo, vězeň toužil jen po tom, aby se něco dělo. Bolest je v malém prostoru cely vysvobozením, i sebe-trýznění a trýznění jiných. Žil na střeše tři dny, nejedl a pil vodu z okapu. Když ani třetí den neslezl, udělali dozorcí zátah. Přinesli nastavovací žebříky, po hromosvodu lézt neuměli, vyšplhali na střechu a obklíčili ho. Měli strach přiblížit se, protože seděl na okraji střechy a mohl kohokoliv z nich shodit. Věděli, že je pořezanému jedno, jestli umře sám, anebo někoho vezme s sebou. Připlížili se a hodili na něj síť. Vysmekl se a lezl po střeše vzhůru jako plaz, dosáhl hřebene a tam zůstal ležet jako mrtvý. Když se k němu ti nejodvážnější a nejmrštnější doplahočili, přešel na druhou stranu střechy a tam zase přilehl k okapu. Po několika hodinách to vzdali. Nahoru vylezl okýnkem pro kominíka kněz, držel se komína a vyjednával. Po hodině slezl pořezaný dobrovolně dolů a nechal se zavřít na samotku. Tedy přece úspěch. Kněz doufal, že vězně dostal, a vypravil se za ním příští neděli hned po mši. Šel s nadějí a láskou. Dozorci mu samotku otevřel, a sotva pořezaný uviděl kněze, jal se mu sprostě lát a spílat.

* * *

Paní doktorka vstoupila neodvolatelně do čtyř životů. Chudák paní Nekolová. Měla by za ní zajít a varovat ji. Říci jí, že nemůže všem věřit a že by mohla na svou důvěřivost doplatit. Vždycky víc litovala ženy. Když se žena chce zamilovat, říkávala maminka, zamiluje se i do pařezu. A co teprve, když jí někdo píše tak zamilované dopisy.

„Milá Evičko,“ psal uvězněný Morava, „píšete mi tak dobré a laskavé dopisy. Bojím se, že nejsem vaší přízně a lásky hoden. Často se zmiňujete o tom, že se mezi své spoluvězně nehodím. Není to pravda, pykám zaslouženě. Spáchal jsem hrozný čin, na to nesmíte zapomínat. Jediné, co mne odlišuje od mých spoluvězňů, je mé pokání. Pokání u nich nenajdete. Naopak, chtějí se mstít za své ponížení a neustále svádějí vinu na někoho jiného. Já o sobě vím, že jsem spáchal zločin, a chci se z něho nejen kát, ale toužím pracovat pro své bližní. Denně se modlím k Panně Marii, aby mi odpustila jako matka nás všech. Ke své vlastní matce se neobracím, protože ta se o mne nikdy nestarala. Vychodil jsem obecnou školu, a ještě než jsem ji skončil, rodiče se rozvedli. Moje matka žila s podivným člověkem, který mne neměl rád, a měla s ním další děti, ani nevím kolik vlastně. Byl jsem dán do dětského domova, protože jsem matku zlobil. Potom jsem začal pracovat, ale práce se mi nelíbila, dostal jsem se do špatné party a začal jsem v malém krást. Kradl jsem proto, abych nemusel dělat tu zoufale nudnou práci. Matka mne po opakovaných pokusech o rodinné soužití vždy znovu vyhodila z domu. Neměl jsem kam jít, protože babička, na niž jedinou mám hezké vzpomínky z dětství, umřela. Bydlel jsem s kamarády v opuštěném vagoně. Brzo mne chytli a zavřeli. Ve vězení pro mladistvé jsem musel hodně pracovat a umínil jsem si, že až odtamtud vyjdu, neudělám už nic, zač by mne mohli znovu zavřít. Nedostal jsem však po svém propuštění žádnou trochu dobrou práci, která by mne aspoň málo bavila. Nikdo mi nepodal pomocnou ruku. Byl jsem mladý a nezkušený a nikdo mne neměl rád. Opravdu, nikdy mi nikdo nechtěl pomoci, až vy, anděli můj strážný. Konečně jsem potkal svého anděla. Budu Vás následovat s naprostou důvěrou a oddaností. Jste první a jediná, kdo mi věří. Možná Vás napadne, že si toho neumím

vážít, ale vím, že to má cenu zlata. Lásku nic nemůže nahradit, je mocnější než smrt. Když jste mne byla navštívit, zdálo se mi, že jak jste vstoupila do té ponuré návštěvní místnosti, rozsvětlilo se. Bylo mi, jako by vyšlo slunce. Vyšlo slunce mého života. Modlím se, aby už nikdy nezapadlo. Kdybyste mne opustila, ztratil bych svou poslední naději a můj svazek se životem by se přetrhl. Neopouštějte mne, prosím...”

Kněz nechtěl nic dělat proti nadporučíkově vůli, ale přál si vězňům pomoci a ze všech nejvíc Janu Moravovi. Nechal se od něho přemluvit, aby vynesl dopisy a poslal je té paní z Helsinského výboru.

Mohla doporučit prezidentovi žádost o milost, nebo aspoň zařídit, aby do věznice přišla nějaká kontrola a potrestaný dostával svoje léky. Operace, která se poprvé nepodařila, by se měla asi opakovat. Knězi bylo vězně líto. Viděl jeho upřímné pokání a pozoroval, jak duše rozkvétá, zatímco tělo den ze dne chřadne. Duše přece potřebuje tělo, aby mohla na světě splnit svůj úkol, vykoupit se. Bez těla je duše bezmocná, a když tělo zemře, je odsouzena navěky.

„Vážená paní doktorko,“ psal, „obrátila jste se na mne s prosbou, abych vám poskytl nějaké informace o Janu Moravovi. Milerád to učiním. Znáám Jana od prvních hodin, kdy jsem vstoupil do věznice. Bylo to v lednu 1990, přesně řečeno třetího ledna. Využil jsem první příležitosti, kdy to bylo možné. Pracovat jako kněz ve věznici bylo vždycky moje velké přání. Snad proto, že sám jsem se věznění několikrát a možná jen velikou náhodou vyhnul. Bylo mi vždycky líto těch, kteří trpí za své přesvědčení, a nesmírně jsem si jich vážil. Snad pro tento pocit dluhu jsem se rozhodl přicházet pravidelně do věznice, ačkoliv za to nic nemám. Beru čas svým

farníkům, mám celkem šest farností, a to není malý úvazek. Pan Morava je jedním z těch, kterým Pán Bůh otevřel oči. Byl jsem u toho a je to jedna z mých velkých životních zkušeností. Zázitek, na který nikdy nezapomenu.

Zpočátku mi chodilo na bohoslužby hodně vězňů, teď jich ubývá, ale já si z toho nic nedělám, protože ti, kteří vydrží, jsou kvalitní. Nemohu uvěřit, že tito lidé jsou navždy prokleti a že jim není pomoci. V mnoha případech by to nebylo spravedlivé. Nevěřím v úplnou zkaženost kohokoliv, odmítám uvěřit, že se s lidmi nedá pracovat. Chce to trpělivost a lásku. Dozorci většinou zacházejí s vězni jako se ztracenými případy. Vážená paní doktorko, viděl jsem v televizi pořad s Vámi, znám některé Vaše články a chovám k Vám hlubokou úctu. Doufám a věřím, že když se panu Moravovi dostane důvěry, nezklame ji. Kdybyste mu mohla jakkoliv pomoci, prosím, učiňte to. Byl jsem to přece já, kdo Vám poslal na přání Moravovo jeho dopisy paní Nekolové a její jemu...”

Paní doktorce bylo, jako by se vynořila z cizího žalu. Sklepávala ze sebe cizí slzy. Zavřela oči a octla se v otevřené krajině. Přes polní žlutou cestu lemovanou nízkou travou přeletěl kos a v letu zpíval. Cesta vedla do kopce, ale žena neměla sílu jít dál. Kraj za jejími zády se propadal do mlhy. Najednou jí začaly téct vlastní slzy, plakala nad marností všeho snažení. Copak to není stejná síla, která koná dobro a vraždí? Síla života se formuje a deformuje podle toho, koho oživuje. Záleželo na nastavení bytosti, ať je to zvíře, nebo člověk. Když dospěla až sem, zaplavila ji tichá hrůza z nekonečnosti a nevysvětlitelnosti. Nohy a ruce jí zeslábly. Je doktorkou práv a právo je jen smluvená hra, divadlo. Mozek je příliš nedokonalý, aby mohl odpovídat na otázky, které mu život klade. Vypoví službu, když neví anebo když je přetížen. Léčitelé z Filipín prý operují bez nože a bez krve.

Našla sama sebe, jak sedí u psacího stolu, vmáčknutého v rohu ošklivé malé kanceláře. Na podrápané desce, plné starých skvrn, měla rozložené všechny ty dopisy. Bouchly dveře. Zapomněla zavřít. Dopisů měsíc po měsíci přibývalo. Psal jí uvězněný, psala paní Eva, psal kněz. Stávala se proti své vůli průsečíkem lásek i nenávistí všech zúčastněných. Všichni od ní očekávali něco, co jim nemohla dát.

„Vážená paní doktorko,“ psala Eva Nekolová, „jsem přesvědčená, že Jan je nevinný člověk. Pravda, spáchal hrozný čin, ale lituje toho. Je to člověk výjimečný, teprve v trestnici objevil Boha. Možná musel tolik trpět, aby v největším utrpení našel cestičku k Němu. Co my, obyčejní lidé, víme o utrpení? Možná musel hřešit, aby později mohl rozeznávat dobro od zla. Miluji ho z celého srdce a cítím, že je dobrý. Jde jen o to, dát mu prostor, v němž by mohl svou vůli k dobru projevit. Vážená paní, sama víte, že život je krátký. Jan má jediné přání, aby mohl do konce života odčinit všechno, co udělal špatného. Aby mohl předstoupit před poslední soud a položit na misku spravedlnosti své dobré skutky. Když ho necháte ve vězení, zatarasíte mu cestu ke spasení...“

Jaká krásná žena, říkala si právnička, jak veliká je její schopnost sebeobětování. Kněz a paní Eva začali sít na lepší pole, to, které plodí zlo, nechali ladem. Tak ráda by se toho byla s plnou důvěrou zúčastnila.

„Milý Jene,“ psala paní Eva uvězněnému, „v neděli náš pan farář kázal o odpuštění. Ať hodí kamenem, kdo se cítí nevinný,“ řekl Pán. Máří Magdaléna byla také hříšnicí a Pán si ji oblíbil, protože se upřímně kála. Láska je mocnější než smrt a já věřím, že my

dva nad smrtí vyhraje. Nesmíš umřít, když já Tě miluji. Vím, že nás čeká ještě velký a krásný kus života, který prožijeme spolu. Nebojím se žádného čekání. Vydržím a budu trpělivá. Jenom o Tebe se bojím. Bojím se, aby Ti někdo neublížil. A abys nebyl nemocný. Udělala bych pro Tebe všechno na světě, jen abych Tě vysvobodila...”

Ta, která čte dopisy a nahlíží po očku do osudu lidí, si připadá jako smrt. Smrt kmotříčka se také přestrojuje, maskuje se všelijak. Tenkrát, před třemi lety, vzala na sebe podobu Jana Moravy. Praštil na ulici starou paní železnou trubkou od vodovodu do hlavy. Nechtěl stařenu zabít, chtěl jí jenom vzít peníze. Za rohem stála žena, kterou tenkrát miloval, a ta ty peníze chtěla. Vyhrožovala mu, že když je nepřinese, opustí ho. Jak dlouho předtím ležal na pryčně ve vězení a představoval si ženu, kterou bude mít, až se dostane ven. Ta žena byla krásná, elegantní, chytrá a krásně voněla. Byla vášnivá i něžná, dravá i tichá. Snil o kočce, kterou mu bude každý závidět. Měla být vítězstvím, oslavou jeho svobody, znamením nového života.

Vždycky ji znovu překvapovalo, jak banální podoby bere na sebe pokušení a jak mu lidé pořád znovu podléhají. Vězni dělají jednu základní chybu a to je přivede vždycky na stejné místo. Nespojují příčinu s následkem a doufají, že pro každého z nich je připravena jakási zvláštní milost, nějaká, pro jiné skrytá škvíra do ráje.

U soudu Morava na svou obhajobu uvedl, že vždycky trpěl velikou závislostí na ženách. Vysvětlil to jako nedostatek mateřské lásky. Nechal se ovládat ženami a sám o ničem nerozhodoval. Před činem vždycky do něho vstoupila nějaká žena, duch, který si ho podmanil a řídil. Nedokázal být sám a za něčí přítomnost a lásku musel platit.

„Miláčku, očistím Tě svou vlastní čistotou,“ psala paní Eva. „Můj tatínek už se na tebe těší. Vyprávěla jsem mu o Tobě a on se, chudinka, jenom usmíval. Nerozumí už moc tomu, co se děje ve světě. Zdá se mi, že se od nás vzdaluje, zahaluje se do sebe, možná do svých vzpomínek, moc toho nenamluví. Tím spíš bych tu potřebovala už Tebe. Nemám si s kým popovídat, s kým se poradit. Dny ubíhají pomalu a jenom v samé práci. Je to pořád stejné...“

„Má drahá,“ psal uvězněný, „je mi čím dál tím hůř. Nemůžu už skoro nic jíst a zase jsem zhubnul o dvě kila. Až přijdeš na návštěvu, možná mne ani nepoznáš. Pomalu ztrácím naději, že se věc s mou milostí nějak uvede do pohybu. Je příliš málo času na mou záchranu. Cítím, že hynu. Potřeboval bych se dát vyšetřit, potreboval bych léky, možná by mi pomohl pobyt v nemocnici. Na to všechno ale nemám tady naději. Určitě by mi pomohlo teplo domova a domácí kuchyně. Moje naděje možná od té doby, co Tě znám, přemrštěně stoupla. Možná se osud naplňuje...“

Zvedla oči a dívala se špinavým oknem. Proč tu sedí po pracovní době a nejde raději někam ven? Dřív ji trápily osudy lidí a snažila se něco udělat, aby jim pomohla. Teď ji snad víc trápí vlastní bezmoc. Jejich přání jí vstupují nekontrolovatelně do hlavy a nedají se vyhnat. Stává se jejich majetkem a nedokáže se proti nim postavit. Kdyby to tak nebylo, proč by po pracovní době otvírala šuplík, v němž leží hromádka jejich dopisů. Jsou jako jezinky. Zavolají, zaprosí a ona jim otevře.

„Můj milý,“ píše paní Eva, „dnes jsem dělala palačinky s borůvkami. Borůvky jsem v létě nasbírala. Je jich tu v okolních lesích všude plno. Trhám je rukama. Nemám ráda hřebeny, protože tím

se orve borůvčí a zdá se mi, že je to příliš chamtivé. Nač trhat listy, když potřebuji jenom plody. Dám si záležet, abych to udělala lehce. Abych borůvku ani trochu nepomačkala. Tak mám borůvky všechny suché a krásně stříbřitě modré. Doma je pak rozdělím do mikrotenových sáček a uložím do mrazáku. Naučila jsem se nový recept na palačinky, jsou mnohem lepší, než jak jsem je dělala předtím. Když jsem je smažila, myslela jsem na to, jak by Ti chutnaly. Naučím se ještě spoustu nových receptů, než přijdeš, a budu Ti vařit nejlepší věci, které svedu. Všechno je tu pro Tebe připravené. Vím zcela určitě, že do Vánoc tady budeš. Vánoce oslavíme spolu a krásně. Budou to ty nejhezčí Vánoce, které jsme až doposud měli. Do jara se dáš do pořádku a na jaře budeme spolu pracovat na zahradě. Já na to sama nestačím. Musí se ořezat stromy, jsou staré a nenesou už žádné ovoce. Tatínek to už dlouho nemůže dělat, je rád, když vyjde ven o holi a sedne si na lavičku na jarní sluníčko. Těším se na Vánoce, těším se i na jaro. Těším se na nový život. Počítám dny. Ještě že za čtrnáct dní přijedu k Tobě na návštěvu. Už jsem se rozhodla, co Ti upeču, ale neřeknu to, bude to překvapení... Miláčku, jak bych Tě mohla opustit? Myslím na Tebe, kdykoliv se v noci probudím. Zdá se mi o Tobě a probuzená ze snu, který je většinou krásný, hmatám kolem sebe v manželské posteli svých rodičů a hledám Tě. Už abys tu byl. Nemůžu bez Tebe žít...”

Musí se jich zbavit. Dopisů, myšlenek, očekávání, naděje. Nejlepší a nejrychleji bude vysvobozena, když se do toho aktivně vloží. Myslela si bláhově, že když počká, najdou si z netrpělivosti někoho jiného a na něho přenesou svá břemena. Mýlila se. Přidal se k nim pan farář, i on ji trápil svou touhou pomoci bližním.

Zavřela oči. Neobjevila se ani cesta, ani nebe. Ocitla se v návštěvní místnosti jedné z největších věznic v zemi. Byl to veliký sál s nízkým klenutým stropem. Okna jsou vysoko u stropu, takže jimi není vidět nebe. Dovnitř svítí jenom zimní slunce, které opisuje oblouk, nízký, skoro vodorovný se zemí. Na každé straně té místnosti stojí patnáct stolů a stoly jsou pokryty vikslajvantovými ubrusy. U každého několik překlopených židlí. Na ubruse popelník z prázdné konzervy nejlevnější jádrové paštiky.

Z nitra věznice sem v návštěvních dnech přicházejí věžňové vedeni dozorci a z druhé strany, od brány, doprovázejí jiní dozorci návštěvy. Všechno se tu děje pod dohledem a v tichu. Slyší jen šoupání podrážek, šustot šatů a cinkání klíčů. Nikdo nemluví. V dusném, už před návštěvami vydýchaném vzduchu utkvívá těžký pach zahanbenosti a strachu. Znejistělí lidé páchnou. Návštěvy musely projít branou, která se automaticky a neprodyšně zavírá za každým zvláště jako vrata v krematoriu a pak ještě prostorem mezi dvěma katry, z nichž první se zamkne dřív, než se odemkne druhý. Ten krátký pobyt v kleci nikomu z návštěvníků neprospěl. Dozorce přivádí také paní Evu. Je malá, útlá, zabalená do kabátu, který asi podědila po nějaké robustnější ženě anebo si ho na návštěvu věznice půjčila. Má málo výraznou tvář, pleť popelavou. Nosí brýle, pod nimi si namalovala stíny na očích a nabarvila řasy. Na obočí neviděla, má ho tužkou přetažené, každé jiné a příliš silné. Světle hnědé vlasy jsou rozdělené na straně pěšinkou, na konečcích je třepí trvalá. Eva bere do rukou židli, postaví ji, pak několikrát přesune, než se rozhodne, že tato poloha je správná. Sedí tam v kabátě a na kolenou drží velkou černou tašku z koženky. Všechno v ní je narychlo a nedbale znovu zabalené, protože musela projít kontrolou a obsah tašky ukázat. Byla by jídlo a léky přebalila, kdyby se nebála, že ztratí několik minut. Sedí dál, nehý-

be se a hledí na dveře, jimiž přivádějí vězně. Místnost se naplňuje. U každého stolu sedí několik lidí a vedou spolu skoro stejný hovor. O zdraví, o nemoci, o penězích, o jídle. Někdy také o tom, že se někdo narodil a jiný umřel.

Nadporučík Vaněček přivádí Jana Moravu. Paní Eva sklopí oči. Vzpomene si, co všechno psala v dopisech, a teď se za svou touhu a lásku stydí.

Slunce svítí do návštěvní místnosti vodorovně, je nízké, zimní. Proti světlu se rýsuje mohutná postava se širokými rameny. Je to však jen silueta, která mluví. Paní doktorka by potřebovala vidět tvář a oči. Zaostruje, ale cigaretový kouř splývá se světlem tak dokonale, že nevidí nic. Slyší jen tichý přemlouvavý hlas. Zpočátku ho vnímá jako hučení a z hukotu postupně vystupují slova a věty. Postava chvílemi houstne, zhmotňuje se, ale když se paní doktorka přiblíží, opět zřídne do stínu. Nemá obličej.

Jan a Eva tu nejsou jediní, kdo se milují, ale jsou asi jediní, jejichž láska je platonická. Všechno, co spolu kdy měli, bylo v představách. Slova jsou jako kameny a nedostává se jich. Vtírá se představa svobody. Možnost vzít se za ruce a projít všemi katry někam ven, do lesa, na louku anebo do postele. Ta vize je oba vrací do samoty, která je tím větší, čím déle jsou spolu. Oba se co chvíli dívají na hodinky, kontrolují svůj čas s časem ústavním. Společný čas se nesnesitelně naplňuje očekáváním a touhou. Pak se tíhou proboří, někam se propadají. Minuty je oddělují od ostatního světa, proud času je odmítá vzít s sebou. Mají z toho oba závrať.

„Proč jsme se nesetkali předtím?“ řekne paní Eva a tiše se rozpláče. Nos jí zčervená a utírá si ho do pánského kapesníku, který vytáhla z rukávu černé vesty.

„Bud' ráda, že jsme se setkali aspoň teď,“ řekne vězeň a pohladí ji po ruce. Jeho ruka je horká a zpocená jako ruka silného kuřáka.

Kouří tu všichni: vězni, návštěvy i dozorci. Paní Eva je jako omámená, není na kouř zvyklá.

„Moc kouříš,“ řekne.

Morava mávne rukou a zasměje se, čímž odhalí žluté zbytky zubů. To je také jediné, co paní doktorka na okamžik z jeho obličeje zahlédne. Oči nevidí, a tak zase nic neví. Po chvíli ji napadne, že si možná zuby vymyslela.

„Až budu venku, přestanu.“

Paní Eva mu věří.

„Ty mě odnaučíš kouřit. Kvůli tobě udělám všechno, víš.“

Přes ženinu popelavou pleť přejde lehký červánek, upozorní na to, že v těle koluje krev. Pět litrů jako u každého jiného člověka, ale paní Eva vypadá chudokrevná. Potom mluví o Bohu. Utíkají se k němu z rozpaků, když už si řekli všechno o jídle, které žena rozbalila a zase zabalila a předala.

Otevřela oči a nevěděla, jestli to byla představa, nebo sen. Návštěvní místnost v kartouze dobře znala, ale překvapilo ji, jak jasně viděla některé lidi, kteří se tam sešli. Jela pak dolů po schodech v metru a pozorovala lidi, kteří jeli proti ní. Jestlipak uvidím někoho hezkého? Proti ní se posunovali sami vyhořelí lidé, seděli i ve vagonu. Přece je má někdo rád, někdo na ně doma čeká, bojí se o ně, byl by smutný, kdyby nebyli. Oni také někoho milují. Ale víc než lásku vyzařovali zármutek. Smutek tekl jako řeka podzemním tunelem, nezahlédla ani jedno světýlko, které by hlásilo život. Už nikdy nevyjde ven, na louku, do lesa. Popluje dál v tunelu šedou řekou a přidá k zármutku všech cestujících svůj. Kdy se jí lidé naposledy zdáli hezcí? Nepamatovala se.

Ráno přišla do úřadu a zalila ubohé kancelářské květiny. Potom si uvařila kávu a sedla si ke svému psacímu stolu. Chystala se telefonovat, když jí pohled padl na dopis, který tu včera nechala rozložený.

„Vážená paní doktorko,“ psala Eva Nekolová, „obrací se na Vás v nejvyšší nouzi žena, která už ztrácí skoro všechnu naději. Myslela jsem, že do Vánoc bude Jan doma, že na jaře bude pracovat se mnou na zahradě. Mám starého tatínka, který už nemůže nic dělat, a dům potřebuje mužskou ruku. Zaručila bych se za Jana vši svou ctí, podepíšu cokoliv. Rozhodla jsem se, že pro něho udělám všechno. Cítím, že je to nejdůležitější úkol mého života a že jsem se možná proto narodila. Jestliže tento úkol nesplním, budu za to potrestána. Prosím Vás, pomozte. Bojím se, že mi Jan ve vězení umře. Byla jsem za ním v neděli a vypadá špatně. Zhubl o tři kila a nemá chuť k jídlu. Nemohu se dívat na to, jak schází. Jde přece o život člověka a nám všem jde o život každého, i kdyby se provínil jakkoliv. Dozorci se ke mně chovali hrubě. Překvapilo mne to. Myslela jsem si, že od té doby, co se politické poměry v naší zemi změnily, zachází se s vězni lidštěji. Ve věznici se však nezměnilo nic. Chtěla bych Vás zvláště upozornit na dozorce Vaněčka. Je to zlý člověk a zneužívá bezmoci vězňů. Skoro všichni dozorci, kteří byli po revoluci vyhozeni, jsou tam zpátky. Jan odseděl ve starém režimu pět let. Nyní by se mu měla tato léta k jeho současnému trestu připočíst. Byl přece odsouzen podle starých zákonů a soudci, kteří ho soudili, byli nemravní a sloužili zločinnému režimu. Prosím Vás, navštivte věznici a podívejte se, jak to tam vypadá. Budete překvapena...“

Měla by se nejdřív sejít s tou ubohou paní. Ale co jí řekne? Nikdo jí nemůže pomoci, protože Morava odseděl teprve tři roky z dvaceti. Předchozí vězení nelze připočíst, jak si on myslí. Svádí všechno na komunistický režim a tvrdí, že se na předchozí zločin vztahovala amnestie. Poslední násilná krádež neměla s politickým systémem nic společného. Měla jí to říct hned na začátku. Nechala

to dojít až tak daleko, že se sama cítí vinna. Ten pocit prožívala vždycky, když byla ve věznici na kontrole. Cítila se provinile, protože neměla s vězni stejnou startovací čáru. Teď ale musí paní Nekolové říct, jak se věci mají. Ptala se sama sebe, jestli dokáže být tak nemilosrdná. Najde v sobě sílu vzít někomu to, co dává jeho životu smysl? Ta žena volá o pomoc zařikáváním. Hledá moc, která by byla podle jejího mínění spravedlivá. Milá paní Evo, nic takového na světě není. Není tu síla, která by mohla splnit naše přání, i kdybychom si nepřáli nic než záchranu života jiného člověka.

„Vážená paní Nekolová,“ napsala na malou kartičku, „obávám se, že vám nemohu pomoci do té míry, jak si přejete. Kdybyste měla chuť si se mnou pohovořit, jsem vám k dispozici v návštěvních hodinách každou středu...“

Ve středu přišla a byla jiná, než si představovala. Ty dvě postavy do sebe nezapadaly. Přesto zůstával tamten obraz jasný, jako by se jí zdál živý sen. Hranatá postava vypadala odolně. Ruce držela paní Eva od těla a zdály se být krátké v poměru k ostatním částem. Tvář měla jako jablko, které někdo předčasně utrhl. Zralost buď nikdy nepoznala, anebo z ní vyprchala. V celém jejím vzezření byla vyčítavá zatrpkllost. Trvalo dlouho, než se jí podařilo sundat si kabát, a pak chvíli zápasila s kabelou. Přendávala ji pořád z ruky do ruky. Když konečně vzhlédla, oči se rozmlžily a mžikaly. Dlouho hledala v tašce kapesník, a když ho našla, pěkně vyžehlený, otřela si oči. Byly to krásné, teplé, modré oči. Když se dívala ze strany, objevila se v nich zelená mlha. Takovou barvu mají sklíčka ze zelených láhví, které mořský písek obrousí. Mohly to být oči proroka, média anebo ženy, která oddaně miluje a věří. Oči až příliš živé v umrtveném těle.

Paní Eva byla oblečená v šedé sukni a pruhovaném svetru, kolem krku si omotala bezbarvý šátek. Na nohou měla pořádné boty, jaké si obouvají venkované, když jedou do města. Chudák, musela ráno brzo vstávat, možná ani nespala. Když mluvila o Janovi, kostnatost mizela, její tělo se zaoblilo do měkkého, vlhkého očekávání. Po suché bílé tváři se co chvíli rozléval ruměnec jako lehké vynoření a rozplynutí červánku na čistém večerním nebi. Brada změkla a znatelně se třásla. Mluvila tichým, mírným hlasem. Paní doktorce se zdálo, že se sama scvrkává, zatímco venkovanka roste, jarně bobtná svou šťastnou láskou. Líčila teď trochu pomateně budoucí Vánoce. Snad je vždycky těšení na Ježíška lepší, než když Ježíšek přijde. Poznávala, že nemůže udělat nic víc, než že tu ženu vyslechne. Kdyby jí řekla pravdu, ublížila by jí. A proč by měla hodné paní udělat něco zlého? Co je vlastně v našich citech pravda? Může být vražedným nástrojem, a ti, kdo jsou nositeli pravdy za všech okolností, jsou možná neprojevení vrazi. Lidé je v žádném případě nemají rádi. Nemohou mít rádi ani politiky, kteří jim říkají, že všechno, co udělali, bylo špatně. Že mizerii si způsobili sami svou leností a zbabělostí. Takový politik, bohužel, neobstojí, protože lidé celou pravdu neunesou. Zvolí si někoho, kdo jim říká příjemnější věci. A možná politik ani nemůže říct lidem celou hroznou pravdu, protože by se vylekali. Naděje na přežití je v jisté chvíli důležitější. Rozpor mezi pravdou, která očisťuje, a tou, která ničí. A k tomu jistota, že lhát se nemá, to ji trápilo celý život.

Seděla naproti paní Evě a připadala si, jako když tenkrát, už je to dávno, chtěla své dcerce vzít dudlíka. Nechtěla být strůjcem její bolesti, a tak to svedla na vránu. Jak se styděla, když potom holčička měsíce ukazovala tenkým ukazováčkem na vrány a vyčítavě volala: „Důda!“

„Myslíte, že by mohl dostat milost?“ osmělila se paní Eva, když se přes všechny kopce citů a řeky slibů dohrabala skoro bez dechu k záblesku skutečnosti. Skutečnost byla jako první blesk bouřky, která přichází bez zahřmění.

„Snad někdy dostane,“ připustila právnička neochotně a dívala se jinam. „Ale vy se ho nebojíte? Nemáte strach, že by vám mohl ublížit?“

Eva se vynořila ze své nevinности, jako se ryba vynořuje z moře, aby se usmála nad hloupostí suchozemců.

„Ublížit někomu, kdo mu chce všechno dát? Kdo ho chce zachránit?“ Vyrazila ze sebe náznak pohrdavého smíchu, ale vzápětí se odmlčela. Dívala se do země a jejích rtů se zmocnil tik. Cukal celou tváří doleva. Nos jí zčervenal. Plochá hrud' se mocně zvedala a propadala.

„Bude mi vděčný až do smrti.“

Naslouchající ženu napadlo, že poslední větu vyslovila s jakousi vypočítavostí a že to je právě ten drátek, který se zapálí na konci rozbušky. Zastyděla se. Snad chce paní Eva opravdu všechno dát a nic za to nechce. Je opravdu čistá, nevinná a dobrá. A to, co jí přisuzují, je moje vlastní špatnost.

Ujistila paní Evu, že jejímu milému se dostane lékařské péče a všech léků, které by mu mohly pomoci. Jediné, co jí nemohla slíbit, byl domov. Ale i ten jí, vlastně jemu, slíbila. Jednou.

Když paní Eva odešla, mnula si doktorka práv prsty obličej, aby ho oživila. Také si masírovala pokožku pod vlasy a nakonec si promnula ušní lalůčky. Její první myšlenka byla, že na zločincích je něco krásného. Jejich přitažlivost tkví v jejich nedosažitelnosti, ale i v tom, že trpí víc než my, že mají právo být nešťastní. Paní Eva mluvila o smrti. Umřela by pro někoho, kdo zabil, modlí se za vraha. Právnička se otázala sama sebe, jestli by se ještě mohla

zamilovat. Položila dlaně na stůl a přejížděla bříšky prstů po ohlazené desce. Dřevo mělo teplotu mužského těla. Měla pod prsty kůži někoho milého a blízkého, kdo už není. Rozplakala se.

* * *

Nadporučík Vaněček zaklepal na celu, kde hrál důstojný pán každý čtvrtek s vězni žolíky. Několik měsíců už jich nepřicházelo tolik jako na začátku, ale farář si čtvrtky ve věznici nedal vzít. Seděl v jedné z cel, hrál karty a byl k dispozici. Kdykoliv by přišel některý z vězňů, hru by přerušil a věnoval by se mu. Nikdo ale nepřicházel. Až dneska nadporučík.

Páter k němu otočil hlavu a usmíval se ostýchavě a vlídně jako vždycky.

„Vítám vás. Už jsem myslel, že jde za mnou nějaký potrestaný. To by bylo ale překvapení.“

„Potřebuju s vámi nutně mluvit,“ řekl nadporučík, uchopil oběma rukama řemen a natřásl si kalhoty. Na hřbetech rukou měl jemné, světlé osrstění.

„Jsem k dispozici.“

„Musím s vámi mluvit o samotě.“

„Dovolíte, abychom dohráli partičku?“ zasmál se farář zas tak bezstarostně.

„Musím s vámi mluvit co nejdřív,“ řekl nadporučík temně. Nemohl asi své trumfy ani na chvíli odložit. Čtvrtek si zatrhl v kalendáři zelenou tužkou. Zelená je barva naděje. Doufal, že se možná zbaví kněze a tím i všech novot, které jeho návštěvy ve věznici provázejí.

„Pánové,“ řekl osmělen, „lituji, ale musíme hru přerušit.“

Vězňové si netroufali odporovat a nadporučík pocítil na tváři horký závan hněvu. Jeho naděje, že ve vězení bude zase pořádek, tím jenom stoupla.

„Copak mi nesete?“ zeptal se kněz, když osaměli. „Doufám, že něco veselého, potěšitelného.“

Nadporučík prudce zavrtěl hlavou a zafuněl. Brada se nafoukla, zčervenala a začala se lesknout. Kněz to pozoroval a pomyslel si, že nadporučík je typ na infarkt. Nepřál mu to, přál si, aby všechny bytosti byly šťastné.

„Chtěl bych vám sdělit, že nejsou takoví, jak si myslíte. Jste na omylu. Totálně, rozumíte?“

„Ale kdo?“

Vaněček těžce dosedl na židli a vrtěl sebou. Nemohl najít správnou polohu a byl nespokojený s tím, jak začal. Měl to vymyšlené úplně jinak a líp.

„Ti, co předstírají víru a chodí v neděli na mši.“

„Moje ovečky,“ zasmál se kněz. „Navrácení synové, ty myslíte?“

Nadporučík byl velmi vážný. Před několika dny odhalil spiknutí. Právě mezi těmi, kdo věří v Boha. Vyměňovali si mezi sebou při mších prášky a hlavním dodavatelem a organizátorem je Morava. Komplic je jeho přítelkyně Nekolová. Věděl od začátku, že kněze podvádějí, ale nechtěl mu brát naději.

„Jak to víte?“ zeptal se kněz a zbledl. Nadporučík si uvědomil, že ho má v hrsti. Drží ho za krk, velebníčka, a kdyby se kroutil, jak chtěl, nepomůže si. Zahlédl v jeho očích bolest, tím líp.

„To si nechám pro sebe. Služební tajemství.“

„Nevěřím tomu.“

„Mám svědky a důkazy.“

Kněz sepal pod stolem ruce a přemýšlel. Je možné, že mu lhali? Že ošidili Pána Boha? Nebylo mu ani tak líto sebe, jako Jeho. On byl jenom prostředníkem. Strávil s Moravou tolik času, vložil do něho všechnu svou naději a lásku. Stále znovu obnovovanou milostivou důvěru Pána Boha v lidstvo. Kdyby lidem vždycky znovu neuvěřil, musel by je smést z povrchu zemského jako něco, co se mu nepovedlo. Kněz snad vkládal do Moravy svou naději v přežití lidstva. Příčiny už byly zasety a nyní se dostavují následky, sledoval to s úzkostí v televizním zpravodajství. Jenom Bůh může lidstvo zachránit, bude-li ještě chtít. Jen v jeho slitovnosti kotví naděje na spásu, v jeho nezměrné lásce.

„Morava má zákaz chodit na bohoslužby.“

Knězova hlava se pomalu propadala mezi ramena, jeho záda se pod velikou tíhou kříže nahrabila. Via dolorosa. Ještě jednou se pokusil napřímít.

„To mu nemůžete zakázat.“

„Jak to, že nemůžu. Musíme přece zabránit trestné činnosti. Od toho jsme tady. Jinak bychom mohli jít klidně domů a lehnout si na gauč.“

„A mojí povinností zas je hlásat slovo Boží tomu, kdo chce poslouchat. Nemůžete přece trestat někoho, kdo hřeší, tím, že mu vezmete možnost, aby se polepšil. Od toho tady, pane nadporučíku, snad nejste?“

„To jsou mi novoty,“ řekl Vaněček a zapálil si. Brada se mu znovu nafoukla a zčervenala. Rozkašlal se. Krk měl barvu krocaního volete. Kdybych takhle kouřil, říkal si kněz, byl bych už dávno mrtvý. Ten člověk má železné zdraví. Možná je proto tak zdravý, že nic necítí a o ničem nepochybuje.

„Zkusil jsem to s ním také. A brzo jsem poznal, že po dobrém to nejde. Je to lhář a chytrý k tomu. Chtěl získat výhody tím, že se

bude modlit. To nebyla habadůra na Boha, ale na nás, rozumíte? Myslel, že mu na to naletíme, že jsme tak hloupí. Ale tohle my umíme, máme je za ta léta přečtené.“

Farář pocítil význam plurálu. Je sám proti všem. Panoval tu určitý pořádek a on porušil pravidla. Jeho povinností je dál bojovat. Jinak se všechno vrátí tam, kde to bylo dřív. Zvítězí svévole, nedaře, nenávist, pohodlnost. Nadporučík to bude mít zase lehké.

„Říkáte, že máte důkazy. Můžete mne tedy přesvědčit o tom, že je pravda to, co tvrdíte.“

„Co je to pravda?“ rozkatil se nadporučík. „Nejsme tady od toho, abychom filozofovali, pane faráři. Jsme tu jako vychovatelé. Jako vážní lidé.“

„Zlo je vždycky nápadnější než dobro. A já vám těžko mohu dokázat, že je někdo lepší, než se vám zdá.“

„Odebral jsem sám při osobní prohlídce Moravovi prášky. Musel jsem ho svléct donaha. Paní Nekolové je vzali kolegové při návštěvě. Šli najisto, měli jsme hlášku. Morava shromáždil větší množství peněz. Když jsme je u něj našli, hájil se, že si šetřil na začátek života na svobodě. To jste mu namluvil vy. Takové nesmysly! Víte přece, že nemůže dostat amnestii a že se ven nedostane. Nebo to nevíte? V případě, že to nevíte, proč se do toho pletete? Co tady vůbec chcete, člověče?“

Co tady chtěl? Nedokázal si v té chvíli odpovědět. Jeho zklamání bylo příliš velké a bolelo.

„Pěstoval jste v něm falešnou naději. Vyrostla natolik, že se stala nebezpečnou pro něho i okolí. Dokonce i pro nás.“

„Opravdu věří v Boha. Možná svým nedokonalým způsobem. Je mnoho cest, ale cíl je jen jeden.“

„Jak to víte? Nemáte žádný důkaz. Chcete moje důkazy a máte je. Kde jsou ty vaše? Já vám mám akorát věřit.“

„Duše se nedá vyfotografovat,“ připustil kněz a pocítil hořkost. „Víra tvá tě uzdraví, pravil Pán.“

„Víra je vaše, ne moje. Já vidím podvod, lež. Vězeň chce odtud. K tomu, aby se mu to podařilo, zneužije všeho. Koho si myslíte, že tu máme? Zločince, rozumíte. Myslíte si, že by je zavřeli, kdyby byli v pořádku? Já jim na začátku taky věřil. Byl jsem naivní jako vy, plný dobré vůle. Pak mne ale několikrát pořádně vypekli a od té doby jsem tvrdý.“

„Každý člověk má v sobě něco dobrého,“ řekl kněz, „ale vy to popíráte. Považujete vězně za své nepřátele, nehledáte v nich to dobré, co byste mohli a měli pěstovat. Zlo i dobro je v nás všech promícháno a jde o to podporovat to dobré. O to jsem se snažil.“

„A špatně to dopadlo. Tady jsme u toho. Vy jste sem přišel v lednu, po revoluci, a nebyl jste zvyklý. Slzy, pokání, modlení, dobré skutky. To je divadýlko. Oni to umějí, ale my to také umíme. Na vás to působí, protože nemáte zkušenost. A taky to tak chcete. Chcete sem přicházet jako spasitel.“

„Jak jste se o tom spiknutí dozvěděl?“

Nadporučík cítil, že má kněze na háku, a chystal se ho dotlouct.

„Mám svou síť. Tady bez bonzáků nemůžete existovat. Každou informaci si musíte ověřovat z několika stran. Potom teprve můžete něco dělat, když jste informován. Když víte, co je pravda.“

„To je hrozné,“ řekl kněz. „Odpudivé. Přece nemůžeme přistoupit na to, že zrada je výchozí postavení. Z negativní kvality nemůže vyrůst nic pozitivního.“

„Tady už jo,“ řekl nadporučík, „když to laskavě necháte na nás. Přišel jste teprve nedávno. A váš vliv se zatím projevuje pouze negativně.“

Začínají zvedat hlavy, pomyslel si pan farář. Napřed se báli, co s nimi bude, tak mne sem nechali chodit. Mohli mé návštěvy lehce

použít jako důkaz pro svou otevřenost, pro svou ochotu přizpůsobit se a spolupracovat s novým režimem. Teď zjistili, že je mocní nechají být. Že metody jsou sametové, nevšední. Chtějí se mne zbavit, abych jim nic nepřipomínal. Možná připravili celou aféru s prášky sami a Morava a Nekolová jsou nevinní. Mohli je klidně zneužít. Ano, je to spiknutí proti novým pořádkům. Jak mne asi nenávidí.

„Chcete mne odtud dostat,“ řekl nahlas, „ale to se vám nepodaří. Já tak rychle z boje neodcházím. Nejsem žádný strašpytel. Budu si na vás na ministerstvu stěžovat.“

Nadporučík se nadechl, až uniforma zapraskala. Ušklíbl se.

„Možná tady zůstanete,“ připustil. „Ale vaše mise stejně skončí špatně. Když se Morava nakonec dostane ven, zabije nějakou ženskou a bude to na vás. Já bych si to, být vámi, na svědomí nebral.“

„Mojí povinností je věřit lidem. Ježíš Kristus také lidem věřil a odpouštěl jim.“

„Vy jim musíte věřit, jinak byste nemohl existovat. Nemusel byste žít v celibátu, ani se obětovat, ani se furt modlit.“

„Mohl bych se urazit, ale neudělám to. Odpouštím vám a budu se modlit i za vás. Mohl bych vám říct, že vy zas nemůžete uvěřit v dobro, protože jinak byste nemohl takhle žít. Život by se pro vás v mnohém zkomplikoval. Takhle to máte jednoduché.“

„Vrah někoho zabil, nebo ne? Takže zlo objektivně existuje a máme na to důkazy. Copak mi chcete tvrdit, že i to je náš výmysl?“

„Dobro je také dokazatelné, jenže lidé tyhle důkazy, bohužel, nesbírají. Dobro je něco samozřejmého. Když je to dobré, je to v pořádku. Lidé si už odvykli uvědomovat si, že se mají dobře. Považují to za samozřejmost. Dřív se před jídlem modlili a po jídle

děkovali. Byli vděční za zdraví, za déšť, za každý den. Ted' vyžadují jen pořád víc, než mají.“

Nadporučík chtěl už debatu ukončit. Zlobil se na sebe, že ji vůbec začal. S člověkem, který je posedlý nějakým posláním, se diskutovat nedá. Tomu se musí dávat rozkazy. Tady má moc Vaněček. Kněz je přivandrovalec a reformátor.

„Potrestaný Morava už na mši nepůjde,“ řekl a znělo to jako vojenský rozkaz, proti němuž není odvolání.

„Prosím vás,“ záupěl kněz, „to nesmíte udělat. Uvrhnete ho do beznaděje, do pekla. A vezmete všechnu naději i ubohé a nevinné paní Nekolové.“

„To je všechno vaše vina, ne moje. Dám mu tedy dištanc na šest měsíců. Uvidíme, jak se bude chovat. Souhlasíte?“

„Nesouhlasím, ale co mohu dělat.“ Kněz složil své velké pracovitě ruce do klína. Jeho ruce se musely pořád přizpůsobovat tvaru náradí, s nímž pracovaly. Na zahradě, v lese. Opravoval s několika domorodci kapličky a boží muka v okolí, ruce měl rozežrané od vápna a od cementu. Vaněček se považoval za vítěze a chystal se odejít. Poodešel ke dveřím, ale pak si to rozmyslel a zase se vrátil.

„S vámi je to těžké,“ řekl smířlivě. „Vy totiž vytrhujete věci ze souvislostí. Abyste si uchoval svou iluzi, musíte předělávat svět.“

„To je moje soukromá věc. Tady máte moc vy a také zodpovědnost. Uvidíme, kdo z nás nakonec vyhraje. Já mám mocného spojence tam nahoře a vy máte jen sama sebe. Mohl byste laskavě zařídit, abych mohl mluvit s Moravou?“

„Může za vámi přijít ve čtvrtek, až tu budete zase hrát žolíky.“

Nadporučík hlučně odcházel. Z chodby bylo slyšet, jak podpatky jeho služebních bot sekají do dlaždic. Chodili tam netrpělivě

knězovi spoluhráči a kouřili. Chodba byla plná štiplavého dýmu z laciných cigaret.

„Promiňte, pánové,“ řekl kněz, „dneska už nemohu hrát. Musím domů, někdo tam na mne čeká.“

Oblékl si tmavý dlouhý kabát a na hlavu natáhl kulicha. Kněžský kolárek do věznice nenosil, jen černý svetr těsně okolo krku. Odcházel krokem starce. Dlouhá chodba mu připadala jako vývěva, která odsává zbytek jeho síly. V takových chvílích mu vždycky vytanuly na mysli hroby v poušti. Dnes a zítra se postí, aby se pročistil. Teprve po půstu zaujme ke svému poslání ve věznici nějaké stanovisko. Bylo mu tím hůř, čím víc si uvědomoval, že zoufalství je něco, co nemá nikdy pocítit. Že je to hřích.

Hroby v poušti zaváté pískem. Odkud to má? V nějakém filmu viděl hrob misionáře Foucaulda a hroby jeho spolupracovníků. Místa věčného odpočinku řádových sester měkce kopírují tvar jejich těl. Na hřbitově uprostřed alžírské Sahary stál za rozvalenou zdí křesťanský kostel, do poloviny zavátý. Dávno k němu nesměřovaly žádné stopy, dávno nikdo nebyl uvnitř. Nežil tu už nikdo, kdo by o to stál. Stěny kostela osmirkovaly písečné bouře na holou cihlu. Nad hroby se tyčily zdivočelé palmy, aspoň deset let je nikdo neošetřil, neulámал uschlé větve. Vítr je orval z jedné strany. Nikdo ty palmy nemá rád, nikomu nepatří. Kus křesťanské země v poušti už také není ničí, nežijí tu už žádní křesťané.

Foucauld zemřel dřív, než zhynulo na Sahaře křesťanství, jaké štěstí pro něho. Jak by se asi vyrovnával se svou porážkou? S marností své oběti?

Kněz nastoupil před věznicí do auta a zaplavila ho sebelítost. Byl opět nula, nikdo. Písku je jedno, co přikrývá. Na Šumavě rozjezdili vojáci v tancích hřbitovy a kostely. A nic se jim nestalo. Sebelítost přerůstala v lítost nad osudem lidstva a světa. Civiliza-

ce, v níž žijeme, netrestá své ničitele. Nechala si vzít hodnoty, na nichž stála, dala si podtrhnout stoličku. Kněz se přesvědčil o tom, že církevní otcové nejsou vždycky charakterní. Se změnou režimu našli do církve a do řádů nekvalitní lidé. Papež vystoupil proti potratům v době, kdy srbsí vojáci znásilňovali muslimské ženy. Dělal jim děti, aby navždy zničili nejen je, ale i jejich muže a ještě nenarozené děti. Narození pak znamená smrt, mateřská láska je utrpení a trest. Je to dábelská likvidace Panny Marie, milosrdenství a lásky. Něco, nač nepřišli ani nacisté. Éra křesťanství končí, obával se, a nemohl zatím objevit nic jiného, lepšího.

„Pane,“ modlil se doma, „nezasloužím si, abys ke mně přišel, ale řekni jen slovo, a má duše bude uzdravena.“

* * *

V sobotu, o návštěvním dnu, očekával pan farář návštěvu paní Evy. Až zjistí, že nesmí za Moravu, půjde určitě za ním. A opravdu. Přepadla ho v časném odpolední v jeho skromné farské kuchyni. Posadila se ke stolu a položila dlaně na vikslajvantový ubrus. Co chvíli přejížděla po lesklé ploše oběma rukama, nahmatávala drobky, které tam nebyly. Upracované, neklidné ruce venkovské ženy. Tenké vlasy, na konečcích přepálené od trvalé, měla nad čelem zapnuté sponkou. V modrých očích, které chvílemi zelenaly do sklíček ohlazených mořem, viděl kněz čerstvé střepy veliké bolesti. Vypadala jako malá, dospělými podvedená vrásčitá holčička.

„Paní Nekolová,“ řekl mírně, „zapomeňte, prosím vás, na pana Moravu, není to partner pro vás. Chci vám jen říci, že není takový, jak si ho představujete. Považuji za svou povinnost sdělit vám pravdu.“

Úlekem zbledla, její suchá tvář ještě víc okorala. Rty měla úplně bezbarvé.

„Beru na sebe všechnu vinu,“ řekl s pokorou kněz. Brada mu ztvrdla bolestí a oči zmlžnatěly. „Dal jsem mu vaši adresu, když jste o to tenkrát prosila. Byl to omyl. Odpusťte mi to, prosím vás. Jsem z toho tak nešťastný.“

Dlouho mlčela. Viděl, jak v ní zápasí iluze se skutečností.

„Já ho mám ráda,“ vypravila ze sebe. „To je pravda a žádná jiná není. Chcete mi ho vzít. Ale když je tak zlý, proč jste mi dával ten dopis?“

„Zmýlil jsem se. Byla to moje chyba.“

„Chcete, abych byla zase sama a tak nešťastná jako dřív.“

„Vy přece věříte v Boha.“

„Věřím. Když se mi zrovna nic strašného neděje, je to dostačující. Ale když mne někdo opustí, zradí a zůstanu zase sama, je to slabé. Bůh to přece vidí a nic pro mne neudělá.“

„Nemůžete od něho žádat, co chcete vy. Má s vámi třeba jiné úmysly. Kdybychom věděli, jaký nám svěřil úkol, ještě bychom mu to zkazili.“

Mluvil a mluvil, ale cítil, že déšť slov neprosákne skrz tvrdou kůži skutečnosti. Musí té paní pomoci z iluze, kterou pomáhal stvořit. Její obličej dostával teď od krku opět tělovou barvu. Všiml si struktury vrásek a věděl, že se narodila, aby byla nešťastná. Zababčelost se u některých žen vytvoří za několik hořkých dní.

„Uklidněte se, milá paní Nekolová, všechno bude zas dobré.“

Zhluboka se nadechla a její úlek se začal zvolna proměňovat v hněv. Čekal pláč, zoufalství, výčitky, ale na útok připraven nebyl.

„Tak vy taky, pane faráři,“ křičela chraplavým hlasem. „Že se nestydíte. Spikli se proti němu a vy jste se k nim přidal, abyste

se zachránil. Aby vás odtamtud nevyhodili. Zradil jste hodného člověka, abyste zachránil svůj úřad!“

„Způsobila jste to sama. Neměla jste mu nosit prášky. Nechtěl jsem se původně o tom zmiňovat, ale teď vidím, že vám to, bohužel, musím připomenout.“

Bylo mu jí líto, ale co měl dělat? Menším zlem zabrání většímu. Té ženě nejde o štěstí, o lásku, jde jí o život. Položil ruku na hřbet její ruky a nesměle ji pohladil. Její ruka byla studená a vlhká. Chopila se jeho teplé ruky a drtila ji krátkými kolíkovitými prsty. Zarývala mu nehty do kůže. Pak si uvědomila, s kým mluví, a jeho ruku pustila.

„Tak vy taky, pane faráři,“ opakovala se zavilou neústupností. „Já mu přece žádné prášky nenosila.“

„Mají důkazy, našli je u vás.“

Mávla rukou.

„Přece víte, jak komunisti inscenovali procesy. To jsou pořád ti samí. Místo, aby je vyházeli, nechali je tam. Vyhodili jen ty, co mučili lidi. Co někoho zabili a byli větší vrazi než ti, které měli za úkol převychovat. Copak vy nevíte, co dokážou s člověkem udělat? Byl jste moje naděje. Spoléhala jsem se, že Janovi pomůžete. A místo toho jste se dal k nim. Zradil jste mne a zradíte kdykoliv kohokoliv, jako apoštolové zradili Ježíše.“

„To je podivné srovnání,“ ohradil se kněz.

„Myslela jsem, že poznáte dobrého člověka.“

„Já si to také myslel,“ připustil, „ale pan Morava není dobrý člověk.“

„Jak to můžete vědět? Copak nevíte, co všechno oni způsobili a čeho jsou schopni? Vy jste jim to prominul. Ale co je horší, připojil jste se k nim. Je to pro vás pohodlné.“

„Vždycky jsem bojoval proti bezpráví. Dělal jsem za totalitního režimu věci, za které lidi chodili sedět. Podepsal jsem Chartu 77

a ztratil jsem souhlas. Přišel jsem do věznice hned v lednu, jak jen to bylo možné. Z vlastní vůle a nemám z toho žádný prospěch. Dokonce za to nejsem ani placen a zanedbávám své věrné farníky.“

Mlčeli teď oba. Proč jsem tam chodil, ptal se farář sama sebe. Co mne to napadlo jít mezi vrahy? A ještě se účastnit té dáblské hry s dopisy. Jsem hlupák, nenapravitelný hlupák. Teď ale nejde o mne, ale o tu ubohou ženu. Nebyl by se v tak hubeném těle nadál tak veliké síly. Zuřivost v jedné chvíli přemohla ostych venkovanky, ale teď, když našla jiného nepřítele, přestal se bát, že ho fyzicky napadne. Zůstala u slov, pak se odmlčela a utírala si oči velikým vyžehleným kapesníkem. Důstojný pán se ještě jednou pokusil prodrat se trním iluzí a vyvléct ji na holou pláň skutečnosti.

„Paní Nekolová, je mi to líto. Ale musím vám připomenout, že pan Morava je násilný vrah a byl po právu odsouzen.“

Zvedla tvář zarudlou pláčem. Bleděmodré oči ještě tonuly v slzách.

„Pracuje na sobě. Vy tu proměnu nechcete vidět, protože ho nemáte rád. Chtěl jste, aby byl takový, jakého si ho přejete vy. A když takový není, neumíte mu odpustit. Zrazujete všechny ty ubožáky. A nemáte s nimi žádnou trpělivost. Víte, co to dá práce nějaké mamince vychovat dítě? A což teprve ho převychovat. A vy jste si myslel, že to bude hned. A že budete slavný.“

Přestala plakat. Dívala se na něho a v rukou mačkala kapesník. Kdyby měla v ruce kámen, kapala by z něho voda. Pot skal tomu říkají.

„Taky se těžko smíruji s tím, že není takový, jak jsem si myslel.“

„Copak nevíte, co chudinka zkusil? Nevíte, že se o něho nikdo nestaral, že ho nikdy nikdo neměl rád? On nechtěl tu paní zabít.“

Byl k tomu donucený tou ženskou. Myslela jsem, že ho máte rád a že vám může věřit. Že má aspoň mne a vás. Teď vidím, že jsem se mýlila. Má jenom mne. I kdybyste o něm říkal ty nejstrašnější věci, neuvěřím vám. Marně se snažíte mne přesvědčit. Nejsem jako vy a neopustím ho, i kdybych sama měla zemřít.“

„Mohl by vás i zabít.“

„Bez něho pro mne život stejně nemá smysl. Svůj život jsem spojila s ním. A chtěla bych s ním ležet v jednom hrobě.“

Začala znovu plakat. Tentokrát ze sebe vyrážela zvuky, které zněly jako zvířecí kňučení. Opět v něm rostl pocit marnosti. Jaký má smysl náš pobyt na světě, když nemůžeme jeden druhému pomoci, ačkoliv si to z celého srdce přejeme.

„Paní Nekolová,“ řekl. „Uklidněte se, já nejsem váš nepřítel. Chtěl jsem vám říct jenom pravdu.“

„Chtěl jste mne zničit. Ale to se vám nepodaří. Už vás nechci nikdy vidět. Zapomenu, že jsem vás kdy potkala. Podařilo se mi zapomenout na jiné muže a zapomenu i na vás.“

Vždycky ho překvapovalo, co s lidmi dokázal udělat sex, ale tady to nebylo nač svést. Viděli se párkrát v návštěvní místnosti za přítomnosti tolika lidí. Chtěli se vzít, protože tím vznikne nárok na návštěvu o samotě a manželství se naplní. Pozoroval, jak se zlobí. Byla vlastně docela hezká.

„Varoval jsem vás,“ řekl s lítostí.

„Já umím zapomenout,“ řekla pomstychtivě. „Pokusím se nemyslet na vás, protože bych na vás musela myslet s nenávistí. A my křesťané nemáme nenávidět tak, jako nenávidíte vy. Neznáte lásku mezi mužem a ženou a nepřejete nám ji.“

Bože můj, zaúpěl v duchu kněz, neopouštěj mne aspoň ty.

„Varoval jsem vás před ním,“ opakoval nahlas, „a varuji vás i před vámi a vašimi představami. Přemýšlejte o tom, prosím vás.“

„Jste ještě horší než oni,“ rozzuřila se žena. „Nedávají mu prášky, zkazili operaci. Zabíjejí tělo. Vy chcete zabít jeho duši. Vzít jí naději na spásu.“

Čím větší byl její hněv, tím větší byla jeho lítost. Proč raději nepracuje v lese? Přišel sem konat dobro, ale rozsévá zlo. Kdyby ho byl nadporučík hned v lednu vyhodil, bylo by to bývalo pro všechny lepší. Neměl sílu, aby vytáhl poslední kartu, v téhle hře nemohl a nesměl nikdo vyhrát. V průběhu rozhovoru byl v pokušení několikrát vykřiknout: ale on se přiznal. Přiznal se mi, že je vrah a také že pašoval a prodával prášky. Slova mu nepřešla přes rty. Začal se v duchu znovu modlit.

Eva Nekolová se zvedla, popadla kabát a rychle si ho oblékla.

„Už půjdu. Promiňte, že jsem vás obtěžovala. Měla jsem si to uvědomit dřív. Ale jsem přece jenom žena. Už vám nebudu psát. Nikdy už o mně neuslyšíte.“

„Je mi to líto. A kdybyste si to jednou rozmyslela a potřebovala moji pomoc, víte, kde mne najdete.“

„Já se nikdy nevracím,“ řekla tvrdě. „K nikomu, kdo mne jednou zklamal. To bych radši umřela.“

Nepodala mu ruku. Odešla bez pozdravu a nikdy už ji neviděl.

* * *

„Vážená paní,“ psal kněz, „před devíti měsíci jsem se u Vás přimlouval za Jana Moravu a cítím povinnost Vám oznámit, že se věci změnily. V Janovi jsem se těžce zklamal. Nechci Vás obtěžovat svými soukromými pocity, budu stručný. Potrestaný Morava předstíral svou víru v Boha, chtěl ji vyměnit za svou svobodu. Všechno mu bylo dobré, aby se dostal z vězení. Přál jsem si uvěřit

mu, stejně jako jiným vězňům. Musím se přiznat, že už nejsem tak důvěřivý, jako jsem býval. Zklamal jsem se i v paní Evě Nekolové. Dozorce ji přistihl, jak pašuje do vězení fenmetraziny, které potom Jan prodával. Přistižená tvrdila, že nevěděla, o jaké prášky se jedná, a chtěla svému milému pomoci...”

Ti tři jí nedali pokoj. Dopisy byly jejich drogou a zaříkáváním, a paní doktorka práv, které je posílali, vyrůstala do monstra, které si svou naději vykrmovali. Pozorovala svou vlastní neskladnost a nabubřelost. Stávala se někým, kdo má přinést spásu, a nemohla to ovlivnit. Všechno, co bylo v nich nejsilnější, upínalo se teď k ní a táhlo ji dolů do vlastních temnot. Proč jim hned na začátku nenapsala jednomu po druhém, že jim nemůže pomoci? Mohla jim poslat dopisy, plné úředního zájmu, který by ji k ničemu nezavazoval a nic jim nesliboval. Musí okamžitě něco udělat, aby to ukončila, aby se jich zbavila. Zase se jí zdálo o Moravovi. Měl svalnaté urostlé tělo a velké teplé ruce. Jeho tvář zase neviděla. Slyšela jeho hlas a jeho přítomnost jí byla příjemná.

Kdo to je, ptala se sama sebe, když se probudila. Musí být silný, jinak by nemohl očarovat kněze. Musí mít charisma a sex-appeal. V jejích představách měl jednu světlé vlasy a vousy jako Viking a podruhé byl černý a mrštný jako Sicilan.

Jeho dopisy byly tak krásné a dojemné. Lekla se svých myšlenek. Její povinností je rozumně uvažovat a nepodléhat citům. Co se to děje, že se najednou do případu osobně vkládá? Musí okamžitě ukončit tu hru. Nemá už sílu nést jejich neštěstí.

Písemně se ohlásila ve věznici. Za týden potom prošla pastí mezi dvěma katry. Vyzvedl si ji nadporučík Vaněček. Pochodoval pak před ní dlouhou chodbou, která byla jako vývěva. Vysávala z lidí sílu. Jeho krok byl jistý a vyrovnaný, vojenský marš. Její krok

byl ve srovnání s jeho neporovnatelně ledabylý a nejistý. Odmykal zámky, otvíral mříže a zase je zavíral a zamykal. Dveře tu nemají kliky jako na uzavřeném oddělení v blázinci. Dívala se na Vaněčka z profilu. Byl to statný, urostlý člověk, na první pohled zdravý. Vlevo byla teď kuchyně, míjeli ji a pach guláše na chvíli zahnal charakteristický pach vězení. Smrad těl, potu, starých matrací a dek naplňuje chodby a cely. Vaněček má pleť bílou a růžovou a silný zátylek hustě porostlý žlutým, tuhým chmýřím. Chřestí svazkem klíčů, které má každý dozorce na velikém kovovém kruhu, a půl života zamyká a odmyká. Šla za ním a dívala se na jeho ramena, která se při chůzi ani nehnula, na tučné boky, které těsně stahovala uniforma. Vybral si ji asi, když byl ještě hubenější, anebo doufal, že zhubne. Nemohla s ním držet krok, pořád se opožďovala.

Vedl ji do místnosti, kde mají vězni televizi, a stěžoval si, že zrovna nefunguje, protože včera jeden z vězňů přerázl kabel. Vyprávěl jí, kolik zlomyslností a zlovolností dokáže vymyslet potrestaný, který nemá co dělat. Všichni, kdo jsou tady, na nejtěžším oddělení, jsou práce neschopni. Mají tak špatné nervy, že nevydrží u žádného zaměstnání, anebo jsou fyzicky tak zbědovaní, že pracovat nemohou. Jako by to všechno nevěděla.

Odemkl svou kancelář, která byla stejná jako jedna z cel, jenom zařízení bylo jiné. Byl tu psací stůl a na něm starý psací stroj a nějaká záclona, za níž jí uvařil na vařiči kávu, a potom, když přivedl Moravu, se tam sám skryl.

Zatím seděl naproti ní u stolu a pili kávu.

„Věříte jim?“ zeptala se. „Věříte tomu, že se můžou zlepšit a převychovat?“

Zakroutil hlavou. Viděla, že nebude předstírat, že dokonce ani nepotřebuje, aby jeho práce měla nějaký vyšší a v jeho očích ob-

myslný a příliš nejasný smysl. Že svou práci nepokládá za výchovu, nýbrž za hlídání a předcházení zlomyslnostem. Že se snaží být chytřejší než oni, a hlavně musí být přísný. Zakládá si na tom, že má na svém oddělení pořádek, i když, jak nerad přiznal, minulý týden jeden z jeho svěřenců zabil potrestaného elektrikáře, který opravoval vedení, jež vězni zlomyslně přeřízli. Vězeň jako důvod k vraždě uvedl, že mu elektrikář ukradl tranzistorové rádio. Mají přehnaný smysl pro spravedlnost, trestají okamžitě a s konečnou platností. Jakmile se potrestaný cítí být v právu, vykonává právo sám. Jsou to blesková jednání.

„Co si myslíte o Moravovi?“ zeptala se.

„Nic dobrého,“ řekl a šikmě proříznuté oči se mu proměnily v čárky. Koutky povytáhl vzhůru, ale rty se neusmívaly. Všimla si, že má tatarské rysy s vysoko posazenými lícními kostmi. Když byl obličej v klidu, nebylo to patrné. Jeho charakteristika vězně byla jednoduchá a jednoznačná. Vztahovala se na všechny, bez výjimky. Vězeň slibuje, slibuje, možná to myslí i vážně, ale při první příležitosti vyhoří.

Dvěma prsty si mnul blond knírek, čechral si ho pod nosem jako nějaký polštářek. V druhé ruce držel cigaretu a zhluboka nasával kouř. Jeho prsty byly žluté a nehty zahnědlé tabákovou močkou.

„Ještě než jsem byl na tomhle brutálním oddělení,“ vyprávěl nikoli bez pýchy, „měl jsem tam jednoho, který úplně zblblnul dva staré lidi. Chcete, abych vám to vyprávěl?“

Přisvědčila a nadporučík se pohodlně rozvalil na židli. Při vyprávění gestikuloval.

„To bylo takhle. Stařecci měli dva syny, ale ti jim po osmašedesátém utekli do Ameriky a už se o ně nestarali. Začali si dopisovat s jedním vězněm. Jezdili ho navštěvovat a posílali mu balíčky.“

Představovala si, že sedají sami v nedělních odpoledních a nikdo za nimi nepřijde. U sousedů jsou na návštěvě jejich děti, hrají si tam vnuci. Neděle je jako všední den, s tou výjimkou, že jdou ráno na mši a že se tam pomodlí za své syny, kterým dávno už odpustili. Samota je zlá, a tak čekají na dopisy. Dostanou dopis z věznice každý týden, a jaký krásný. Kdyby takový dopis dostali z Ameriky, byli by šťastní, ale jak je rok dlouhý, z Ameriky nepřijde nic. Jednou za měsíc chodí na hřbitov, aby uctili památku svých rodičů, a jednou za měsíc se vypraví do věznice. Babička napeče buchty s mákem a domácími povidly, to má jejich oblíbenec nejradši, koupí cigarety, nejlevnější marsky, ale hodně, a jedou. Jeho vděčnost dává jejich životu smysl, vybočení z všednosti přináší všem radost.

Na Vánoce chtěl Martin domů. Zaradovali se. Když budou sedět u svátečního stolu ve třech, bude to slavnostní, mají pro koho chystat dárky. Dědeček dokonce přinesl stromek a nazdobili ho, jako když byly děti malé. Mladý muž přijel, byl samá legrace, nasmáli se. Jak byli rádi, že vzali na sebe riziko a podepsali revers, člověk je na světě proto, aby pomáhal bližním, aby konal dobré skutky, zvláště o Vánocích. Jenže zakrátko po Martinově odjezdu zjistili, že jim ukradl všechny jejich úspory, a to bylo třicet pět tisíc, které měli našetřené na nemoci, pohřby a jiné nepředvídané a nutné výdaje. Byla to strašná rána. Telefonovali do věznice, ale tam jim oznámili, že vězeň se z propustky nevrátil. Peníze pryč, synek pryč. Plakali oba kolik dní. Za dva měsíce peníze utratil a chytl ho. Zavřeli ho na těžší oddělení. Začal svým adoptivním rodičům zase psát. Psal, že musel utéct, aby konečně zjistil, kam patří a co je jeho povinnost. Teprve na útěku poznal, jak je miluje, a trpce litoval, že je zklamal. Peníze jim všechny do koruny vrátí. Prosil, aby mu odpustili, aby na něho nezapomínali, protože

oni byli jediní, kdo ho v životě měli rádi, a on je miloval jako své opravdové rodiče. Dlouho neodpovídali, ale synek tolik prosil, aby ho zase přijeli navštívit, aby mu poslali balíček. Stýskalo se jim teď ještě víc, než když je opustili jejich praví synové, byli ještě osamělejší. Když zase přišli na návštěvu, plakal, líbal jim ruce a prosil za odpuštění. Odpustili mu a měli ho zase rádi. Kdyby ho byli nezačali mít znovu rádi, museli by nemít rádi sebe, natolik k nim patřil. Bylo to nezvedené dítě, ale hlásilo se k nim. Nechali se znovu přemluvit, navštěvovali ho, ale věznice už mu nepovolila propustku. To bylo jejich štěstí.

Nadporučík vyprávěl a potahoval si nazrzlý knír. Takových případů znala paní doktorka víc. Vždycky znovu se rozlítostnila nad lidskou bídou a potřebou lásky.

„Tak to máte,“ řekl nakonec, vstal a natřásl si kalhoty. Byly mu těsné. Chvilí pochodoval po cele ode zdi ke zdi. Sekal podpatky do dlaždic, stehna se mu třela o sebe a látka vydávala svištlivý zvuk.

Přemýšlela o tom, že na iluzi stejně jako na lásce musí vždycky spolupracovat dva. Jeden, který chce milovat, a druhý, který chce být milován. Teprve pak vznikne dokonalý klam.

„Vy jste nikdy neviděl v lidech nic dobrého? Každý přece máme v sobě několik bytostí, ale hlídáme je. Naší výhodou je, že umíme držet běsy na uzdě. Víme, že bychom někomu ublížili, anebo se bojíme. Máme nad sebou kontrolu, a to je rozdíl mezi vinným a nevinným. A možná jsme chytřejší, přemýšlíme dopředu, dovedeme si spojit příčinu s následkem.“

„To bychom se dostali, milá paní doktorko, moc daleko. Nedáte si radši ještě kafe? A já vám přivedu Moravu.“

Zůstala v kobce sama. Mužský svět se jí zdál být vždycky mnohem moralističtější než ženský. Jako tady, jedni jsou hodní a druzí

zlí. Jedni mají pistole a mohou všechno a druzí vymýšlejí, jak by je ošidili. Hrají spolu hru na strážníky a zloděje. Bylo by to všechno až trochu legrační, kdyby byla neviděla za dvojím katrem lidské trosky. Potila se jí záda a dlaně a chvílemi se jí dělalo z nedostatku vzduchu nevolno. Okno bylo vysoko, strop klenutý. Místnost bývala až do verdiktu Josefa II. mnišskou celou. Klášter se proměnil ve věznici. Zkažený vzduch, trvání toho všeho, nekonečné trvání a stále opakování.

Nadporučík odešel a zamkl ji, aby se jí nic nestalo. Anebo aby nemohla odejít někam, kde by se jí mohlo něco stát. Tady v sutérenu jsou zavření násilní vrazi. Když se otevrou dveře od jejich cely, je za nimi ještě mříž. Už nikdy nevyjdou z klece na svobodu. Jsou sami pro sebe takovou zhoubou, že svou svobodu nemohou přežít. Nikdy se nemohla zbavit myšlenky, že tyto lidi nestvořil Pánbůh. Udělali jsme si je sami, dědičně. A přitom velká většina občanů této země, a jiných také, by se v anketě vyjádřila, že nepovedení lidé se mají popravovat, aby nemohli už škodit jim, slušným a spravedlivým, kteří je stvořili. Myslí si, že mají v zájmu ochrany vlastního života právo na cizí život. Krvelačnost ještě nikdo nikomu nevymluvil. Každý volá do světa já, vyhlašuje, co jemu vadí, a žádá, aby to bylo odstraněno. Jsou, pravda, lidé, kteří se starají o druhé. Dobré skutky ale mohou být projevem vlastní pýchy a touhy po nadřazenosti. Paní doktorka si ve chvílích beznaděje připomíná jednotlivé hodné lidi a obklopuje se jimi jako strážnými anděly. Jsou to ti, kdo, aniž by si to uvědomili, zachytí někoho, kdo padá. Pokyn vychází ze srdce a není kontrolován ani nařizován hlavou. Takových je málo jako andělů.

Slyší řinčení klíčů a těžké kroky. Teď ho uvidí. Začala si oběma rukama nervózně přejíždět po hlavě, uhlašovala si vlasy a upravovala klopysaka. Vytáhla kapesník a utřela si obličej. Proč je tenhle

případ jiný než ostatní? Za chvíli se to možná dozví. Cela se otevřela. Nadporučík vpochoďoval dovnitř krokem člověka, který za všech okolností ví, co dělá a co je správné. Za ním se belhalo stvoření. Zdálky proti světlu vypadalo jako polednice, v pruhu světla, který padal oknem u stropu, to byl hubený, malý muž s velkou lysou hlavou a vrásčitým žlutým obličejem silného kuřáka. Jednu nohu v polobotce pokládal na zem, druhá v černé ponožce s prázdnou špičkou mu visela asi dvacet centimetrů nad zemí. Přicházel o francouzských berlích a doskákal až ke stolu, kde seděla. Chvění z rukou se přenášelo na berle. Zůstal pokorně stát, všimla si, že se jeho hubené a zmrzačené tělo třese vysílením.

„Posaďte se, pane Moravo,“ vyzval muže nadporučík. Sám stál v pozoru vedle. Silný a zdravý, jiskřil spokojeností. Neuměla si představit větší kontrast než tu ruměnou, masitou tvář s plavým knírem, který zakrýval jasně červený horní ret, pomněnkově modré oči, a tu druhou, pergamenově bílou, suchou a vrásčitou tvář s vyhaslýma očima. Vězeň z vysoka dosedl a složil berle vedle stolu. Řídké vlasy se mu plazily po hubeném krku, který byl jako u supy zaražený do ramen ve tvaru klínu. Měl na sobě tmavěmodrou teplákovou soupravu.

Jeho skutečná podoba ji zbavila slov. Ovšem, musí začít mluvit, dala si ho přece zavolat. Ale o čem by to mělo teď být? V takové chvíli lidé většinou něco zbrkle vykládají. Chtějí získat čas, v němž by stačili zbořit své představy a udělat si jiné. Bez představ, bez rozmyslu, bez hodnocení, co je dobré a co špatné, se člověk bojí konat. Neumí vidět a konat srdcem. Vězeň mlčel, nepomohl jí. Podala mu přes stůl ruku a zbytečně se představila. Jeho ruka byla zpocená a horká, asi od toho, jak předtím křečovitě svíral francouzské berle. Zeptal se bázlivě, jestli smí kouřit. Pak hledal horečně v kapsách tepláků cigarety, až vytáhl pomačkané marsky.

Dlouho trvalo, než jednu z měkké laciné krabičky vylovil. Ruce se mu třásly a prsty měl nešikovné. Konečně se mu podařilo si jednu zpola vyklepanou cigaretu zapálit. Několikrát lačně potáhl, a to ho uklidnilo. Pokořeně se usmíval. Zuby neměl skoro žádné.

Podobně už jí jednou bylo u lože umírajícího. Bože, co má říkat? Že to bude dobré? Že jiní přežili? On přece ví.

Ticho nebezpečně narůstá.

„Pane Moravo,“ oslovila konečně potrestaného. „Vy si opravdu myslíte, že byste měl nárok na milost?“

Zásah byl tak přímý, že mu vytáhl krk z ramen a celého ho napřímil, jestli to bylo možné v jeho celkové skrčenosti. Chtěl nejspíš pokračovat v tónu dopisů, hrát dál svou hru, ale paní doktorka změnila pravidla. Seděl narovnaný, teď zas on boural své představy o tomto setkání. Snad pořád ještě věřil tomu, co psal v dopisech, možná už si uvědomil směšnost té hry. Pak se najednou rozhodl. Svrástil vodorovná huňatá obočí do trojúhelníku a zadíval se na ni tak soustředěně, až se mu pohled sbíhal.

„Oni tomu věřili. Kněz a Evička.“

„Kněz už vám nevěří.“

„Ale ona mi věří.“

„Zabil jste starou paní. Nemáte odsezenou ani třetinu trestu.“

„Nechtěl jsem ji zabít. Potřeboval jsem jenom její peníze. Praštil jsem ji do hlavy a chtěl ji okrást, ale ona umřela. Víím, že je to strašné.“

Uniká. Jakmile začne moralizovat, nedokáže ho udržet na krátkém lanu. Ztratí se jí ve lžích, v močálovitém terénu, kde už nebude vědět ani on, ani ona, kudy se mají dál ubírat.

Takhle sedí v návštěvní místnosti s Evou. Dívá se na ni a ona na něho. Nejvíce, co může udělat, je, že jí stiskne pod stolem koleno. A ona to stisknutí vděčně přijme. Možná je vidina milostného ži-

vota mocnější a bohatší než život sám, jako je touha silnější a snad i krásnější než skutek. Skutkem končí všechna očekávání. Pravda se v té chvíli rovnala rozsudku. Nadporučík, který se posadil za záclonu do rohu místnosti, ostatně byla ráda, že tam je, určitě triumfoval. Je trestána za to, že vnesla do situace, která byla až do jejího příchodu a už dlouho předtím pro nadporučíka přehledná, problém. Jeho svět se neotřásl, ale její ano. Ona a Morava byli v síti, paní Eva také. V síti byl i kněz. Pavoukem, který ji uchystal, nebyl nadporučík, ale Pánbůh, který je tak stvořil.

„Ze všeho nejvíc jsem vždycky toužil po lásce. Tu ženu jsem miloval a ona chtěla peníze,“ zaklínal se Morava. „Musela mít hodně peněz, jinak by se mnou nebyla. A já si ty peníze nedokázal normální cestou vydělat. Udělal jsem to proto, abych si ji udržel. Já totiž neumím být sám, prostě sám se sebou nevydržím.“

Do cely vnikl dutý, plechový zvuk. Nějaký pták, datel nebo holub, kloval do okenního parapetu. Měla by se možná na něco zeptat, aby obraz byl úplný. Ale žádná otázka ji nenapadla, a tak nechala vězně, aby ve své verzi pokračoval.

„Mluvila do mne tak dlouho, až jsem podlehl. Byl jsem posedlý touhou po ní, a proto jsem musel mít ty peníze. Samozřejmě, jsem vinný. Cítím, že jsem provedl něco strašného. Ale bylo to z lásky.“

Zkouší to na mě. Strká mne do poetické vidiny máchovského vraha. Lítost je most, který nejlépe a nejjistěji vede do močálu. Utoneš a nikdo tě už nikdy nenajde. On zůstane, jak byl, a půjde dál, bude si dál naříkat a zase najde nějakou, která mu bude chtít pomoci. Základní pud ženy je ochrana, má mariánskou mateřskou touhu vychovávat ve smyslu chovat, pěstovat a milovat. Chce být milována za to, jak je dobrá, a z vděčnosti. Aby se mohla stát plnohodnotnou ženou, musí být, žel, alespoň jednou uznána nějakým mužem.

„Eva mi jediná uvěřila, miluje mne, i když z toho nic nemá. Je to úplně jiná láska, než jakou jsem kdy poznal. Posílá mi balíčky, dává mi peníze. Cítím, že mne její křesťanská láska vysvobozuje z mého prokletí.“

Zírala teď na muže, který seděl naproti ní, jako očarovaná. Vidí, jak člověk vstává ze svých vlastních trosek, jak se kámen přetavuje v alchymistické nádobě ve zlato. Muž roste dobrými předsevzetími, jako žena roste láskou. Sám si fouká do ohně, rozdmýchává plamen. Kde na to bere? Co bylo před chvílí protivné, možná dokonce odpor-
né, protože lidsky upadlé a slizké, se někam propadlo a napovrch vyplavalo to dobré. Tak ho možná vidí paní Eva. Je to představa, kterou miluje a na které s ním spolupracuje. Paní doktorka si přejela hřbetem dlaně oči, jemně je ukazováčky zamnula a zatlačila do hlavy. Když je zas otevřela, seděl naproti ní Morava tak, jak přišel.

Nadporučík byl za hrubou záclonou s hnědým a oranžovým vzorem a nedával o sobě vědět. Snad ani neposlouchal, možná usnul a ona se ani nemusí za svou prohru stydět. Stejně se celý život stydí před těmi, kteří nepochybují, a tedy neprohrávají. Přála si teď jen jediné: mluvit s knězem. A hlavně co nejrychleji ukončit tuto rozmluvu.

„Vy tu milost nemůžete dostat,“ řekla. „Aspoň teď ne, ani se snad nepokoušejte o ni žádat. Dávají vám léky?“

„Já vím,“ připustil, „ale přece jsem rád, že jste mne navštívila. Děkuji vám. A léky dostávám.“

Dívala se, jak vstává, jak se otáčí a jak ho Vaněček odvádí. Zase ho zavřou za dvojité katr. Je jí ho líto. I ona sní celý život o tom, že se z někoho zlého může stát hodný člověk. Že se mu to může přihodit dokonce na smrtelné posteli a podle toho umře. Možná změni svůj další osud i krátce po smrti těla, jak k tomu dávají návod Tibeťané.

Má strach, že omdlí. Nedostatek kyslíku, úzkost z uzavřeného prostoru, z nízkých zanořených kobek, které se pořád zamykají a odmykají. Tísni ji veliká síla nadporučíka, jeho samozřejmě nenucenost a neproblematické bytí. Zabírá svou jednolitou existencí příliš velký prostor, pro dva tu není dost místa. Jak je proti ní dospělý a jak brzo se mu podařilo vyrůst z pohádek.

Jela rovnou domů. Kněze navštíví někdy jindy.

„Vážená paní,“ psala Eva Nekolová, „modlím se denně za Jana, aby mu Pánbůh pomohl dostat se z vězení, když už mu nepomohou lidé. Stále ještě jsem se nevzdala poslední jiskřičky naděje ve Vás. Víte přece, že láska hory přenáší a že člověka od základu promění. Proč nevěříte na lásku? Víte přece, že si Jana vezmu na starost a že mu pomohu překonat všechny nástrahy a překážky života na svobodě. Ví dobře, že to je jeho jediná a poslední šance. Jestliže nedostane milost, zatvrdí se, přestane věřit lidem a stane se z něj nadosmrti odpadek lidské společnosti. Člověk přece, sama víte, nemůže žít bez naděje a lásky. O sobě ani už nemluví, zkusila jsem v životě dost, ale tohle další zklamání by bylo nejkrutější...“

Paní doktorce se zdálo, že je maličká a pohybuje se v nesmírné voliéře, odkud nemůže ven, protože v ní nejsou žádné dveře. Ve voliéře jsou ukázky všech druhů a projevů života na této planetě. Jsou tu malé oceány, malé pouště, malá rýžová pole, malé tropy, hory plné ledu, jsou tu zmenšená zvířata od bakterií a mšic až po krokodýly. Ve vzorku života je všechno pravé a zároveň umělé, protože lidskou rukou nasazené a lidským mozkiem řízené. Ochromil ji strach: takto se přece člověk hříšně pasoval na pána tvorstva. Svět, v němž se záhadně octla, je jako nejvyšší patro mrakodrapu,

odkud se nelze dostat bez výtahu a kde nebude co dýchat, když někdo vypne přívod energie. Tento umělý, a přitom přirozený svět je námi živený a parazituje na nás.

Hle, budoucnost lidstva, všichni se radují, jen ona chce pryč. Možná už ani není, kam jít. Umělý svět jako archa Noémova pluje vesmírem a je snad poslední nadějí na záchranu života. Dočasně, ovšemže, dokud jí vystačí zásoby pozemské energie.

* * *

Toho lednového dne vál vítr z hor. Jela krajinou jemně posněženou, zachumlanou do studených mlh. Černé větve ve zmrzlých sadech chřestily v severním nárazovém větru. Stromy vypadaly jako mrtvé, ale každý z nich se prozrazoval charakterem kostry, rozložením větví, silou a tvarem kmene, svými zraněními. Zima je obdobím nahoty a pravdy, i vrána ví, kolik uhořelo. Plaňkové ploty kopírovaly oblohu kopečků, zvedaly se na vrcholcích jako hřebínky na hlavách kohoutů. Ovocné stromy byly obalené králíčím pletivem, ošetřené na zimu. Všude je patrná lidská ruka, teplá a pracovitá. Dojela k venkovské faře, baroknímu jednopatrovému stavení s předzahrádkou. U dveří visel zvonec. Zatahala za provaz, a zvon se rozezněl. Pan farář odemkl a otevřel dveře. Z předsíně zavanula vlhkost a plíseň. Stál tam kněz, mladý statný člověk s hustými kadeřavými vlasy, které rostly nad nízkým čelem. Měl placatý obličej, srostlé tmavohnědé obočí a v bradě důlek. Byl to pohledný muž a vlídně se usmíval. Pozval ji do kuchyně, zařízené starým nábytkem, který už jistě pamatoval několik generací farářů. Hořela tam kamínka, jejichž roura ústila do kachlových kuchyňských kamen s dvěma troubami. Ohnul se, aby přihodil do kamínek suchou kůru a dřevěné odřezky. Všimla si, jakou má

pevnou a ohebnou postavu. Postavil na kamna konvici s vodou na čaj. Posadili se za stůl na tvrdé židle se svislými opěradly. V kuchyni bylo starodávné ticho. Pohoda, jaká už se nikde nenajde, dávná promodlenost místa, kde žijí zbožní a bohabojní lidé.

Vzpomněla si, jak jednou s kamarádkou přišly na Spiši do slovenské chaloupky. Stmívalo se. Neměly kde spát, a hodná žena je vzala k sobě. Chaloupka byla dřevěná, vnější prkna natřená vápnem s modrou šmolkou, za oknem kvetly muškáty, mořská cibule a mučenky. Pod stropem bzučely mouchy. Žena je uložila do manželských postelí v parádní světnici. Měly duchnu pod sebou a na sobě a dva vysoké měkké polštáře. Ležela v posteli a poslouchala ticho. Hostitelka, která ležela na gauči pod oknem, vstala. Asi si myslela, že hosté už spí. Klekla u své postele a začala se tichounce modlit. Repetila a ten zvuk se jako píseň nesl pod nízkým stropem a vzlínal kamsi vzhůru. Venku začalo pršet, také tak šustivě a mazlivě, jak zněl lidský šepot. Pršelo jen o pár tónin níž. Ležela ve velké dřevěné posteli a snad nikdy jí nebylo tak lehkou na duši. Zbožná žena ji na křídlech své modlitby nesla někam vzhůru. Chvilku nevěděla, kde je, sama sobě se ztratila, a tak rychle otevřela oči a tichounce obrátila hlavu tam, kde venkovanka klečela. Uviděla schýlenou postavu se skloněnou hlavou. Zůstala ležet s tváří obrácenou k ženě a zavřela oči. Přijímala měkké a houpavé nárazy čehosi, co ji povznášelo a činilo šťastnou. Bralo si ji to tak dlouho, až se proměnila ze součásti v celek a usnula.

Ve farní kuchyni to bylo také. V denní bdělosti smyslů to vnímala jako vůni, která působila na smysly očištně a povzbudivě. Ale přišla se přece kněze na něco zeptat.

„Vy tu bydlíte sám?“

„Občas mne někdo navštíví. Třeba rodina přátel z Prahy, když jejich děti mají prázdniny. Vzal jsem si sem také jednoho vězně

na propustku, ale nepochodil jsem. Ukradl mi čtyři sta padesát korun, všechno, co jsem měl, a ještě mi utekl. Nadporučík mi říkal, že to tak bude, dokonce se chtěl se mnou vsadit o stovku. Já se s ním nevsadil, ale on vyhrál. Nevěřil jsem mu, vlastně mu pořád nevěřím, ale tenkrát jsem se s ním pustil do nějaké hloupé soutěže. Myslel jsem, že toho chlapce nějak ovlivním, že mi bude vděčný. Hodně vězňů to na mě zkusilo. Předstírali, že je navštívila milost víry, a pokoušeli se získat nějaké výhody. Chtěli své polepšení hned nějak prodat. Naštěstí, anebo naneštěstí, nemají dost trpělivosti. Očekávají výsledky pokud možno okamžitě, a tak se rychle prozradí.“

„Myslíte, že jsou prolhaní? Že vědí, že lžou?“

„Z toho bych je nepodezíral. Oni v tom okamžiku ve své polepšení skutečně věří. Jejich sebedůvěra roste rychlostí stejně závratnou jako jejich beznaděj. A někteří jsou schopni se polepšit. Koneckonců, kdo jiný by jim měl uvěřit než kněz. Já tam přece nejsem sám za sebe a nemám právo se urážet, když mne někdo podvede. Nesmím to brát ani jako svůj pracovní úraz. Všichni se přece znovu a znovu pokoušíme. Možná je to marné, ale jsme tady od toho, abychom to zkoušeli.“

„Chodíte do věznice stejně často, jako když jste tam začínal?“

Co když uslyší, že tam chodí pořád řidčeji? Bylo jí úzko. Jako by započala nějaký alchymistický pokus, a teď se bála, že v jedné křivuli, v té podstatné, není to, co tam mělo podle všech předpokladů být.

„V neděli tam sloužím mši.“

„Kolik tam chodí lidí?“

„Osm.“

„Tak málo?“

„Pro mne dost.“

Bylo ticho, v němž vnímala klid farní kuchyně a jejího obyva-
tele. Nezklamal ji. Usmíval se očima i ústy a dodal:

„Těch osm lidí to myslí doopravdy. Nemusím ani hlídat, aby se
tam něco neztratilo.“

Archa Noémova. Osm, možná spravedlivých, se s knězem plaví
pochmurnou nocí a šedým dnem, beznadějí věznice a této planety.
To jen já jsem vždycky trochu neskromná. Moje očekávání je vždy-
cky moc velké a netrpělivé. Proto jsem také pořád zklamávána.

„Pak ještě přijíždívám pravidelně ve čtvrtek. Jsem tam celé
odpoledne a večer.“

„A oni za vámi chodí?“

Usmál se, jako když se ryba vynoří z vody a zasměje se nad
pošetilostí vážky, která se vody jen dotýká a nic o ní neví.

„Sedím pár hodin v jedné z cel a hraju s vězni žolíky. Kdyby za
mnou chtěl někdo přijít, ví, že okamžitě přeruším hru a budu se
mu věnovat.“

„Přicházejí?“

„Ani moc ne.“

Kdyby se netvářila tak hloupě a nadějeplně, asi by řekl, že ne.
Šetří ji, nechce úplně rozbít její očekávání. Jiný by s ní už dávno
ztratil trpělivost a rád by jí přidal ze své beznaděje.

Povídali si pak, jak přišli ke svým povoláním. Shodli se na tom,
že si svůj osud sami vybrali. Když konají, co mají konat, a jsou
sami se sebou spokojeni, jsou vlastně šťastni. Ale nejvíc mlčeli,
protože v tichu se nejlépe naplňoval smysl jejich setkání.

* * *

Za pět let dostala paní doktorka dopis psaný rukou, drobným,
úhledným písmem. Na první pohled působil pořádkumilovně,

čistě a chutně. Dala čtení toho dopisu přednost před ostatními, psanými často rozháraným nebo nečitelným písmem na usmoleném a pomuchlaném papíře.

„Vážená a milá paní doktorko,“ psal kněz, „dovolte, abych Vás na začátku svého dopisu srdečně pozdravil a popřál Vám hodně zdraví a spokojenosti. Žel Bohu, mám pro Vás smutnou zprávu. Jan Morava, na kterého se jistě pamatujete, dostal od pana prezidenta milost. Paní Nekolová na něho pořád čekala. Tatínek už jí umřel, byla v domku sama a omilostněný se k ní nastěhoval. Po čtyřech a půl měsících našla listonoška v kuchyni paní Nekolovou zavražděnou kuchyňským nožem. Obviněný při výslechu vypovídal, že se zabila sama. Třikrát prý naběhla na kuchyňský nůž, který držel v ruce špičkou obrácený k ní. Zapřísahal se, že se zabila sama, protože už nechtěla žít.

Vážená paní doktorko, ani nevíte, jak mne konec Vám dobře známého příběhu bolí. Každou neděli chodím dál sloužit mši do věznice. Všechno je stejné jako před lety, nevzdávám se.

Přeji Boží požehnání na všech Vašich cestách a ve všem Vašem konání.“

Ráchel

Přišel do jejího pražského bytu, malý drobný muž, se suchýma, příjemně teplýma rukama, na tvářích hladce oholený, pod nosem knírek. Nepřál si kávu ani čaj, jen sklenici vody. Vysvětlil oběma ženám, že bude pracovat se spánkovým stavem. Pacient vlastně spí a jako ve spánku se mu zdají obrazy z jeho života. Může o nich mluvit anebo jen gesty dávat najevo své potěšení nebo nevoli. Na cestě do minulosti se možná objeví nějaké bolestné trauma, které po probuzení neustoupí a zůstane ve vědomí. Pacientka by pak musela být nějakou dobu v jeho péči, a on by trauma ošetřil. Anebo se nabízí druhá cesta. Má, až ji bude vyvádět z transu, Ráchel říct, aby na všechno, co přišlo do vědomí nepříjemného, zapomněla? Ošetřit trauma už předem sugescí? Jste člověk, který se mi vydává všanc, a nechci s vámi proti vaší vůli nijak manipulovat, řekl. Sestřenice se v té chvíli bojí, že Ráchel po tomto poučení od svého rozhodnutí podrobit se hypnóze ustoupí. Netuší, jak hluboká je její touha zmocnit se rodného jazyka. A jak dalece je ochotná za češtinu emocionálně zaplatit. Ráchel se ptá, jestli sestřenice smí být seanci přítomná. Je najednou jako malé dítě, které vyžaduje přítomnost matky. Vysvětluje, že chce dostat zpátky češtinu. Nepřeje si, aby se psycholog dozvěděl o ní víc, než je absolutně nutné. Nepotřebuje s ním řešit žádný jiný problém. Nehrozí, že by se mu sama s něčím svěřovala. Ano, pokud narazí na nějaké trauma z dětství, nepřeje si ho řešit. Chce zapomenout.

Sestřenice se ještě hypnotizéra zeptá, jestli Ráchel nezapomene svou angličtinu, lékařské vzdělání, své zkušenosti dospělého člověka a nepromění se ve čtyřletou Češku, která bude mluvit

jen česky. Psycholog se rozesměje, vraští přitom čelo a mne si bezkrevné prsty. Pak sestřenice položí na koberec podložku na cvičení a sedne si do křesla vedle. Pozoruje, jak se Ráchel ukládá a poslušně zavírá oči. Psycholog klade několik kontrolních otázek a sestřenici se zdá, že klientka je pro něho chutné sousto. Takových případů možná mnoho neměl.

Sestřenice je zvědavá, jestli bude Ráchel hypnotizéra poslouchat. Ví, že neuznává žádnou autoritu, že je jedináček, který je zvyklý dělat všechno sám. Vlastně je překvapená, že Ráchel nakonec necukla a nerozhodla se, že nechá češtinu tam, kde je. Leží však na podložce a její tvář vypadá velmi mladě. Záhyby vytahané kůže se prověsily do stran, vrásky se vyhladily, obličej změkklý věkem se zpevnil, kůže leskle obtáhla obrysy kostí. Ráchel leží jako mrtvá, ale hrud' se jí jemně zdvíhá. Tělo je tiché a zdá se pokorné. Paty u sebe, špičky rozpadlé do stran. Odevzdané nohy sestřenici dojímají. Zdá se jí, že psycholog je nervózní. Chystá se klientku zavést do krajin, o kterých sám nic neví. Je to také jeho riziko, nikdy neví předem, kam se bude s pacientem ubírat. Asi má v zásobě nějaké vzorce, které pak vhodně použije. Pak by mohl lidskou duši rozložit jako drůbky z vykuchaného kuřete. Ale možná se žádný nebude hodit. Co pak? Analýza je to, nač se spoléhá západní myšlení. Rozebrat něco je lehké, ale znovu to sestavit podle individuálního zákona každého jednotlivce je problém. Vždyť přece každý z nás je jiný, to je to, co sestřenici na světě zajímá nejvíc. Jak je možné, táže se, že nelze najít dva totožné jedince a že rozdílnost, kterou se nám daří hubit v živočišném a rostlinném světě, v lidském pořád odolává i přes všechnu uniformitu, která je tak pohodlná. Lidé se dívají na stejnou televizi, stejné reklamy, poslouchají stejnou hudbu, nakupují v supermarketech, jedí fast food, ale ještě pořád se od sebe liší.

Doktor psychologie odříkává pomalu své formulky. Začíná od prstů ruky, paže, pokračuje přes nohy, trup a hlavu. Všechno je teplé, pak studené a pak těžké. Pozornost rotuje v těle a po těle. Přechází na dech. Nádech, výdech. Výdech se prodlužuje. Sestřenice sedí a rovná záda ji udržují v bdělosti. Musí bdít a hlídat, aby se Ráchel nic zlého nestalo. Nechce usnout ani se dát zhyponotizovat, má přece zodpovědnost. Psycholog mluví tiše a pravidelně, odříkává monotónně větu za větou. Vrací Ráchel po pěti letech pomalu do minulosti. Po několika návratech dospějí do dvaceti pěti let, ženina nejšťastnějšího období. Dokončila právě studia medicíny a vydala se do světa. Pracuje na Newfoundlandu a teď si vyjela na výlet na Aljašku. Všude jsou jezera, lesy a kopce. Je červen, řídí auto, v němž spí a vaří, je svobodná, nezávislá a šťastná. Objevuje právě krásu bezdomoví, kouzlo pohybu ve volné krajině. Nikde na ni nikdo nečeká, nemusí nikoho poslouchat. Je mladá, má život před sebou, plný a krásný. Přijíždí k malému městečku, na hřišti si hrají děti. Přes silnici přebíhá asi čtyřletá dívka v modrých džínových šatečkách. Má nezvykle bílou pleť a dlouhé tmavé vlasy. Hřiště je na břehu jezera, za nímž zapadá slunce. Voda se zlatistě leskne, Ráchel vypráví pomalu a poslušně, co vidí. Dlouhé zámlky. Těžko hledá slova, jako by mluvila ze spaní anebo překonávala nějaký odpor. Takhle pokornou ji ještě sestřenice nezažila a najednou zamrká, mne si oči a zatlačuje je do lebky, protože nevěří tomu, co vidí. Ženiny tváře zrudověly, rty jsou plnější a červenější, vrásky úplně zmizely. Vlasy jako by se uvolňovaly z účesu, kadeří se a lesknou, touží se zbavit gumičky a zhoustnout, nechat se provanout severním větrem. Vidí poprvé svou sestřenicí šťastnou a nejen to, i mladou. Ulekne se a obrátí svou pozornost k tělu, kontroluje, jestli se s ním neděje něco neblahého. Zůstává stejné, trochu robustní, takové tenkrát určitě

nebývalo. Kolem padesátky se těla zaoblují, jako by strádala na dlouhou krutou zimu. Zhubnout se nedaří, člověku je mdlo a slabo, když se o to pokouší. Tělo se usazuje ve své tučnosti, má ji snad za jistotu, od které nehodlá ustoupit.

Psycholog podrží svou klientku dlouho v období, kdy byla nejšťastnější. Tedy ne láska, potvrzení vlastní existence a krásy v očích a v těle druhého pohlaví, romantický pobyt s milovaným v horách, kdy se těla nepřetržitě chtějí, a sotva se nakrmí, už jsou zase nenasytá. Také by spolu milenci mohli být u moře, jak napovídají laciné a oblíbené knížky. Není tu jih, skály ani tmavě modré moře s bílými čepičkami vln, ani bouřlivý Atlantik s jasně modrým nebem, tady je čistý a drsný sever, vzduch jako ostrí solingenského nože. A samota, krásná, protože bez očekávání něčího příchodu.

Psycholog skáče dál do minulosti: dvacet, patnáct, deset, pět. Sestřenice cítí, jak napětí roste, tady se může stát něco neočekávaného. Potí se na čele a na zádech, zatíná ruce v pěsti a tlačí nehty do dlaní. Pozoruje Ráchel a vidí, jak najednou z obtloustlé všednodenní tváře vyplouvá dětský obličejík, leží tu čtyř- až pětiletá holčička. Vzpomene si, že už tohle jednou zažila. Nedávno, na schůzce spolužaček z obecné školy. Když vešla do restaurace, uviděla uprostřed místnosti veliký stůl, u něhož seděly. Spolužačky jsou nešťestí, protože nás mohou kdykoliv usvědčit, že jsme starší, než sami sobě a jiným předstíráme. Když se nějaká stařena prohlásí za spolužačku, ví se o herečce téměř všechno. Nepoznávala žádnou z nich. Musela se té krajní zeptat, jestli chodily do stejné dejvické školy a v kterých letech. Mohly to totiž být klidně spolužačky někoho o deset let mladšího nebo snad i staršího. Posadila se k nim a objednala si pivo. Pozorovala, jak mluví a gestikulují, byla velmi pozorná. Stále ještě nevěřila, že jsou to ony. Teprve asi po hodině začaly z cizích obličejů vyplouvat známé dětské

tvářičky. Najednou je poznávala a vzpomněla si i na jejich jména. Malé holky, které vodila ve štrůdlu na záchod, to byla její jediná funkce a byla na ni pyšná až do chvíle, kdy se jí doma vysmáli. Její dětský obličej je také propadlý v tom současném jako ve sklepe. Sestřenici to nevadí, blíží se už věku, kdy si začne přidávat, jako to dělala Ráchelina maminka. Stávaly spolu v Londýně na stanici autobusu a teta se vždycky a všude dávala do řeči s neznámými lidmi. Říkala těm lidem, že už jí bude osmdesát a že musí jít na operaci s kyčlí. Bylo jí tenkrát sedmdesát pět.

„Proč si přidáváš?“ tázala se jí.

„Proč bych těm lidem neudělala radost? Doufají, že budou v osmdesáti vypadat tak dobře jako já.“

Uprostřed Ráchelina obličeje jako ostrůvek vprostřed rybníka je teď obličejík s trucovitě sešpulenými rty, přičemž dolní ret je jako hedvábně lesklá bublina. I oči jsou pevněji zavřeny, jako by z vnějšího světa nechtěly nic vidět. Na víčkách se cosi hýbe, snad za nimi probíhají nějaké děje. Víčka se začnou cukat, jako by se holčička měla každou chvíli rozplakat. Je něčím zaskočena, ocitla se v koutě a odhání to, co ji tam tlačí. Doktor psychologie vyzývá ženu, aby mluvila, ptá se jí, co vidí a jak se cítí. Zarytě mlčí, dospělé tělo se chvěje odporem. Spodní ret se ještě víc vysouvá, zuby cvakají, ruce se svírají v pěsti a kroutí se jako v křeči. Co bude dál? Ráchel, je to pořád ona, rychle dýchá, utíká, brání se. Ale kam běží?

„Do you understand me?“ ptá se doktor. Hrozivé ticho těžkne. Holčička kroutí hlavou ze strany na stranu. Ne, ne. Obličej se krabatí. Pláč jako by se rozmyšlel, zda plakat dovnitř, nebo ven.

„Rozumíš mi?“ ptá se doktor česky přiškrceným hlasem. „Řekni mi, co vidíš? Co cítíš?“ Sestřenice se bojí, že Ráchelka už nikdy nepromluví žádnou řečí. Nechce nikomu nic sdělit a tak to už zůstane. Chce se jí volat: Ráchel, Ráchel, proboha, probud' se. A ví, že nesmí

přiskočit a zalomcovat dospělým tělem, vzít ho do náručí a chovat ho a hladit. Hypnotizér se ještě jednou zeptá anglicky a pak česky. Žádná odpověď. Ani česky, ani anglicky. Svědkyni zavalí nesmírná vlna lítosti nad malou holkou, která trpí a nechce trpět. V té chvíli to doktor vzdává, vrací se, po pěti letech skáče až do současnosti. Dech, tíže, nohy, ruce, lehkost, chlad, teplo a už jsme tu. Ta úleva pro všechny. Ráchel otvírá oči, ale ještě, zdá se, nic nevidí. Je snad dosud daleko v minulosti, kde narazila na nějakou bolest. Teď tu tíhu ze sebe střásá jako pes, když vyleze z vody a chce co nejrychleji uschnout. Poslouchá pokyny, sedá si na zemi a mžourá, hledá brýle, nasazuje si je. Sestřenice vidí, že by byla možná ráda zůstala tam na Aljašce. Ale doktor psychologie ji nemilosrdně táhne nazpátek. Musí vstát, chodit, vzít znovu na záda břemeno přítomnosti.

* * *

Jak je to dávno, co uklízela v matčině ložnici a pod postelí našla veliký hrnec s víkem. Vypadal jako zaprášený stoletým prachem. Dohněda zašlá měď, žádný nápis. Zatřásla hrcem, uvnitř to jemně chrastilo jako v přesýpacích hodinách. Pod postelí měla matka krabice a kufry nacpané k prasknutí. Přivezla si ze své staré vlasti, kde nikdy nebylo ničeho nazbyt, zvyk schovávat všechno, co našla anebo výhodně koupila. Ráchelka tenkrát zastrčila hrnec zpátky pod postel a šla do kuchyně, kde stará žena na sporáku vařila. Plyn modře prskal, kuchyni naplňovala vůně cibulky a pražící se mouky. Na oknech do zahrady se na studených sklech srážela pára. Okna vypadala jako složená z jemných lesklých korálků, které přecházely v mléčně bílou, neprůhlednou záclonu. Ptala se, co to je pod postelí za nádobu. Matka se prudce obrátila, vařečku držela v ruce a skla jejích brýlí se výhrůžně zaleskla.

„Na to nesahej. Nech to tam, kde to je. A co tam vůbec lezeš?“ Na spánku jí naběhla malá modrá céva a kroutila se jako žížala po dešti. Přepadené oči těkaly, modrá barva v panenkách zezelenala. Chvilí bylo ticho, stará žena byla v myšlenkách asi někde daleko a dělalo jí potíže se vrátit. Bezbarvé rty se pohybovaly, jako by mluvila, ale zevnitř nevycházel ani hlásek. Vařila a žila snad přitom nějaký jiný příběh v jiném čase. Bylo čím dál tím těžší ji vrátit do přítomnosti i ve chvílích, kdy se nic zvláštního nedělo. Dlela snad v jiné zemi nebo v prostoru nad zemí, v přítomnosti, ale ne zde. Anebo možná utíkala do minulosti a nebyla nyní. Zde a nyní se u ní podivně rozcházelo. Nebyl to úkaz, jímž se projevuje stárnutí, taková byla i zamlada. Vždycky když se zase ocitla v přítomnosti, vydala nějaké rozkazy. Zjistila, že všude je nepořádek, a nutila dceru a manžela, aby okamžitě začali uklízet. Jejích nečekaných návratů do teď a nyní se vždycky obávali. Necháпали, že předtím si kolik dní ničeho nevšimla a náhle upadla ze snění rovnou do čínorodosti. Otec i dcera to vnímali jako surový vpád do svého soukromí a bránili se ostrými útoky. Matka se často rozplakala, byli na ni dva a ona to s nimi vždycky myslela dobře.

Ráchel byla zvyklá, že maminka má před ní mnohá tajemství. Nevěděla, jestli ji stále ještě považuje za dítě, jehož citů by se snad některé informace ze života dospělých dotkly a deformovaly by jeho charakter, anebo je matka uzavřená do svého života jako do pevnosti, jejíž panenskost si pečlivě brání. Zpozoruje, když se zdálky blíží zvědavce, a už zavírá brány. Přece musí počítat s tím, že jednou umře a její dcera všechno, co má pod postelí a v každém šupletí, dokonce v každém výklenku a ve škvírách za nábytkem po celém domě, zdědí. Těžké dubové leštěné skříně jsou plné věcí. Když otevřete zásuvku, věci okamžitě využijí svou příležitost a roztáhnou se do svého původního rozměru. Vyskakují ven a šuple pak nejde

zavřít. Jednou nebude moci vysypat věci do kontejneru, její povinností bude je přebírat a třídit. Hle, další projev matčina sobectví, že ji tu s tím vším, co za celý život někde posbírala, nechá.

Opakovala hodně nahlas svou otázku a cítila, jak se jí zmocňuje hněv. Stará paní měla teď ruce svěšené podle těla, v loktech jemně ohnuté, na krku uvázanou zástěru, která jí obepínala malé břicho. Řídké vlasy nažloutlé barvy svázané do nepořádného drdůlku. Ústa zaskočená dceřinou otázkou se pořád ještě bezhlese pohybovala, jako by se musela předtím, než odpoví, rozpomenout, kdo je žena, která se ptá, a jaké má na to právo. Kdo jí dovolil zasahovat do něčího soukromí?

Dcera se otočila a ráznými kroky zamířila do ložnice. Však ona to pochopí, říkala si, a přestane dělat, že neví, oč jde. Vzala do předloktí hrnec, v němž se při zatřepání cosi tajemně sypalo ze strany na stranu. Na cestě zpátky našlapovala tiše a v kuchyňských dveřích chvíli pozorovala matčina ohnutá záda, její velkou ruku, jak něco pečlivě míchá. Vařila většinou podle receptu, postupovala od jednoho úkonu ke druhému a kontrolovala, jestli něco nezapomněla. Používala budíky, které zazvonily, když měla být pečeně hotová. Bála se ubíhavosti své mysli, věděla o ní příliš dobře a nechtěla nic zkazit. Při mechanických činnostech si musela dávat zvlášť pozor, aby jí myšlenky neutekly někam pryč. Nic nenechávala na své intuici nebo na náhodě. Měla jako většina Evropanů dvě tvrdé zkušenosti války a hladu, a jídlo by nevyhodila, ani kdyby se jí nepovedlo. Nutila by dceru, aby to jedla, a kdyby se vzpouzela, ohřívala by krmi po kouskách a obětavě by ji dojíдалa třeba týden. Přitom by vyčítavě hleděla na Ráchelku, která by si odněkud přinesla párek.

Dcera teď chvíli stála ve dveřích a v rukou, které měla velké a hrubě modelované jako matka, držela nádobu. Tiše zavolala:

„Mami!“ Stará žena se otočila od sporáku, a když spatřila, co drží dcera v rukou, vykřikla.

„To je popel tvého otce!“

Pustila měchačku do dřezu, přeběhla kuchyň a vyrvala dceři urnu z rukou, jako se dítěti berou věci, které by mohlo rozbít anebo znehodnotit. Sama připomínala dítě, které si chrání svoje hračky a nikomu je nepůjčí.

Odnesla nádobu do své ložnice, chvíli s ní rozčileně přecházela kolem postele od okna ke dveřím, asi přemýšlela o nějakém lepším úkrytu, ale pak ji bezmocně strčila na staré místo pod postel. Dcera neví, jestli tu předchozí větu schválně pronesla s tak hrozným akcentem, ten se vždycky zhoršoval, když byla rozčilená, anebo s takovým odstupem, aby si dcera znovu uvědomila, že matka je cizinka. Kdyby nebyla, dávno by se přece odvážila zeptat se jí, jestli má otec někde nějaký hrob. Kdykoliv se, krátce po tatínkově smrti, ještě pubertální dívka odvážila na tatínka zeptat, byla tónem matčina hlasu, gestem anebo prostě jen zarytým mlčením odehnána. Pochopila, že matka si svůj smutek hájí, že si otce přivlastnila a na tom vlastnictví staví celý svůj další život bez něho. Společnou dceru vyhnala mezi bezcitné tvory, kteří nikoho nikdy nemilovali. Zdála se jí možná ve třinácti letech příliš mladá, aby mohla sdílet žal. Anebo byla matka takový sobec, že považovala zármutek za své vlastnictví? Co o ní ví? Byla vychována v učitelské rodině v daleké Praze, kterou Ráchel neznala. Lidé tam možná prožívali tak hrozné věci, že si, aby vůbec přežili, museli soucit odřící. Anebo ho neuměli projevit stejně jako lásku. Matka se s ní nikdy nemazlila ani si s ní nehrála. Neměla čas.

Ta temná země, kam se ani v dopisech nesměla napsat pravda, ji děsila. Její matka si odtamtud přivezla některé barbarské zvyky. Například chodila čůrat do lesa a vycházela ven s postříkanými

botami. Nedbala na to, jak vypadá, hleděla všechno dotrhat až do konce. Kdyby snad našla jednu botu, schovala by ji pro případ, že by sama anebo někdo jiný přišel o nohu. Skříně byly nacpané oblečením do lesa, i když v Anglii skoro žádné lesy nejsou anebo ne takové jako tam v Čechách. Do Čech posílala matka po každém, kdo tam jel, pytle starého šatstva a anglické paperbacky, které kupovala po antikvariátech.

Matka zastrčila urnu pod postel a mlčky, s ústy staženými bolestí, se vrátila k vaření. Za nějakou chvíli budou spolu sedět u stolu a stará žena bude říkat, že se jí jídlo nepovedlo, a očekávat, že jí ho pochválí. Vlastně se skoro nehádaly, když na sebe v domě narazily, mlčely. Po sebemenším konfliktu následovalo i několika-denní mlčení. Plnilo viktoriánský dům od sklepa po půdu. Houstlo, když se někde setkaly, ale prorazily je, byly obě dost robustní. Řídlo, když se společně v kuchyni dívaly na nějaký film v televizi nebo na zprávy. Měly ještě jednu televizi v obývacím pokoji, ale tam, na tom se mlčky shodly, nestálo za to topit. Podzimní, ledové zimní a časně jarní, ty mlžné, vlhké a fialové večery trávil spolu v kuchyni. Ráchel záviděla dětem, které se mohly s rodiči hádat. Matčiny argumenty zabarvené emocemi zněly v angličtině směšně. Čím byla rozzlobenější, tím hůř se vyjadřovala v cizím jazyce. Často dceru obviňovala, že schválně zapomněla svou mateřštinu, aby se nemusela s matkou domlouvat. Považovala to za důkaz, že Ráchelka je bezcitná.

Čas od času obrátila oči k nebi a nahlas opakovala svou otázku: Jak je možné, že tahle příšerná osoba je moje dítě? A totéž si myslela dcera, ale opačně. Tatínek se někdy nechával strhnout k hněvu a tehdy vyjadřoval svou obavu, že dcera se podobá jeho sestře, která měla v rodině pověst nesnesitelné osoby. Byl přesvědčen, že doma se má mluvit jazykem země, kde rodina zrovna bydlí,

když se přestěhuje do jiné země, začne mluvit tamní řečí. Narodil se v Bukovině na jihu Evropy, pro Ráchel jsou země za Karpaty ještě tajemnější než místa, kde se sama narodila, a kdyby věřila, že existují upíři a vlkodlaci, žili by tam. Odtamtud se její prarodiče a jejich dvě děti přestěhovali do Maďarska a pak na Slovensko. Pořád před někým utíkali nebo šli za lepším živobytím a snadnějším podnikáním. Tatínek mluvil šesti jazyky a žádnou vlast neměl. Asimilace, to byl cíl většiny Židů, kteří přežili válku. Nevyčuhovat, nepřesahovat, neupozorňovat na sebe. Svou jinakost, pokud nežijí v Izraeli anebo ve Spojených státech, ukrýt hluboko v sobě.

Tatínek zemřel mladý na nemoc, kterou operoval a léčil u mnoha svých pacientů, ale u sebe ji nepoznal. Maminka mu to neřekla, a tak si, oba doktoři, do poslední chvíle namlouvali, že stárí prožijí spolu. Maminka přežila svého muže téměř o čtyřicet let. A Ráchel otce nikdy nikdo nenahradil. Zůstali jí příbuzní v Praze, ale z nich znala jen strýce a tetu, kterým komunistická vláda dovoľovala návštěvy. To byli předváleční intelektuálové. Teprve po změně režimu poznala jejich děti a zjistila, že to kupodivu nejsou indoktrinovaní idioti.

Urna zůstávala mnoho let pod matčinou postelí a nikdy už o ní nemluvily. Až se jednou vybouraly v autě. Matka si vždycky úzkostlivě zapínala pásy, ale tenkrát na to zapomněla. Narazila, chudinka, hlavou do předního skla a skoro oslepla. Po úrazu maminka zeslábla, podřídila se dceři a přestaly spolu bojovat. Najednou byly k sobě hodné a Ráchel si ani nevšimla, která začala první. Vpluly do vzájemné lásky, jako by se ponořily do jednoho sluncem ozářeného letního jezera.

* * *

Ráchel teď řídí auto na německé autobahn. Německo, nemůže si pomoci, nenávidí, vždyť jí Němci vyvraždili všechny příbuzné z otcovy strany. Prarodiče, bratrance a sestřenice jejího otce, všichni vyvanuli komínem. Vždyť proto má příbuzné jedině v Praze a tam teď jede. Veze s sebou urny obou rodičů. Matka umřela po krátké a těžké nemoci. Ležela na izolaci, protože ztratila imunitu. Nestěžovala si ani nenaříkala, trpělivě snášela bolest. Vždyť co by si v anglické nemocnici pomysleli o kontinentální doktorce, která fňuká. Odcházela důstojně a s klidem. Neztrácela smysl pro humor a bylo příjemné s ní setrvávat. Ráchel se podívovala, jak se někdy s touhle vlídnou, usměvavou a tolerantní osobou mohla hádat. Maminka měla růžovou pleť skoro bez vrásek a jasně modré oči hleděly na svět s důvěrou a láskou. Její poslední přání bylo, aby se čas smíru prodloužil o dva roky. Nebylo vyslyšeno. Dcera ji česala, myla, oblékala, to všechno s rouškou přes ústa. Chodila za ní každý den a mlčky trávila čas u její postele, aby matku hovorem příliš neunavila. Když stará žena upadla do agonie, usmívala se, jako by se jí něco hezkého zdálo. Umřela tiše, s úsměvem, i po smrti vypadala spokojeně. Má odpracováno a odžito. Ráchel se přistihla, že jí maličko závidí.

Dcera uložila její urnu pod postel vedle otcovy. Teprve teď si uvědomovala, jak matku miluje a jak jí schází. Že jsou spolu navždy svázané. Tehdy se rozhodla a koupila si z dědictví po matce byt v Praze. Trávila tam se svou českou rodinou všechny dovolené a jeden prodloužený víkend v měsíci.

Němci ji ve svých silných, dobře krmených autech pořád předjíždějí. Ráchel se nedá vyrušit, jede pořád stejně. Řídí auto ráda, cítí se v domečku v bezpečí a v teple, obklopena svou vlastní vůní a vůní své domácnosti tam za kanálem La Manche. Přejíždí hranice evropských států a nikdo neví, kde teď je, nemá žádnou adresu.

Anglický mobil je vypnutý, český ještě nepřipojila na síť. Tíha dní pořád stejných je nadlehčována nadějí, že se může stát něco neočekávaného, možná i dobrého. Kdyby nebyla lékařkou, chtěla by být řidičem velkého nákladáku. Občas se zastavit doma, svátečně se všemi porozprávět, a jinak být na cestě, na útěku od svých malých a velkých zvyků. Vždyť kromě věrných pacientů na ni nikde nikdo nečeká. Není si jistá ani tím, že ji příbuzní rádi vítají. Cítí, že rušivě zasahuje do jejich každodenního života naplněného povinnostmi. Ostatně ví, jaké to je, když přijedou oni. Vznikne nepoměr mezi její zaměstnaností a jejich volným časem, mezi časem každodenním a svátečním. Teď se nemůže zbavit melodie té písně Deutschland, Deutschland über alles. Podiví se nad tou dokonalou, vlezlou melodií, i když slova neumí. Stejně úchvatný nápěv měla i sovětská hymna. Člověk si ji zpívá, pobrukuje, zní mu v hlavě, vyplouvá znovu a znovu. Nikdy nepochopí, jak se někteří Židé z komunistických zemí mohli po válce usadit v Německu. Jak snášejí řeč, která se jí zdá být tvrdá a bezcitná? Jak mohou žít ze špatného svědomí svých vrahů? Jsou snad spokojeni s tím, že v této zemi jsou dvakrát vyvolení? Nechce přemýšlet o Židech a Němcích, Německo je pro ni jen tranzitní zemí.

Raději si najde některou ze svých oblíbených oper. Vybere Traviatu, při které na konci vždycky pláče. Chodí už dvacet pět let se svým milencem na všechny Traviaty, které se kdekoliv na světě namanou. Je to jejich opera, jejich osud. Na konci pláčou oba dva. Po představení cítí úlevu, jako by vyprázdnili své hoře. Otře si tváře hřbetem ruky a jede dál. Zatracení Němci, proč jezdí tak rychle a jsou tak důležití? Nejhorší řidiči jsou ale v Čechách. Holohlaví tvrdí hoši v ní budí hrůzu. Dostali velká a silná auta a dokazují si, že jsou mistři světa. Ale za každým volantem sedí ve skutečnosti jeden květinový plátek, skrčený žabáček, kterého

hrozí spláchnout oceán nicoty. Rád se nechá polechtat nebezpečím, že má v ručkách něco silnějšího, než je on, a že na silnici sám nebo někdo jiný může umřít. Podobá se teroristům, jejichž život bez nebezpečí a oběti nemá smysl. Když létá v neděli večer z Prahy do Londýna, je takových anglických mladých a starších mužů plné letadlo. Strávili svůj sváteční čas v pražských hospodách a nevěstincích, a když stojí ve frontě na odbavení, chlubí se před svými druhy a kamarády. Vracejí se zpátky do všedního života, ke svým rodinám. Budou zase otroky svých hypoték a manželek. Ráchel se zdá, že jejich sprostá chlípnost na ní lepkavě ulpívá, nicota v nich přímo volá po tom, aby letadlo s nimi a s ní spadlo a země se zbavila trochy svého neřádu. Je jí líto Prahy, krásné panny, kterou zdejší a cizí pasáci proměňují v neřestnou děvku.

Její rodiče umřeli v Anglii, otcova sestra v Kanadě. Když bylo Ráchel osmnáct, vypravila ji matka na cestu přes oceán. Koupila jí tenkrát dvoje večerní šaty a lístek na Queen Mary. Bylo to, jak otec vždycky říkal: teta vykazovala všechny známky zlé, závistivé a malicherné osoby a neteř se ráda vracela k matce. Dostala od tety brilantový prsten po babičce spálené v Osvětimi, a ten od té doby nosí. Teď má oba rodiče vzadu v kufru a veze je tam, odkud dvakrát utekli, poprvé před Hitlerem a podruhé před Gottwaldem. Nikdy nahlas nepochybovali o správnosti svého rozhodnutí. Jezdili na rodinnou dovolenou do Francie, Německu se vždycky vyhýbali. Když se Ráchel na cestě do země, v níž se narodila, zastaví v nějakém německém městě, hledí vždycky v údivu na pečlivě upravené zahrádky s vodotrysky. A domečky jako z pohádky. Zlobí ji německý sentiment a věčně uskutečňovaná touha po romantice, která se tak často zvrhne v kýč. Nechápe, jak jen mohli tihle hodní a spořádaní lidé... Sestřenice říká, že v komunistických dobách byli Němci, ovšem ti ze Západu, hodní. Pomáhali českým disidentům

a všem lidem, kteří byli pronásledováni. Angličané prý nepomáhali nikomu, asi neměli tak špatné svědomí.

Blíží se k českým hranicím a tam v Böhmer Wald zabočí na lesní cestu. Vystoupí z auta, nadechne se kořenné vlhké vůně. Země je pokryta hustým, jasně zeleným mechem a neválejí se tu žádné klacky, pařezy a pytle se smetím jako v Čechách. Němci uklízejí i v lesích. Sluneční paprsky se prodírají skrz husté koruny jehličnanů a na mech spouštějí zlatá prasátka. Ve slunečních skvrnách se vzduch lehounce chvěje. Křídla malinkých mušek zasvítí co chvíli jako briliant a zase zhasnou. Ach bože, myslí si Ráchel, jak je tu krásně, v Německu. Otevře kufr od auta a chvíli se v něm přehrabuje, urny zabalí jednu do kabátu a druhou do županu. Rozhází kolem nich všelijaké věci. Bojí se, aby se pohraničníci v kufru nehrabali. Neví totiž, jestli je dovoleno převážet popel mrtvých přes hranice. Jestli na to není potřeba nějaké zvláštní povolení.

V Praze, v bytě, který si tu koupila, uskladní urny na noc pod postel pro hosta, ne pod svou vlastní. Ráno je uloží do ruksaku a vydá se na Malou Stranu. Už dávno má vymyšleno, kam své rodiče uloží. Jdou spolu ulicí U Lužického semináře, kudy s ní asi, když ještě byla malá a bydlili v Praze, nikdy nešli. Podejde věčně mokvavý oblouk Karlova mostu a zamíří na náplavku. Je všední den, dopoledne, měsíc listopad. Doufá, že se tu nebudou potulovat žádní turisté a že se jí podaří provést nerušeně svůj plán. Turistické parníčky, kterých je na Vltavě v létě tolik, že se občas srazí, už také nejezdí. Lidé by na nich zmrzli. Když sestoupí z chodníku, slyší na zádech jemné cinknutí, to jak do sebe urny tукly a políbily se. Kdysi, když studovali v Praze medicínu, matka na Karlově univerzitě a otec na německé, chodili asi spolu po mostě na Malou Stranu a pak nahoru na Petřín, kam míří všichni zamilovaní. Obloha je šedá, s malými světlejšími trhlinami, nad řekou se vznáší

pára, která rozmlžuje Novotného lávku na protějším břehu i jez. Jez hučí, jako hučel před sto, možná i před dvě stě lety. Jenom voda je jiná, špinavější. Vzpomíná si, že ji dědeček vzal na Žofín, to byl jeho oblíbený ostrov. Šli tam v noci, kdy měly praskat ledy a začít plout. Pamatuje si na temné dunění a pak na jakýsi pohyb, který ale nebyl v černé sametové noci zřetelně vidět. Kry na sebe narážely a vydávaly těžké, dunivé zvuky, některé se podobaly zvonění obrovských zvonů. Vnučka a dědeček byli celí zmrzlí. Když přišli domů k židovskému hřbitovu, babička jim uvařila bylinkový čaj a mluvili česky.

Na náplavce opravdu není noha. Ani lidská, ani psí. Sundá pomalu ruksak z ramen a postaví ho vedle svého lýtka. Dívá se, zda ji někdo z mostu nepozoruje. Jestli jsou v Praze ještě nějakí turisté, tak ještě nevstali anebo někde sedí u dlouhé snídaně a odkládají ranní procházku. Čekají, jestli snad náhodou nevyjde pozdní listopadové slunce. Dívá se na ni jen Bruncvík, pokud je s to pohnout kamennou hlavou, pražský rytíř, o němž Marina Cvetajeva napsala báseň.

*Stráž – tvář postní
nad šploucháním věku.
Rytíř mostník,
hlídající řeku.*

*Ke klidu dorůst...
Jít hledat pod vodu
pokoj od rukou, od úst...
Co, strážný rozchodů?*

Pokoj od rukou, od úst, být stará. Netrápit se už proto, že její láska není opětována tak, jak by si přála. Toužívала po tom zvláš-

tě na jaře, kdy všechno bobtná, pere se a snoubí. Nikdy nezažila vášnivou lásku, vždycky v ní něco stálo na stráži jako tady rytíř rozchodů. Byla to hrdost, nebo naopak nejistota? Vždycky se jí zdálo, že dává víc, než dostává, šetřila, aby se úplně nevydala. Snad předem počítala s tím, že bude zase odmítnuta, a bála se, že bude trpět. Jaro bývá vždycky hrubé a surové. Chňape po kořisti a chce třeba i usmrtit. Léto je milejší, rozhodně snesitelnější než jaro, ale stejně má nejradši zimu, kdy se všechno zakuklí, usne, ztvrdne a znehybní. Zimě se pokušení vyhýbá.

Ano, nechtěla děti. Snad proto, že si nepřála opakovat nic ze svého dětství. Nesnášela projevy cizí mateřské a otcovské lásky, obdiv, který sklízí miminka. Proč by se měla oslavovat, když ještě nic nedokázala? Vždycky se rozzlobila, když viděla na zadním skle auta, které jelo před ní, obrázek dítěte a varování: Child on the board. Proč by mělo dítě, sakra, mít větší cenu než dospělý?

Má ráda staré lidi. Pozoruje, jak statečně snášejí nemoci, utrpení a ztráty. Rozněžňují ji víc než malé děti. Čím vyššího věku se dožívají, tím víc si jich váží. Těch drobných, vyschlých skřítků, kteří se bojí, že už nejsou hezčí, a proto se skrývají. Ostýchají se, ustupují vzad, až se úplně ztratí ve tmě. Nemohou už nic plánovat, a když, tak s podmínkou, že budou ještě žít. Kde se v nich bere naděje, s níž očekávají zlepšení anebo nějaký zážitek, který budou moci vložit do koruny svého života jako drahý kámen nebo perlu?

Bezmocně se usmívají nad svou krátkou budoucností, která je zároveň výhodou. Ty má Ráchel ráda, ne ty, jejichž jáství a sebe-střednost s přibývajícím věkem rostou. Její přítel, už také dost starý, vždycky říká, že nejstrašnější je být starý, chudý a nemocný. A ona by k tomu ještě přidala: nešťastný a protivný.

Staří lidé a staré stromy. Kolik je na jejich tělech jizev a ran. Uříznuté větve, kde se okolo řezu kůra stahuje dovnitř, aby zakryla

ránu. Vertikálně rozčísnutá kůra, rozchlípené tělo, díra, jíž dovnitř bolestivě protéká voda, sval trýzní vítr a prach. Prst chce po troškách díru zaplnit, hojit sval záplatami, ale nikdy se jí to úplně nepodaří. Blesk nebo vítr započaly dílo zkázy, tak i v lidském těle se někdy zableskne, celek se poruší a nikdy už nesroste jako dřív. Muži a ženy se v její ordinaci svléknou a odhalí svá změkklá těla, prověšené laloky kůže, zvrásnělou, suchou pleť zraněnou skalpely. Na zarostlé jizvy jsou někteří majitelé pyšní, jako by mohly zvýšit cenu jejich života. Ukazují je jako zvláštní vyznamenání. Z jizev se dá přečíst osud člověka, jeho povaha i tajemství. Ráchel nevěří na grafologii ani na horoskopy, ale jizvy považuje za tajemné písmo, které má každý pořádný doktor umět rozluštit. Ženy, které trpěly pro lásku a jejichž dívčí sny o princích se nenaplnily, mívají jizvy po vyjmutí dělohy. Ti, kteří něco předstírají a zatajují, čím jsou, nemají žlučník a ledvinu. A tak bychom mohli pokračovat až k srdci a nelaskavosti toho, komu bezchybně nefunguje. Jizvologie se jí vždycky nakonec vnutí. Kolik už viděla nahých těl!

Také svou matku milovala víc, když už byla stará, možná proto, že jak jí ubývala energie, nebyla už tak kritická. Snažila se vyhýbat konfliktům a nedávat najevo své zklamání z dceřina života. Vždyť přece pro ni udělala všechno a ona nebyla šťastná tak, jak by si to ona, obětavá matka, zasloužila. Po její smrti nacházela všude po domě zastrkané igelitové pytlíky s dětskými šatičkami, čepičkami a botičkami. Kupovala je v charitativních obchodech i potom, co dcera už děti mít nemohla, i kdyby je byla chtěla. Matka byla tak taktní, že jí dětské věci nikdy neukázala.

Odpust', mami, byla jsem génius na nevhodný výběr partnerů. S žádným z nich jsem nechtěla počít, ta touha ve mně vůbec nevznikla. Možná jsem opravdu nemilovala, ale pak je to moje ztráta, ne tvoje. A říkala jsi přece, ach tak často, že medicína chce

celého člověka, a že kdybys byla neměla mne, mohla jsi udělat velkou kariéru. Vlastně jsem ti celý život překážela a všechny tvoje přítelkyně mi říkaly, jaká jsi byla úžasná doktorka a že kvůli mně ses nestala primářkou a specialistkou, kterou zvou na kongresy po celém světě. Vždycky jsi někde zastupovala někoho, kdo byl na lepším. Nepamatuji se, že bys měla smlouvu na dobu neurčitou, že by ti dopřáli stálý pracovní poměr. Emigrantka, a ještě s dítětem. Angličané byli na tebe hodní, byla jsi vhodný objekt k uspokojování jejich potřeby konat dobré skutky, ale nikdy tě mezi sebe jako rovnocennou nepřijali. Měla jsi přece akcent. Kontinentální doktorka se nemohla s nimi měřit ani profesionálně. Mne přijali, jezdím po kongresech a přednáším na univerzitě. Možná jsi mi to záviděla a nevěděla jsi o tom. Uznávám, že jsi byla chytřejší než já a také asi lepší a pečlivější doktorka. Tvoje zodpovědnost byla vždycky silnější než tvoje létavost, byla jsi pozornější než já a jiní doktoři, kteří si věří a nepochybuji. Vždycky jsi zkontrolovala svou potřebu létat nad zemí a uměla ses soustředit, když jsi pracovala. Ano, nedopřála jsem ti vnuky, i když jsem věděla, že po nich toužíš. Lidé, kteří měli šťastné dětství, si ho asi chtějí se svými dětmi zopakovat. Já byla bezmocná, vydaná napospas a pořád se mi zdálo, že mne nemáte dost rádi. Ta potřeba lásky ve mně zůstala, nikdy se nenaplnila a už se nenaplní.

Vyvezli jste mne a zachránili před režimem, který byl založen na nenávisti. Přesadili jste své jediné dítě do slušnější společnosti, kde platí a všeobecně se uznávají hodnoty, podle nichž se dá lidsky žít. Dali jste mne do nejlepších anglických škol. A přesto význam mého života nepřerostl ten váš a nenaplnil vás pýchou. Po té bouřce jsi mi to, mami, přestala vyčítat a tím se náš vztah upravil. Když tě, tam za lítacími dveřmi, v izolaci, navštívila tvoje neteř z Prahy, říkala jsi prý, že jsi měla hezké poslední dva roky stáří.

Nešlo to prodloužit, věř mi. Ztratila jsi imunitu, a tak jsi ležela sama v pokoji za lítacími dveřmi s úzkým, vysokým oknem na dvůr. Nikdo tě nesměl políbit ani ti podat ruku a i já jsem k tobě mluvila přes roušku. Kapaly do tebe nahnědlé, medově lesklé krevní destičky a já ti přes roušku říkala, že všechno bude dobré. Doktorka doktorce to namlouvala, a obě jsme přece dobře věděly, že to není pravda. Sestřenice ti přes roušku posílala vzdušné polibky, když večer odcházela, a ráno, když zase přišla. Je mi líto, že jsme tolik let zameškaly, ale byla to vina nás obou, to musíš uznat, mami.

Žena v pozdním mládí anebo raném stáří se dívá na řeku, jak se stříbřitě pění. Vznášejí se nad ní šedé páry, voda je teplejší než vzduch. Na dřevěných zábranách z těžkých klád, které mají chránit nejstarší most v Praze před ledy a povodněmi, sedají říční rackové. Divoké kachny pádlují proti proudu, kam se poděli kačeři, jejich manželé a partneři? Jez tam vpravo hučí, voda se špinavě valí, za jezem se vznášá a mdle se leskne v mlze zlatá koruna Národního divadla. Tady budou po smrti její rodiče, v samém srdci Prahy, kde se poznali a kde potom pár let spolu žili. Nikdy tu neměli vlastní byt, bydleli ve služebním v nemocnici. Neví, kde by vlastně po smrti chtěli být, matka s ní o posledních věcech a o hrobě nikdy nemluvila. Bylo to pro ni asi příliš intimní téma. Most, pevné spojení mezi dvěma břehy, mezi dvěma bytostmi, které nikdy neměly společný mateřský jazyk. Otec se od matky naučil její mateřštině, mluvil česky bez cizího přízvuku, dokud žil v téhle zemi. Pak ho už nikdy česky mluvit neslyšela. Jenom matka hovořila se svými přáteli emigranty tou řečí, které dcera nerozuměla, a pořád se jí zdálo, že o ní v tom jazyce hovoří nelichotivě. Ona byla most mezi rodiči, živý most, který přežil oba břehy a teď visí ve vzduchu mezi Malou Stranou a Starým Městem, mezi kontinentem

a britským souostrovím. O Karlově mostu jí vyprávěl strýc, matčin bratr, který je několikrát navštívil v Londýně. Komunisté mu povolili návštěvu, protože byl rodinný příslušník a podle mezinárodního práva se blízcí rodinní příslušníci směli navštěvovat, to uznali i komunisti. Když už konečně mohla do své rodné země přijet, vodil ji starý strýc po Praze. Miloval svoje město, Letnou, kde se narodil, Josefov, kde žil své mládí, a od Starého židovského hřbitova se odstěhoval, když se oženil. Když byl malý, chodíval po Karlově mostě navštěvovat svou babičku. Bydlela na Malé Straně v domě U Modré hvězdy, nosila na hlavě biedermeier čepiček a mluvila německy. Strýc se kamarádil s majitelem lodiček u ústí Čertovky. Sebevrazi, kteří skákali z mostu, prý ještě nebyli ve vodě, a už volali o pomoc. Majitel lodiček skočil do loďky, rychle vesloval a oběť vytáhl. Nešťastným služtičkám se prý nafoukly sukně a chvíli je jako vzduchový polštář držely na hladině. Pocházely většinou z českých nebo slovenských hor, tam se plavat nenaučily a ve městě podlehly svodům.

Zachránil, jak vyprávěl strýc, prý osmdesát šest lidí, dovezl je do své boudy na dřevěném platu a nalil do nich rum, aby je vrátil životu. Někteří mu děkovali, ale byli i tací, kteří mu nadávali. Slibovali, že skočí znovu, ale tentokrát pod vlak. Ráchel stojí na břehu, řeka tu není regulovaná nábřežím jako na druhé straně. Najednou se maličko usměje. Chystá se pohřbít rodiče do vody, kterou sama nemá ráda. Narodila se ve znamení Ryb, ale její znamení je asi poškozené. Možná vznikl odpor k vodě tím, že ji matka nutila odmalička plavat. Dokonce když nechtěla do bazénu, strčila ji tam. Teprve když uviděla, jak tiše a mstivě tone, vytáhla ji a nabíla jí. Každou sobotu dopoledne ji nutila plavat. Matka byla dobrá plavkyně. Ještě v osmdesáti letech s jednou náhradní kyčlí kraulovala. Čím větší byla matčina aktivita, tím více rostla dceřina pasivita.

Jako by se celá její energie vypotřebovávala na odpor ke všemu, co měla matka ráda. Často dělala něco sama proti sobě, jen proto, že jí matka radila opak. Kdyby ji poslouchala, ztratila by přece svůj charakter. Teprve potom, co matka hlavou prorazila přední sklo auta a skoro oslepla, teprve když byla bezmocná a slabá, když se o ni dcera starala a projevila soucit, se všechno změnilo.

Připravuje se na pohřeb a kolem jde paní s buldokem, jsou spolu jako dva milenci. Ráchel neví, proč mají skoro všichni Češi psy. Znamená to, že je nikdo nemiluje, nebo se s nikým nesnesou a touží po bezpodmínečné lásce, kterou si navzájem neumějí dát? Anebo jsou tak otřeseni změnou poměrů? Pravda, lidský život je příliš krátký na tolik změn. Kolik režimů už ti chudáci staří Češi přežili. Kolik zrad, zklamání, nenávistí, lží, hasnouceho nadšení a následného ponížení. Není divu, že chtějí poroučet aspoň psovi a být jím milováni.

Rychlé lety racků křížují šedé nízké nebe nad řekou, počká, až přejde paní s buldokem. Má bílou vráscitou pleť, dvě brady a řídké, doma obarvené vlasy. S námahou sune dopředu jednu a pak druhou nohu nízko nad zemí. Určitě ji bolí páteř, proto nezvedá nohy. Ráchel si často prohlíží lidi v metru a v autobusech a dohaduje se, co je asi bolí.

Její rodiče už nebolí nic. Přivezla je přes půl Evropy na dobré místo, patří sem. Pocítila lehký, smířlivý závan spokojenosti. Byli tu všichni tři a nemluvili žádnou řečí. Početí i smrt mají svůj domov kdekoli na zeměkouli, je lhostejné, kde. Domov je i v téhle zpustošené zemi, kde žili její předkové z matčiny strany. Jejich fotografie má v tlustém albu z modrého sametu se zlatým kováním a ořízkou. Uslyšela šelest křídel, tleskání vzduchu. Naklonila se blíž k řece a vdechovala ústy nažloutlou mlhu ztěžklou olovem. Hejno labutí prorazilo mlhu a mířilo ke Slovanskému ostrovu, bílí

ptáci vypadali jako andělé, kteří jí přicházejí pomoci. Listopadové dopoledne se přeletem andělů rozjasnilo, nebe se roztrhlo a na okamžik vysvitlo bledé podzimní slunce. Řeka se pod kuzelem paprsků slastně zavlnila a zaleskla. Hukot jezu se, jak se jí zdálo, proměnil v šepot a pak snad v tichý zpěv. Všude se rozprostíral klid, vznešená přítomnost smrti, kterou nikdy u svých umírajících pacientů v této podobě nepoznala. Smrt byla pro ni vždycky selháním lékařské péče anebo zeslábnutím těla a totální ztrátou energie. Vznešená smrt teď spojovala Atlantik u skotských břehů s poklidnou řekou Vltavou. Voda, voda, samá voda. Propojily se zeměpisné vzdálenosti, zdrcly se do blízkostí, i časové rozdíly zmizely. Dějiny planety Země šly jako několikery hodiny s rozličnými časy a v té chvíli se zdálo, že člověk může přestupovat z jedné historické doby do druhé, protože všechno je teď a nyní. Vesmírný čas je jen jeden a lidé si vymysleli různé svoje časy, které měří roky, hodinami, minutami.

Stála oběma nohama vrostlá do země a byla doma, dávno se tak bezpečně necítila. Rozumí všem řečem, napojena na nějaký hluboko v nás nastavený metajazyk, který v jistém stavu mysli můžeme všichni použít. Takové úžasné schopnosti mívala doposud jen ve snu. Uměla třeba řídit letadlo, proletovala se nad zemí a divila se, jak jí to jde, když se to nikdy neučila. Jenom měla obavy, aby nebyla nějakým vzdušným policistou v ptačí podobě kontrolována a nezjistilo se, že nemá na letadlo řidičský průkaz. Pokoušela se vzpomenout si na jednu českou větu, kterou jí před víc než padesáti lety řekla babička na druhém břehu Vltavy, v bytě u židovského hřbitova. Viděla kuchyň, okno do dvora, zelenou pohovku a výlevku s lesklým mosazným kohoutkem. Čtyřletá tmavovlasá holčička s velmi bledou pletí stojí na štokrleti a roztáčí kohoutek se studenou vodou. Babička říká, že jestli bude pouštět vodu, vyskočí

na ni z kohoutku mráz. Ví určitě, že to babička říkala česky, vždyť žádný jiný jazyk neuměla. Vzpomeň si, Ráchel. Napíná sluch, ale češtinu neslyší. Slezla tehdy poslušně z kuchyňského štokrlete, rozuměla pokynu a babičce. Najednou si uvědomila, že čeština je skrytá někde v hloubce rýh v jejím mozku, že je tam zapsaná písmem, kterému přestala rozumět.

Najednou jí začalo být nepříjemně. Rozhlédla se kolem a spatřila starého muže s foxteriérem. Když byla malá, měla ráda Dášenku od Karla Čapka, ale psa jí přes všechno prošení nekoupili. Foxteriér přivázaný na řemínku se po ní otáčel a táhnul k ní. Majitel zasekl šňůru, přetáhl psa na svou stranu a odcházeli. Zdálo se jí, že pes čichá v jejím směru něco nekalého. Rozvázala ruksak, vyňala odtamtud dvě urny a postavila je na břeh. Sklonila se a vzala své rodiče do náruče, jako by chovala dvojčata, u každého prsu jedno. Houkala je, celým tělem se kývala ze strany na stranu. Její tělo je statné a dosud pevné. Je příliš těžké, než aby se mohlo pohybovat s půvabem, ale vzbuzuje dojem serióznosti, což se dobře hodí k jejímu lékařskému povolání. Její ruce jsou tolik podobné babiččiným, jak potvrzuje sestřenice o čtyři roky starší, těm rukám, které vařily a praly na valše u židovského hřbitova, tam na druhé straně řeky. Mají velké dlaně, dlouhé silné prsty a jsou pracovité. Klouby už Ráchel začínají mohutnět, takže si musela nechat roztáhnout ten brilantový prsten po židovské babičce, kterou spálili v peci. Matka, co ji pamatuje, žádné prsteny nenosila, byla na to příliš prostá. Nekupovala si ani šampon na vlasy, považovala to za zbytečný luxus. Přistihla ji, jak si myje vlasy práškem na praní, a zakázala jí to. Věděla určitě, že matka nikdy nepoužívala žádný parfém, možná to otci vadilo, ale určitě to nepřiznal.

Co všechno museli vytrpět: dvě světové války, holokaust, komunistický převrat, několikanásobnou ztrátu domova. Zdálo se

jí, že chová na svých prsou Evropu i býka, v něhož se proměnil Zeus, aby Evropu unesl do vášní, kterým podlehl a musela se jimi pak krvavě probrodit, aby se očistila. A přesto, ubohá, není čistá a nechává se dál omamovat. Rodiče utíkali z místa na místo, pravda, vždycky správným směrem z východu na západ. Otec tvrdil, že v Ostravě vždycky žili nejhoupější Židé. Když utíkali z Polska, zůstali za prvními hranicemi, ti chytřejší se stěhovali dál do Paříže a ti nejchytřejší do Ameriky. Její rodiče nevěřili na náhodu, na nahodilé uspořádání věcí a dějů a vždycky reagovali včas. Na Hitlera i na komunisty. Nebyli sentimentální, nebylo jim líto opustit své přátele, příbuzné i zemi, kde se narodili. Nikdy nevěřili v osud, v prozřetelnost ani v budoucnost, kterou pro nás chystá Bůh. Byli ateisté do morku kostí a možná by byli uvěřili v existenci Boží, kdyby se Bůh prokázal něčím pozitivnějším, než byl tento svět. Kdyby znal fakta, musel by se přece chovat jinak. O nic ho neprosili ani se na něho neodvolávali. Nebyli ani v žádné politické straně, fandili spravedlnosti a čestnému chování, to určovala maminka, která zůstala skautkou až do smrti.

V té chvíli začaly na všech věžích na Malé Straně i na Starém Městě zvonit zvony. Polednem se den půl jako meloun rozseknutý sekyrou. Od Karlova mostu se odchlípla shrbená postava a nejistým, houpavým krokem se blíží k ní, šosy kabátu za ní vlajou a na hlavě má podivnou ušatou čepici. Slyšela kdysi od matky o polednici, sama na ni nevěřila, ale přesto s ní dceru strašila. Použila ze zoufalství i čerta, a pak holčičce těžko vysvětlovala, že se jedná o pohádkovou bytost. Když se postava přiblížila na pár kroků, poznala, že je to muž, asi bezdomovec. Do červené dlaně lemované otrhaným rukávem svetru mu hned vložila kovovou dvacetikorunu, jen aby odešel a nevšiml si, co to chová. Podívala se mu do tváře. Byl to doborosrdečný obličej starého pijana s velmi jasnými tmavými očima

pod rozcuchaným obočím, dolní polovinu obličeje měl zarostlou voussem nahnědlým od cigaretového dýmu. Oči byly živé, zatímco tělo, naložené v alkoholu, měklo jako okurka máčenka. Usmál se na ni očima, dolní část s ústy zůstala nehybná. Jeho pohled sklouzl dolů, ale nezastavil se u nádob, které držela v rukou. Spokojil se s mincí a s vyhlídkou, že bude mít na pár hltů kořalky a piva. Když ji houpavou chůzí minul, poslouchala chvíli škrchlavý zvuk jeho podrážek, jak se třely o kamínky na břehu, a pak rychle sešla po schodech a vstoupila na molo, u něhož v létě kotvily parníčky. Prkenné molo se lehounce houpalo, některá vlnka měkce pleskla o jeho břicho, jako by ho chtěla poškádlit. V mlaskání a houpavém pohybu bylo něco erotického a plodivého. Znovu se rozhlédla. Rackové vyplouvali z mlžného prostoru a zase se do něj zanořovali, divoké kachny zakvákaly. Jinak bylo ticho, uprostřed města až neskutečné. Chvíli naslouchala tichu a pak se znovu ozval šelest perutí. Andělé nebyli v jejích představách žádnými pomocníky, možná by spíš přiletěli v bojových letkách, aby zabránili nekřesťanskému pohřbu. Vzhlédla k šedivému nebi a spatřila tři labutě. Přeletěly jí nad hlavou a zmizely někde nad jezem.

Vložila otcovu urnu do náruče jedné ruky a zalovila v kapse. Měla tam připravený kuchyňský nůž. Teď musela matku položit na zem, otce držela v levé ruce a pravou se špičkou nože pokoušela rozloupnout jeho urnu, jako by to byl vlašský ořech, který v nedávném říjnu spadl ze stromu. Víko bylo zaletované a ještě nějak podivně zalepené. Chvíli s urnou zápolila, pak musela vytáhnout velký a silný otvírák na konzervy, který pro jistotu vzala s sebou. Potřebovala by pomoc, ale koho o ni požádat? Ostří klouzalo po lesklém plechu a ne a ne se zabodnout. Klečela na molu a mezi koleny svírala urnu s otcovým popelem. Třásl se jí ruce, hlava hořela, ale nevzdávala se. Konečně urnu otevřela a zahleděla se

dovnitř. Byl tam šedý prach a v něm drobné bílé kamínky, úlomky rozdrčených kostí. Podivila se, jak málo toho zbude ze statného muže. Vysypala pozorně popel do řeky, urnu zavíčkovala proděravělým víkem a schovala do ruksaku. Totéž, už obratněji, provedla s matkou. Oba popely si byly navlas podobné. Postupovala pomalu, přesně podle předem vymyšleného plánu, ale přesto dost rychle, aby byla se vším hotová, než se objeví třeba městský policajt. Po obřadu nevěděla chvíli co dělat. Napadlo ji, že by se hodilo pomodlit se, ale to by považovala za pokrytectví. Vždyť přece v Boha nevěří, ke komu by se tedy měla modlit? Ostýchá se i pokřikovat, nemá na to právo. A tak stojí a zhluboka dýchá jedovatý vzduch nad řekou Vltavou, ten ráje plyn a pach hřbitova, hnílobnou, lepkavou vůni středu Evropy. Odtud přišli a sem je přinesla. Vyvolává tím ze zapomnění zástup lidí, kteří žili před ní a jejich existence je podmínkou a příčinou jejího života. Ano, něco po ní chtějí, ale může se jen dohadovat co. Mluví česky, maďarsky a slovensky, také rumunsky. Snad po ní žádají, aby potvrdila svou i jejich totožnost. Možná jí vyčítají, že přerušila genetickou linii, že je neplodným semenem, konečným okem dosud nepřerušovaného a nekončícího řetězu. V ní končí dvě řady předků, jedna pražská a druhá karpatská. V kontinuitě vědomí, která se vynořila tak nečekaně a nezaslouženě, je někde zapouzdřena čeština, její mateřský jazyk.

Ráchel stojí na břehu řeky a přešlapuje. Napadne ji, že čeština je podobná nádoru, ale nemůže rozpoznat, zda je benigní, nebo maligní. Je překvapená tokem myšlenek, které jí táhnou hlavou, neví, odkud plynou a kam. Těžce dýchá. V pražské kotlině vzduch stojí a kysne. Ulicemi všelijak zalomenými neprofukuje vítr, a i když někdy zabloudí do vltavského údolí, poponese pár papírů, zamete do škvíry v chodníku cigaretové nedopalky a v temných, počů-

raných koutech zhyne. Praha smrdí víc než Neapol, ale přesto ji miluje a ráda ji ukazuje svým anglickým přátelům.

Musí jít. Pohlédla naposled na hladinu a spatřila, že kolem místa, kde se prosákl a ponořil popel jejích rodičů, vytvořily labutě, které neslyšně odněkud připluly, kruh. Pádlovaly na místě, tiché a dokonalé. Napočítala jich dvanáct jako v té pohádce, v níž dívka zaslíbená princovi tkala ze žahavých kopřiv košile, které měla přes labutě přehodit a proměnit je tak v krásné mládence. Tu pohádku jí kdysi matka četla.

Že jedou do Paříže, jí řekli až za hranicemi. Vzpomíná si, jak seděla ve vlaku, a nezná už česká slova, kterými jí to řekli. O útěku se domlouvali šeptem a anglicky, to pochopila až později. Tenkrát ve vlaku, který ji unášel někam do neznáma, pochopila hned z jejich výrazů a z nervozity, že to není výlet, ale něco neodvolatelného. Tenkrát nevěděla, že ztrácí babičku a dědu, rodné město, posluhovačku paní Vondráčkovou a jejího synka, s nímž si ráda hrála, že všechno od jisté osudové chvíle, kdy překročili západní hranice, bude jiné. Nic jí nevysvětlovali, stejně by tomu nerozuměla, v Německu mluvili německy, a když přešli do Francie, začali s francouzštinou. Neptali se, co si myslí, byla příliš malá, nestarali se, jestli se bojí. Možná by se jim česky špatně mluvilo o tom, co dělají. Takové objevy, že dítě je ve čtyřech letech vlastně hotový člověk, má psychické potřeby a že k nim patří především ničím nepodmíněná láska a radostné a vroucí přijetí, vstoupily do obecného povědomí až později. Po válce se možná city jevily jako změkčilost a luxus rozmazlených paniček. Snad si rodiče mysleli, že dítě, které teď sedí na lavici ve vlaku a klímbá krátkýma nohama nad podlahou, pod zadkem mu duní koleje, přehazují se výhybky, oslňují je semaforová světla a osvětlená nádraží cizích měst, ničemu nerozumí. Jednou až mu to poví, bude jim vděč-

né, že ho vyvezli z vězení do svobody. Bude mluvit anglicky bez akcentu, takže z něho bude plnohodnotný britský občan. Rodiče byli praktičtí, sečtělí lidé. Věřili v pokrok, ve vědu, která dokáže řešit všechny lidské problémy. Jejich úkolem bylo pomáhat lidem, aby zbytečně neumírali. Nikdy nemluvili o tom, kde by chtěli být pohřbeni, nebylo pro ně důležité snad ani to, aby byli v hrobě spolu. Tak je pohřbila pod Karlovým mostem, tím věčným symbolem zlatého věku českého království.

Urny hodila do nejbližšího kontejneru, ale rodiče šli s ní ulicí U Lužického semináře, kolem zdi Vojanových sadů, kam ráda chodí na jaře, když kvetou magnolie. Otec se matčině činorodosti bránil, obhajoval se tím, že má jednu nohu kratší a vždycky si všude nejdřív vydělal na auto. Neměl na rozdíl od skautky žádný vztah k přírodě, Anglie mu vyhovovala snad i proto, že tam nejsou temné jehličnaté lesy. Listnaté lesy prosvícené sluncem připomínají spíš parky. Když byli s otcem sami doma, pohybovali se pomalu, četli si, poslouchali rádio anebo hráli šachy. Ty chvíle, kdy matka nebyla doma, byly zřídkavé, a proto je tak milovala. Proti věčné matčině energii, proti tomu motoru, který pořád roztáčel chod domácnosti, uzavřeli s tatínkem jakési spiknutí. Jakmile za matkou zapadly dveře, ponořili se do pomalosti a v té si byli blízcí. Otec obhajoval své právo na lenost, tvrdil, že je to vzácná součást lidského života, kdy člověka napadají nevšední myšlenky. Matka lenost odsuzovala.

Když otec zemřel na rakovinu, dala dceru do boarding school, jedné z nejlepších v Anglii. Ta má vychovávat pravé Angličany: otužilé, čestné, vzdělané a oddané své zemi. Absolventi se v minulosti dobře hodili jako úředníci do koloniální správy a do parlamentu. Ženy s touto britskou výchovou byly připravené vzít na sebe břemeno rodinného života a poponést na zádech své muže, kdyby bylo potřeba. Čím vznešenější a prestižnější škola, tím přísnější výcho-

va. Studené ložnice s vysokými stropy, kde se nikdy netopilo, tenké deky, zakázané šály a rukavice. Zima a špatné jídlo. Maminka věrně přijížděla každý víkend s kastrolek plným svíčkové, králíka nebo zajíce na smetaně. V pytlíčku přivázela houskové knedlíky. Ráchelka to vystydlé snědla v autě, s hltavostí, která v matce budila soucit, ale svého plánu vychovat z dcery pravou Angličanku se nevzdala. Angličany matka poznala za války a nesmírně si jich vážila. Byla přesvědčená, že v Evropě žádný lepší národ není. Pravda, v koloniích možná ubližovali domorodcům, ale pomohli mnoha lidem z bída a přinesli tam svůj evropský racionalismus. Stali se věrozvěsty vědy a techniky. Matka věřila v budoucnost evropanství, ale jenom tam, na ostrovech, kam s mužem utekli před kontinentálním šílenstvím. U plného kastrolu prožívaly obě své nejkrásnější chvíle. Ráchelka, najedená, plakala a prosila, aby ji matka vzala domů, ale ta zůstávala neoblomná. Byla šťastná, že má dítě v nóbl škole, byla tam i anglická princezna, a že má stipendium, protože škola je drahá. Útrapy školního života, cvičení venku v ranní ledové mlze, plavání, to všechno dceři přála. Doufala, že ji tam probudí z letargie a že dcera, vedena dobrým příkladem, odsoudí lenost a připojí se k pilným a soutěživým studentkám. Zbaví se soustavného odporu ke všemu, co je pro ni dobré. Byla ostatně také ráda, že má pokoj od vzpurného dítěte, které nepodědilo žádné kladné vlastnosti a nemělo ctížádost prosadit se někde jinde než v boji s ní. Snad se ve škole dcera chytí dobré společnosti a ta přátelství jí pak vydrží po celý život, tak jako její skautky milovaly ji a ona je i přes železnou oponu. Ať se s její dcerou trápí profesionálové, však oni už budou vědět, jak na to.

Co ona by byla dala za takovou školu. Jenže srovnávání života v prvorepublikovém Československu a tady v Anglii, jakékoliv poměřování sil matky a dcery a jejich vlastností a schopností

dcera smrtelně nenáviděla. Mnohokrát jí matka vyprávěla, jak si dědeček přál, aby se vyučila kuchařkou. Ženy považoval za méněcenné a nevěřil, že by jeho dcera mohla být dobrou lékařkou. Když byl později, po válce, nemocný se srdcem, odmítal léky, které mu dávala, a nechal se raději léčit jen od svého zetě. Tatínek jí vyprávěl, že dědu varoval. Ať nejezdí na hory, v řídkém vzduchu tam umře. Děda stejně odjel i s babičkou. Hrál na harmonium nábožné písně a babička vařila u sporáku. Miloval harmonium, varhany a klavír. V neděli hrával v okolních kostelích ke mším, i když byl nevěřící. Babička prý uměla zpívat mariánské písně, které se zpívají v procesích i s jejich refrény. Maria, ó matičko, Krista pána rodičko. Ach, ródičkó, musíš poslouchat to věčné volání o pomoc. Náhle se ozvala za babiččinými zády rána a měchy ztichly. Harmonium dodýchalo a dědeček také. Ležel na prkenné podlaze, na boku, s otevřenýma očima, tak, jak s ním smrt praštila. To vyprávěla Ráchel její sestřenice a také to, že s ním musela chodit na procházky a že se v pražských parcích procházel bos v trávě. Že tomu říkal knajpování a praktikoval tím metodu německého doktora, který propagoval vodoléčbu a vodu předpisoval na všechny nemoci. Malá sestřenice se vždycky za dědu styděla.

Byl paličák a excentrik. Jeho geny v sobě obě nosí a sestřenice, čím je starší, tím víc trvá na tom, že geny jsou důležitější než výchova. Ty české geny byly převezeny do Anglie, přesazeny jako kytka do jiné půdy a nejspíš se jim tu nedaří. Jsou slabé na to, aby udělaly díru do světa. Měly být popleněny komunistickou stejností a kultem průměrnosti anebo přemístěny tam, kde hasnou jako poslední uhlíky v nočním ohništi? Možná náboj nebyl dost silný, myslí si Ráchel, matčinu činorodost zděděnou po dědovi zalehla otcova pohodlnost, anebo se prostě energie obou rodů vypotřebovala. Rozpouští se tam pod mostem a odplouvá.

Čeština je těžká, vzpírá se, nechce se nechat dobýt. A ona je už stará na to, aby se učila něco nového, namáhá ji to a unavuje. Někde to v ní přece musí být. Stačilo by vyhrabat v mozku těch pár čar a znaků a mluvila by češtinou čtyřletého dítěte. To by docela postačilo, zbytek už by se naučila tím, že by četla knihy. Nejdřív dětské, pak dívčí a nakonec pro dospělé. Zdělila po rodičích dost velkou českou knihovnu, kterou převezla do pražského bytu. Představila si, že by jako britská penzistka mohla ležet v Praze na gauči a číst si české knihy. Ráchel rozčilovalo, že čeština sedí někde v ní za zavřenými vrátky, je tam a léta se jí pošklebuje. Co kdyby se podařilo vyvolat ji? Silný český rod, k němuž také náleží, ji volal, chtěl ji přijmout. Dojímalo ji to až k slzám a vzbudilo to v ní hluboký rozpor. Dodnes myslela, že její domov je viktoriánský dům, při jehož rekonstrukci se s matkou tolik nadřely. Ten dům, kde žije sama, hlídaná poplašným zařízením. Až teď, když přišla do svého pražského bytu už bez uren, si svou rozpolcenost uvědomila. Celý život poslouchala češtinu, něčemu rozuměla, ale ostýchala se před matčinými přáteli a příbuznými pronést byt jen jediné slovo. Ted' si prohlížela známé hřbety knih a upíjela kávu. Jak by bylo krásné, kdyby je mohla číst. Uplynulo ještě několik týdnů, než svou touhu prozradila sestřenici. Ta jí vždycky pomáhala se všemi písemnostmi, které zůstaly v krabicích po matce a byly napsány tím málo srozumitelným jazykem. Sestřenici napadlo, že by se třeba čeština dala vyvolat hypnózou, a našla psychologa, který umí anglicky.

* * *

Hypnóza skončila. Ráchelin dětský obličejík se vsákl kamsi do hloubky, jako voda navždy zmizí v písku. Kolem úst, jejichž

koutky zase povisly, se ukázaly dvě urputné vrásky. Ústa zbledla. Spodní ret se vysunul a v hnědých očích se tvrdě zaleskl stříbrný plech.

Sedí pak všichni tři okolo stolu, pijí kávu a doktor poví svou diagnózu. Čeština tam je, ale je spojena s největším traumatem Ráchelina dětství. Kdyby ji vyvolal, musela by projít utrpením. Rozhodne-li se později nožem otevřít víko té krabice, která v ní hluboko vězí, mohl by jí pomoci. Musela by ale být někde nablízku. Otevřít krabici a vysypat obsah. Přehrabovat se ve vyhořelém popelu, hledat novou cestu v pusté krajině, jinou než tu, kterou dosud šla a na níž se čemusi vyhýbala, protože si nechtěla způsobit bolest. Sestřenice si uvědomuje vážnost okamžiku. Je zvědavá, jestli v sobě Ráchel najde odvalu skočit ze skály a nevědět, jaká hloubka je pod ní. Prohlíží si svou příbuznou a vidí primárku, členku Královské lékařské společnosti, dobře vychovanou dámu, která s ještě dětským úlekem pomoc odmítá. Chce zapomenout.

„Pak se ale češtinu musíte učit jako každý cizí jazyk,“ řekne psycholog a v jeho hlase je soucit a také zklamání. Ten případ by ho věru zajímal. Ráchel se několikrát zhluboka nadechne, hrud' v černém pulloveru se zvedá a klesá. Vyhrabe z kabelky kapesník a otírá si čelo a krk. Sestřenice vstane a otevře okno. Do pokoje vnikne pražský vzduch plný kouře z výfuků a hnědého uhlí.

Ráchel s obličejem a tělem pětapadesátileté paní souhlasí, pokyvuje a najednou jí tečou slzy. Rozmazává si pudr po tvářích, stírá ho v bledých vrstvách, z očí jí šedě kape, ale určitě nemyslí na to, jak teď vypadá. Oplakává malou holku, kterou přivezli s nejlepšími úmysly do cizí země a dali ji do týdenní mateřské školky. Brali si ji domů jen na víkend a ona, aby je potrestala, zapomněla česky. Pomsta byla opravdová, zapomněla dokonale.

Eda Kriseová
Jméno / Milost / Ráchel
Tři novely

Ilustrace na obálce agsandrew/Shutterstock.com
Korektura Jonáš Vohrna
Technická redakce Markéta Teuchnerová

Vydala Městská knihovna v Praze
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. elektronické vydání
Verze 1.0 z 14. 8. 2026

ISBN 978-80-274-5140-1 (epub)
ISBN 978-80-274-5141-8 (pdf)
ISBN 978-80-274-5142-5 (prc)

KNIHOVNA? KNIHOVNA!



Využijte **prostor**
pro studium, setkání,
kulturu i relax.



Stahujte **e-knihy zdarma**
z **e-knihovna.cz**, prohlížejte
digitalizované tituly na
digitalizovane.cz.



Sledujte **videocasty**
a přednášky na
youtube.com/@knihovnaPraha.



Půjčte si obraz v Artotéce,
audioknihy, CD, film
nebo deskovou hru.



Tvořte se dřevem, papírem,
barvami, kůží i látkami.
Otevřený ateliér DOK16,
Atelier Jezerka a Kreativní
centrUM v Ústřední knihovně.



Navštivte přednášky,
koncerty, autorská čtení,
filmové projekce, akce
pro děti. Sledujte
mlp.cz/akce.



Vyzkoušejte svět
virtuální reality.
Více na **mlp.cz/vr**.